

Erdélyi Magyar Hírügynökség

Jelentései

1983 – 1989

JATE TÁRSADALOMELMÉLETI ÉS
KÖRTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYE
6722 Szeged, Petőfi S. sgt. 30–34;
Tel.: 62/21-611/82

[Első példány: 1990. szeptember 15.]

hely: 85/61

1987.

(nem kölcsönözhető!)

4415.1A

Bukarest
1987. január 4.

1987/1. sz. jelentés

A bukaresti kormány a jövőben is ösztönözni szándékozik a románok erdélyi letelepedését

1987-ben Bukarest új módszerekkel kívánja szorgalmazni román illetőségű egyének letelepedését Erdélyben. Ez tűnik ki azokból a programokból, amelyeket a Párt Központi Bizottsága valamint a Belügyminisztérium és a Tanügyminisztérium illetékesei az elmúlt év végén közösen dolgoztak ki.

A Belügyminisztériumhoz közelálló körök információi szerint minden Óromániából Erdélybe telepedő román személy az államtól 15,000 és 30,000 lei közötti, úgynevezett letelepedési segélyre tarthat igényt.

A román nemzetiségű állampolgárok Erdélybe való betelepítésével a rezsim a magyar nemzetiség demográfiai egységének megbontását kívánja elérni.

Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1987. január 4.

1987/2. sz. jelentés

Egy fiatal magyar tanárnő gyanús halála

A hivatalos szervek jelentése szerint Kerestély Júlia (25 éves) biológia tanárnő, az Arad megyei Nagylak (Nadlac) községben öngyilkosságot követett el. A tetemnek nem csak a csuklói, de nyaki ütőerei is át voltak vágva.

Az ügy előzményeihez tartozik, hogy Kerestély Júlia – aki 1986-ban, a Kolozsvári Egyetem biológia szakán szerzett diplomát – Nagylak helységbe kapott kihelyezést. Itt az egyik Securitate ügynök feleségének helyére került, aki hosszú időn át képesítés nélkül töltötte be a tanári funkciót. A helybeli Securitate, az iskola vezetőségével karöltve mindent elkövetett, hogy Kerestélyt rábírja: hagyja el a községet; így például megtiltották neki, hogy az iskolában bárkivel is magyar nyelven beszéljen.

Kerestély Júlia többeknek arról panaszkodott, hogy helyzete Nagylakon (Nadlac) tarthatatlan, ezért lépéseket tett, hogy a téli szünetet követően ne kelljen oda visszatérnie.

Az öngyilkosságot követően, a Securitate nyomatékosan felszólította a családot, hogy a halálesetet ne közöljék senkivel, mert különben bajuk származhat. Nem voltak ugyanakkor hajlandók hozzájárulni a család azon kéréséhez, hogy a boncolást Sepsiszentgyörgyön (Sfintul Gheorghe) megismételtethessék. A hatóságok megakadályozták azt is, hogy a helybeli lap – még December 14-én, vagyis a temetés előtt – a gyász hírt közölhesse.

Kolozsvár (Cluj)
1987. január 6.

1987/3. sz. jelentés

Romániában szinte minden magyar nyelvű felirat eltűnt

Egy 1986. novemberében kelt belső rendelet értelmében Romániában immáron minden magyar nyelvű felirat eltűnt. Kötelezték a közintézményeket, különösen az iskolákat, könyvtárakat, sőt az erdélyi emlékművek gondnokait is, hogy mind a reájuk bízott épületek belsejéből, mind pedig azok külső faláról távolítsanak el mindennemű magyar feliratot.

A kolozsvári (Cluj) Magyar Színházon s egyes egyházi épületeken egyelőre még ugyan olvasható magyar felirat, de ezeknek sem lehet túl nagy jövőt jósolni. Ezt látszik igazolni az is, hogy a nemrég Kolozsvárra (Cluj) látogató úgynevezett Ideológiai Brigád egyik tagja – a nacionalista hírben álló író: Ion Baiesu felháborodva tette szavá, hogy ugyan mit keres a Mátyás templom előcsarnokában az a sok "érthetetlen nyelvű" felirat.

E célkitűzések szellemében kezdődött meg a nevesebb, történelmi emlékü erdélyi gimnáziumok és kollégiumok "átkeresztelése." Hírek szerint az egykori kolozsvári 11-es számú Magyar Liceumot rövidesen "Avram Jancu"-ra fogják átkeresztelni. A "Brassai Sámuel Liceum" neve "Stefan Cel Mare" lesz; az Enyedi (Aiud) Kollégiumé pedig "Horea-Closca-Crisan."

Gyulafehérvár (Alba Iulia)
1987. január 4.

1987/4. sz. jelentés

A római katolikus egyház helyzete Romániában

Mintegy három éve annak, hogy a román kormányzat életbe léptette legújabb egyházpolitikáját. E politika homlokterében a legerősebb – mintegy 1,200,000 lelket számláló – romániai "kisebbségi" egyház nemzeti, vagyis magyar jellegének felszámolása áll.

Miután a román kormányzat az 1948-1949-es esztendőkből hatalmi szóval megszüntette a "görög katolikus" egyházat (annak javait és templomait átadva a bizánci szertartású ortodox egyháznak), az akkori római katolikus egyház tárt karokkal fogadta az intézmény nélkül maradt román híveket, lelki-szellemi menedéket nyújtva nekik. A Ceausescu-rezsim most elhatározta a görög katolikus egyház újraélesztését. De hagyományos nacionalizmusa szellemében nem egykori templomaikat szándékozik visszaadni nekik, hanem a magyar katolikusokat akarja rákényszeríteni, hogy saját templomaikban biztosítsanak lehetőséget – természetesen a magyar nyelvű istentiszteletek rovására – a görög szertartásnak.

Mindezeket túl a rezsim külön anyagi terhekkel is sújtja a római katolikus egyházat. 17%-os jövedelmi adót kell ugyanis fizetnie minden alkalmazottja után. Ez, egy 5,000 fős gyülekezet esetében, ahol négy alkalmazott – pap, segédlelkész, kántor, harangozó – van, legalább 40,000 lei. A mai körülmények között ezt az összeget egy ekkora gyülekezet nem, vagy csak nagy áldozatok árán tudja megfizetni. Fontos megjegyezni, hogy a román nemzetiségűeket tömörítő ortodox egyház mentesítve van e 17%-os adó alól.

A rendszer a lelkészek és a segédszemélyzet utánpótlását is igyekszik megakadályozni. Még a 80-as évek elején is évente mintegy 30 fő végezhetett a gyulafehérvári (Alba Iulia) magyar nyelvű katolikus teológián; ma ez a szám néha alig éri el a tizenkettőt. Hasonló a helyzet a kántorképzés terén is. Ebben a tanévben erre a szakra már csak nyolc főt vehettek föl.

Mindaz természetesen egész Erdélyben akut lelkészhiányt idézett elő, amit Bukarest arra használ fel, hogy a gyülekezetek élére frissében nevelt román papokat állítson. Ez történt nemrégén Naszádon (Nasaud), ahol az odahelyezett pap hónapokon át megtagadta a hívektől a magyar istentiszteletek megtartását.

Mindezek ellenére az egyházi szervezettség a katolikus magyarok körében igen magas; a Székelyföldön a 60-90%-ot is eléri. De még a Partiumban (Arad [Arad], Bihar [Bihar], Szatmár [Satu Mare] megye) is legalább 30-40%. Ez az arány a nacionalizmussal fűszerezett hivatalos ateista propaganda ellenére emelkedik.

A biztonsági és pártszervek természetesen mindent megtesznek e folyamat akadályozása, lassítása érdekében. Zaklatják a lelkiismeretes lelkészeket; a szülőket, gyermekeket megfélemlítik. A gyulafehérvári (Alba Iulia) püspökségnek megtiltották,

hogy új tanmenetet dolgozzon ki; az utolsó hitoktatási tanmenetet még a 70-es években Márton Áron püspök adta ki.

Rendkívül rossz a könyvellátás is. Bibliák, hittudományi könyvek, katekizmusok megjelentetését a rezsím nem engedélyezi. A határőri szervek pedig éberren figyelik, nehogy külföldről – Nyugatról vagy Magyarországról – bárki is behozhasson ilyesmit.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. január 6.

1987/5. sz. jelentés

A magyar színházi élet elsorvadása Erdélyben

A sepsiszentgyörgyi (Sfintul Gheorghe) színház, amelybe nemrég román tagozatot költöztettek, a hírek szerint a közeljövőben megszűnik önálló intézmény lenni. Egyesek úgy tudják, hogy vagy a brassói (Brasov) színháznak lesz kihelyezett tagozata, vagy önálló román színházzá válik, amelyben egyelőre még megtűrik majd a magyar "tagozat" működését is.

A színházi élet másik nagy gondja, hogy a szellemi és anyagi nélkülözések miatt egyre több színész menekül el az országból. 1987-ben csak a kolozsvári (Cluj) Magyar Színházból 4-5 személy fog Magyarországra emigrálni. Pótlásukra idén a Marosvásárhelyen (Tirgu Mures) működő "Színházművészeti Intézet" végzettjeiből fognak két-három főt Kolozsvárra helyezni. Ez azonban a problémát nyilvánvalóan nem oldja meg.

Ilyen körülmények között a román illetékesek igyekeznének rákényszeríteni a színészeket, hogy úgymond az "állam nyelvén," tehát románul játszanak. Több ilyen kísérlet történt már, legutóbb épp Kolozsváron.

E parancs szellemében Hajdú Győző (főszerkesztő, nemzetgyűlési képviselő, Ceausescu nemzetiségi tanácsadója és a Securitate helyi cenzurális és nemzetiségügyi részlegének munkatársa) nemrég román nyelvű műsort állított össze felesége, a marosvásárhelyi színésznő Ádám Erzsébet számára. Az ötletet – mely Ceausescu azon elképzelését lett volna hivatott igazolni, hogy nincs szükség magyar színháztársulatra –, a hivatalos szervek kitörő örömmel fogadták. Annál kevésbé a kollégák. A társulat ülésén egy Hunyadi nevű rendező ezt szóvá is tette, aminek az lett a következménye, hogy a rendezőt – Hajdú feljelentése alapján – a titkosrendőrség felelősségre próbálta vonni. A marosvásárhelyi színház román tagozatának színészei voltak azok, akiknek a pártszerveknél sikerült kieszközölniük Hunyadi szabadonbocsátását.

Úgy tűnik, a nézők sem érthettek egyet a Hajdú-házaspár szándékaival, minthogy sem Marosvásárhelyen (Tirgu Mures) sem pedig Kolozsvárott (Cluj) nem keltek el a jegyek Ádám Erzsébet meghirdetett előadásaira.

Bukarest
1987. január 7.

1987/6. sz. jelentés

Kolozsvár egykori polgármestere Ceausescu vezetését bíráló cikket juttatott el egy bukaresti laphoz

Tudor Bugnariu, veterán párttag, aki az ötvenes évek elején Kolozsvár (Cluj) polgármestere volt, hosszú cikkben bírálta a Ceausescu rezsimet. Bugnariu írását a *Luceafarul* című bukaresti lapnak küldte meg, amelyik azt természetesen nem közölte.

Az egykori polgármester a *Luceafarul* 1986-os évkönyvében közreadott: "Románia – a remény földje; fasizmus és antifasizmus erdély földjén" című tanulmányhoz fűz észrevételeket. "Amint ezt az írást elolvastam," – jegyzi meg rezignáltan Bugnariu – "máris világossá vált előttem, hogy az észak-erdélyi holocaust megelevenítése és a Horthyizmus elítélése csak ürügy, hogy a szerzők csatlakozhassanak a Romániában néhány hónapja folyó magyar és Magyarország-ellenes kampányhoz."

Bugnariu kifejti, hogy – mint az antifasiszta harc egyik résztvevője – ma is támogatja a múltbeli bűnök feltárását. Ám elutasítja azt az igyekezetet, mely a "történelem meghamisítása" jegyében, az eseményekért a magyar népet "egészében" igyekszik felelőssé tenni, csakhogy eltusolhassák a második világháborús román bűnöket.

Bugnariu ugyanakkor rendkívül sajnálatosnak, az egész románságra nézve veszélyesnek ítéli, hogy, "míg Magyarországon komoly készség mutatkozik a múlt őszinte feltárására," addig Romániában a kormányzat a történelem kiforgatásával próbálkozik zavart kelteni a román polgárok fejében és egész Kelet-Európában is.

Brassó (Brasov)
1987. január 7.

1987/7. sz. jelentés

Romániában újabb üzemeket helyeznek katonai parancsnokság alá

A múlt évi sztrájkokat követően a román kormány Erdély területén a katonai kormányzat kiterjesztését mérlegeli. (Elsősorban a brassói nehézipari üzemeknél, Marosvásárhelyen és Kolozsváron.)

Mint ismeretes, 1985 elején a rendkívüli téli körülményekre hivatkozva Ceausescu egész Románia területén bevezettette az energetikai üzemegységek illetve központok katonai felügyeletét. E rendelkezés értelmében az üzemek élére katonai parancsnokok kerültek, a munkások számára pedig még az a kevés szakszervezeti szabadság is megszűnt, amit addig élvezhettek.

E mostani rendelkezéssel – amely katonai parancs révén teszi kötelezővé a munkát és a teljesítményt – a román kormányzat elejét akarja venni a további sztrájkoknak, illetve tovább akarja fokozni azt a szigorot, amellyel később az eljövendő esetleges munkabeszüntetések büntetheti.

Temesvár (Timisoara)
1987. január 7.

1987/8. sz. jelentés

Állítólagos "román hívőknek" a pápához írt levelét körözik Erdélyszerte

Erdélyben egy olyan levél másolatait terjesztik a román lakosság körében, amelyet állítólagos "román hívők" küldtek nemrég a pápához. A levél azt állítja, hogy a román katolikus (sic!) hívők Romániában nem gyakorolhatják szabadon vallásukat, mert a templomokban – hamis és jogtalan hagyományok alapján – csak a magyar nyelv használatos.

Itt jelezzük, hogy a románokat tömörítő Görög Katolikus Egyházat a rezsím 1948-ban, hatalmi szóval betiltotta. Templomait, javait az Ortodox Egyház kapta meg.

A római katolikus egyház híveinek közel teljes hányada a nemzetiségekhez tartozik. Túlnyomó többségük – mintegy 1,200,000 ember magyar; továbbá római katolikusnak tartja magát többezernyi erdélyi német is.

A levél fogalmazói azt követelik a Vatikántól, hogy az erdélyi katolikus templomokban pápai utasítással tegyék kötelezővé a román nyelvű liturgiát.

A levél igyekszik azt a benyomást kelteni, mintha a jelenlegi rendszer romániai jelenlétéért is a magyarokat terhelné a felelősség. Ugyanakkor feltűnően barátságos jelzőkkel illeti a hírhedt román titkosrendőrséget, a Securitatét. E tényből szakértők arra következtetnek, hogy a levél nem több egyszerű hamisítványnál, amellyel a kormányzat a Vatikánt is nacionalista célkitűzéseinek megvalósítására igyekszik felhasználni.

Kézdivásárhely (Tirgu Secuiesc)
1987. január 9.

1987/9. sz. jelentés

Az erdélyi múzeumok gyűjteményeit Bukarestbe szállítják

Azt követően, hogy 1984-ben a sepsiszentgyörgyi (Sfintul Gheorghe) múzeumból ismeretlen helyre (egyések szerint Bukarestbe) szállították a nagy magyar festőművész Barabás Miklós képeit, s minekutána 1986-ban a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Teleki Téka Nagy Imre festményeiből rendezett állandó kiállítását bukaresti utasításra be kellett zárni – most a kézdivásárhelyi (Tirgu Secuiesc) Céh múzeum jutott hasonló sorsra.

A múzeum a székelyföldi magyar mesteremberek évszázados remekeit őrizte, egyben e vidék helyismereti dokumentumait is bemutatva.

Információink szerint a Céh múzeum gyűjteményét Bukarestbe szállították, ahonnan – ekként szól a hivatalos érvelés – “A román történelem értékes relikviáit fogja a múzeum cserébe kapni.”

A kézdivásárhelyiek (Tirgu Secuiesc) nem is kételkednek ebben. Ugyanis a sepsiszentgyörgyi múzeumból három éve elvitt Barabás Miklós festmények helyébe már meg is érkeztek a “Ceausescu-korszak” remekei, híven példázva a román történelem jelenlegi állapotát és teljesítményeit.

Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1987. január 7.

1987/10. sz. jelentés

Leváltottak egy magyar polgármestert

Az elmúlt esztendő végén Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe) magyar polgármesterét, Orbán Árpádot leváltották funkciójából. Orbán a lakosság körében rendkívüli rokonszenvnek örvendett. Egybehangzó vélemények szerint eltávolítása az adminisztráció és a társadalmi élet széleskörű magyartalanítása keretében történt. Ezt a véleményt támasztják alá azok az érvek is, amelyekkel Bukarest Orbán eltávolítását igazolni igyekezett. Így például, hogy jogtalanul tartott volna igényt hivatali kocsira. Az indokok között szerepelt az is, hogy a város belterületének restaurálása során az épületeket túl világos színre festették.

Bukarest e cinikus megnyilatkozásait látván, értelmiségi körök Orbán Árpád eltávolításából arra következtettek, hogy az eset feltehetően nem marad egyszerű epizód. Ezt követően a magyarok által lakott vidékeken is megindul majd az adminisztráció teljes elrománosítása. Ugyanis Sepsiszentgyörgyön (Sfintul Gheorghe) nyílt titokként emlegetik, hogy Orbán utóda már csakis román lehet.

Kolozsvár (Cluj)
1987. január 9.

1987/11. sz. Jelentés

Az írószövetségi díjak körüli bonyodalmak

Az idei írószövetségi díjban részesítettek közül ismét hiányzik Beke György; annak ellenére, hogy a jelölőbizottság az író egyik könyvét – nevezetesen az *Itt egymásra találunk az emberek* c. 1985-ben publikált esszéketet – díjban kívánta részesíteni. A pártszervek közvetlen beavatkozására azonban a szövetségnek el kellett állnia ettől a szándékától.

Hasonló sorsra jutott Pusztai János *Futóníz* című, szintén 1985-ben publikált és díjra jelölt regénye.

Mindehhez tudni kell, hogy egyik szerző sem tartozik a rendszer kedveltjei közé. A hivatalos szervek Beke ellen akkor kezdtek hajszát, amikor a *Boltívek teherbírása* című művét egy nyugalmazott securitatus tiszt terjedelmes pamfletben megtámadta. Pusztai *A Csapda* című regényét pedig a pártszervek arra akarták felhasználni, hogy a publikálása körüli bonyodalmak miatt teremtsenek alkalmat a Kriterion nevű nemzetiségi könyvkiadó felszámolásához.

Jellemző körülmény egyben, hogy Romániában csak most tették közzé az írószövetségi díjban részesített művek 1984-es listáját. A Bukarestben megjelenő *A Hét* tegnapi kiadása közli, hogy a magyar díjazottak száma ekkor mindössze hat volt.

Nagyvárad (Oradea)
1987. január 26.

1987/12. sz. jelentés

A jövőben sem várható, hogy a magyar hatóságok engedélyezzék román állampolgároknak az Ausztriába való menekülést

Erdélyben továbbra is tartják magukat azok a hírek, hogy Magyarország a román állampolgárokat továbbengedi Ausztria felé. Így egyre nagyobb azoknak a száma, akik abban reménykednek, hogy a tavaszi és nyári utazásokat használhatják fel menekülésre.

Ismét felhívjuk a figyelmet arra, hogy a magyar határőrség továbbra sem engedi át Ausztriába azokat, akik a román szervek által kiállított, erre feljogosító útiokmányokkal nem rendelkeznek. Az intézkedés feloldása nem várható.

A Magyar-Osztrák határállomásokon egyelőre állandóak az ebből fakadó incidensek.

Gyulafehérvár (Alba Iulia)
1987. január 28.

1987/13. sz. jelentés

Bukarest egyházellenes törekvéseit tükrözi az 1987-ben kiadott hivatalos "katolikus" naptár is

Az év első napjaiban hagyományszerűen megjelentetett 1987-es naptáron immáron csak a "Katolikus naptár" felirat szerepel, a szokásos "Római katolikus naptár" helyett.

Mindez jól tükrözi a román kormány azon törekvését, hogy, a – legalább 1,000,000 magyar nemzetiségű egyént tömörítő – római katolikus egyházat megfossza "római" jellegétől, s egyfajta román (!) katolikus egyházba kényszerítse őket. Bukarest szeretné elérni, hogy a magyar templomokban megszűnjék a magyar nyelvű liturgia, nemkülönben a magyar lelkészképzés is.

Itt jegyezzük meg, hogy a római katolikus egyházzal szembeni romániai nacionalista hangulatkeltés körébe tartozik továbbá a papok rendszeres meghurcolása, a gyulafehérvári (Alba Iulia) püspökség elszigetelése, s nemkevésbé az a törekvés, hogy a nemzetiségek elleni akciókhoz megszerezzék a Vatikán hallgatóságos beleegyezését is.

HUNGARIAN PRESS OF
TRANSYLVANIA

*
ERDÉLYI
MAGYAR HÍRÜGYNÖKSÉG

14/1987-----NAGYVÁRAD, JANUÁR 30.

LEGALABB FÉLSZÁZRA TEHETŐ AZOKNAK A ROMÁN
ÁLLAMPOLGÁROKNAK A SZÁMA, AKIK ILLEGALISAN TARTÓZKODNAK
MAGYARORSZAGON

LEGALABB ÖTVEN AZOKNAK A ROMÁN ÁLLAMPOLGÁROKNAK A SZÁMA,
AKIK - A NYÁRI NAGY EMIGRÁCIÓS HULLÁMOT KÖVETŐEN -
MAGYARORSZAGON REKEDTEK. MIUTÁN A MENEKÜLÉS LEHETŐSÉGE
1986. OKTÓBER 28-ÁVAL MEGSZUNT, EZEK AZ EMBEREK, IMMÁRON
ERVÉNYTELEN PÁPIROKKAL S AZ AUSZTRIÁBA VALÓ TOVÁBBUTAZÁS
REMÉNYE NÉLKÜL, ROKONOKNAL ÉS ISMERŐSÖKNÉL BUJKÁLNAK.

EMLEKEZTETÜNK ARRA, HOGY 1985 JUNIUSA ÉS A MŰLT ÉV
OKTÓBERE KÖZÖTT KÖRÜL-BELÜL 7 000-8 000 ROMÁN
ÁLLAMPOLGÁR MENEKÜLT MAGYARORSZAGON KERESZTÜL NYUGATRA.
KÖZÜLÜK MINTEGY 5 000 ERDÉLYI MAGYAR. EZEK EGY RÉSZÉ
JELENLEG AUSZTRIAI MENEKÜLTÁBOROKBAN ÉL. MÁSOK -
ELSŐSORBAN AZOK, AKIKNEK VALAMELYIK NYUGATI ORSZÁGBAN
ROKONA VOLT - TOVÁBBUTAZTAK.

OLYAN ÉRTESÜLÉSEKET KAPTUNK, HOGY BUKAREST KÖVETELI A
MÉG MAGYARORSZAGON LÉVŐ MENEKÜLTŐK KIADÁSÁT. CSAK REMÉLNI
LEHET, HOGY BÉCS ÉS BUDAPEST AZ EMBERIÉSSÉG SZEMPONTJAIT
KÖVETVE, KÖZÖS MEGEGYEZÉSSSEL OLDJA MAJD MEG EZEKNEK AZ
EMBEREKNEK A PROBLÉMÁJÁT.

EGYBEN FELHÍVJUK A NYUGATON ÉLŐ MAGYARSÁG KÉPVISELŐIT,
HOGY, LEHETŐSÉGEIK ARÁNYÁBAN, NYOJTSSANAK MINÉL NAGYOBB
EGYÉNI SEGÍTSÉGET A MENEKÜLTŐKNEK. ILLETVE SZORGALMAZZÁK
KORMÁNYAIKNAL BEFOGADÁSUKAT.

Kolozsvár (Cluj)
1987. január 30.

1987/15. sz. jelentés

Románia januári nemzeti ünnepén felbérelt csőcselék terrorizálta Kolozsvárt

Január 24-én, a román fejedelemségek egyesülésének ünnepén Kolozsvár (Cluj) utcáit a környék móc falvaiból odarendelt tömeg árasztotta el. A hegyekből lejött román parasztok törtek-zúztak, nem egy esetben tetteleg bántalmazták azokat, akik az utcán magyarul beszéltek.

Kolozsvárott (Cluj) nyílt titoknak számít, hogy a helyi pártvezetés szervezte a demonstrációt, mintegy a város magyar lakosságának megfélemlítésére. Ezt a véleményt látszik alátámasztani az is, hogy a garázdálkodások során több jelszó hangzott el, többek közt olyan is, ami a magyaroktól megtisztított Kolozsvárt éllette. Sőt elhangzott az is, hogy a románságnak a magyarokkal végképp le kell számolnia.

Brassó (Brasov)
1987. január 31.

1987/16. sz. jelentés

Súlyos szerencsétlenség Románia legnagyobb kőolajfinomítójában

A Ploiesti-i kőolajfinomító egyik részlege január 26-án, hétfőn felrobbant. Öt munkás életét veszítette, és nagy a sebesültek száma is.

A lakosság körében terjengő híresztelések nem tartják véletlennek a balesetet. A szabotázs tényét persze semmi sem támasztja alá, de mindenképpen elgondolkodtató, hogy a robbanás Ceausescu elnök – országos ünneppé emelt – születésnapján történt.

A Ploiesti-i kombinátnak egyébként nem ez az első katasztrófája. Szinte kétévente ismétlődnek itt a súlyos balesetek, amiket szakemberek a túlhajtott teljesítménnyel és a szakértelem hiányával magyaráznak.

Kolozsvár (Cluj)
1987. február 1.

1987/17. sz. jelentés

A kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár helyzete

Az 1792-ben alapított, ma mintegy három és fél millió könyvvel és kiadvánnyal rendelkező kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár (Biblioteca Centrala Universitara din Cluj Napoca) olyan erdélyi intézmény, amely a leggazdagabb dokumentációt nyújthatná a romániai és általában a magyarság múltjának, kulturájának megismeréséhez. Bukarest azonban hosszú évek óta arra törekszik, hogy – mint minden más erdélyi magyar történelmi emléket – ezt a könyvtárat is felszámolja.

E folyamat azzal kezdődött, hogy mintegy két évtizeddel ezelőtt a magyar milleniummal foglalkozó műveket, a történelmi Magyarországot tárgyaló munkákkal egyetemben – mint “nacionalistákat” – összegyűjtötték s az egyetem ablakaiból ledobálva, részben a helyszínen megsemmisítették, részben pedig elszállították és bezúgatták őket.

Később felszámolták a “Régi Magyar Könyvtár” elnevezésű, az első emeleten működő részleget, ahol 1,428 művet lehetett tanulmányozni. Olyan munkákat, amelyek 1711 előtt, Magyarországon jelentek meg, vagy amelyeket magyar szerzők írtak idegen nyelveken. A könyvtár számos értékes könyvét úgymond “kölcson” adták a bukaresti Nemzeti Történelmi Múzeumnak (Museul National Istorie), közöttük az 1488-ben, Augsburgban kiadott *Cronica Hungarorum* című ősnymtatványt is. Ezek visszajuttatására semmi remény.

A szabadpolcokról eltávolították az alapvetőbb könyvészeti munkákat is. Egyebek között Kosáry Domokosnak a magyar történelem forrásaiba betekintést nyújtó könyvészetét, illetve Monoki Istvánnak a két világháború közötti romániai magyar sajtóban és könyvkiadásban eligazító bibliográfiáját. Hasonló sorsra jutott a többkötetes magyar irodalmi szöveggyűjtemény. Ezekhez s számos más könyvhöz és folyóirathoz ma már csak különleges engedéllyel lehet hozzájutni.

A tájékoztatási részleg polcairól is eltűntek az eddig közkézen forgó könyvek. Így az 1977-ben Budapesten kiadott *Magyar Néprajzi Lexikon* is. Jellemző, hogy még a *Magyar Értelmező Szótár* második kötete is hiányzik, mivel ebben van az “Erdély” szócikk.

A Magyarországról érkező könyveket előzőleg szigorúan ellenőrzik, majd tekintélyes részüket nem katalogizálják, s így nem kerülhetnek az olvasók kezébe. Ugyanez történik a külföldi magyar folyóiratokkal is.

Szatmárnémeti (Satu Mare)
1987. február 12.

1987/18. sz. jelentés

A bányagépgyári baleset részletei

Január 15-én, csütörtökon 13 óra 30 perckor a Szatmárnémeti-i (Satu Mare) "Unio" bányagépgyár mozdonyszerelő részlegének épülete összedőlt. A szerencsétlenség közvetlen oka, az azt megelőző napokban az épület tetejére hullott nagy mennyiségű hó volt.

Az eddigi gyakorlattól eltérően, a balesetről a román sajtó is beszámolt. A tájékoztatás azonban, bizonyos vonatkozásokban kiigazításokra szorul. Igyekszünk összefoglalni a nyilvánosságra nem hozott információkat.

A helyi sajtó, a magyarnyelvű *Szatmári Hírlap* és a románnyelvű *Cronica Satmareana* 10 halottról számolt be. Ezzel szemben tegnap, február 11-én hűnyt el a kórházban a baleset 20. halálos áldozata, egy Gregorovits nevű, magyar nemzetiségű részlegvezető. A találgatásokat és rémhíreket nagymértékben élesíti a tradicionális titkolózás. Így: Megtiltották a helyi lapoknak, hogy a bejelentett áldozatokon túl mások gyászjelentését is leközzöljék. A kórházat, melynek külön részlegén a sebesülteket kezelik, lezárta a rendőrség. A Securitate pedig valamennyi sérültet, illetve a baleset tanúit nyomatékosan figyelmeztette elsőszámú állampolgári kötelességére: a titoktartásra. Mindebből az következett, hogy bár a tanúk és az időközben megejtett vizsgálat egybehangzóan bizonyította, hogy baleset történt, a városban s szinte az egész országban valamiféle szabotázsról beszélnek.

A sérülteket az utóbbi napokban meglátogatta Iosif Banc, a Központi Bizottság tagja, az ipari és bányauyi miniszter társaságában, s ígérte, hogy a szerencsétlenség következtében személy szerint senki sem fog károsodni. Ennek értelmében az elhúnytak családtagjai azonnali 7,000 lejes gyorssegélyt kaptak, a sebesültek pedig 2,500 lejt fejenként.

Az "Unio" vállalatnál nem ez volt az első ilyen baleset. 1966-ban hasonló szerencsétlenség történt, akkor 1 személy lelte halálát.

Kolozsvár (Cluj)
1987. február 13.

1987/19. sz. jelentés

A magyar kulturális értékek elpusztításának jegyében folynak Romániában az ásások is

Bizalmas utasítás intézkedik Erdélyben arról, hogy az ásások során előkerülő magyar relikviákat az érintett múzeumok vagy kutatók ne hozzassák napvilágra, vagy ne publikálhassák.

Ennek jegyében az 1985 nyarán, Déva (Deva) környékén feltárt 17 magyar honfoglaláskori sírt azonnal lebetonozták.

Az 1976-ban Gyulafehérvártól (Alba Iulia) 3 km-re északra felfedezett és azóta folyamatosan feltárt, szintén honfoglaláskori emlékek számbavételét és konzerválását a múlt nyáron leállították.

A kolozsvári (Cluj) új városközpont kialakítása során, 1986 júliusában, a Pata utcában szintén honfoglaláskori temetőre leltek. A relikviákat néhány régész a környék magyar lakossága segítségével összegyűjtötte és bevitte a helyi múzeumba. Legutóbbi értesüléseink szerint a leleteket azzonal, kijelölt román kutatók vették át, s az érdeklődők nem kapnak választ azok jövőjével, sorsával kapcsolatos kérdéseikre.

Bákó (Bacau)
1987. február 13.

1987/20. sz. jelentés

Nemzetiségi helyzet a román hadseregben

A nemzetiségi elnyomás politikai következményei már jó ideje a román hadseregben is éreztetik hatásukat. A magyar és német nemzetiségű sorkötelesek többsége eleve tisztában van azzal, hogy katonai szolgálatát munkaszolgálatos században kell majd letöltenie. Ám a "harcoló" egységekben szolgáló nemzetiségiek helyzete sem irigylésreméltó. A mindennapi megaláztatásokon túl, gyakoriak a testi fenyegetések.

Így például január folyamán 14 német és 2 magyar katonát helyeztek át a moldvai Bákóból (Bacau) a dél-kelet-romániai Medgidiába, minthogy eredeti hirasós alakulatuknál, "biztonsági" megfontolásokból nem maradhattak. Itt egy munkatelepen dolgoznak kiszolgáltatva a helyi parancsnokság "hivatalos" katonáinak. Úgy értesültünk, hogy testedzés címén gyakran kínozzák őket, olykor napokon át szemétdombokon illetve a katonai körlet területén kell pusztá kézzel üvegcserepeket gyűjteniük.

Hasonló elbánásban részesül több más kaszárnya nemzetiségi sorkatonája is. Hírek szerint a helyzet különösen aggasztó a Bihar (Bihor) megyei Belényesben (Beius).

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. február 14.

1987/21. sz. jelentés

Meghalt Sütő István költő

Sütő István, 38 éves erdélyi magyar költő utazás közben, a vonaton megfagyott.

Sütő 1986 januárjáig Sepsiszentgyörgyön (Sfintul Gheorghe) élt és dolgozott. Visky Árpád színművész gyanús halálát követően – melyért a közvélemény egyértelműen a román állambiztonsági szerveket okolja – Sütő István, mint a mártír színész közeli barátja Marosvásárhelyen (Tirgu Mures), barátainál talált menedékre. Azóta ott élt.

Sütő 1949-ben született. Az egykori kolozsvári Babes-Bolyai egyetem angol-magyar szakán szerzett diplomát. Első kötete, a *Kriterion* azóta megszüntetett "Forrás" sorozatában, 1981-ben jelent meg *Arcfogyatkozás* címmel.

Itt jegyezzük meg, hogy Romániában az energiaellátás és az élelmezés terén katasztrofális viszonyok alakultak ki. Vannak nagyvárosok, ahol immáron hetek óta – a téli hideg ellenére – szünetel a távfűtés. A fűtőtestek java része már az épületekben szétfagyott. Sokan szenvedtek fagyhalált saját lakásukban. Viszont a magángépkocsik és biciklik újbóli leállítása miatt, a legtöbb haláleset mégis az országutakon történik.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. február 15.

1987/22. sz. jelentés

Eltemették Sütő István költőt

Január 31-én, nagy részvét mellett, Marosvásárhelyen (Tirgu Mures) eltemették Sütő István költőt, aki – a hivatalos szervek állítása szerint – Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe) és Marosvásárhely (Tirgu Mures) közti utazás közben a vonaton megfagyott. A búcsúztatóra a református szertartásnak megfelelően került sor. A kollégák nevében az *Igaz Szó* c. magyar irodalmi folyóirat egyik szerkesztője, Markó Béla beszélt.

A temetést megelőzően a Securitate telefonon figyelmeztette a református lelkészi hivatalt, hogy "a pap vigyázzon, mit mond a búcsúztató beszédében." Hasonló figyelmeztetést kapott az *Igaz Szó* szerkesztősége is.

A közvélemény mindebben újabb bizonyítékot lát arra, hogy Sütő halála gyanús körülmények között történt.

Kolozsvár (Cluj)
1987. február 15.

1987/23. sz. jelentés

Ceausescu képeit égető kolozsvári diákok

Kolozsvárott (Cluj) több hete teljesen szünetel a távfűtés. Elsősorban a középületekben dermedt a hideg, ahol semmilyen illegális fűtési lehetőségre nincs mód.

A kolozsvári "Marasti" nevű diákszálló lakói, a januári leghidegebb napok egyikén elbarikádozták magukat az épületben, a berendezést összetörték, majd befüttöttek vele. Tűzre kerültek a falakról leszedett Ceausescu-portrék is.

A nagy erővel a helyszínre érkező rendőrség rövid úton véget vetett a lázadásnak. Több diákot annyira összeverték, hogy mintegy 20 közülük most is kórházban van.

Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1987. február 16.

1987/24. sz. jelentés

Az "agrárforradalom" jegyében, Romániában falvak fognak eltűnni

A sepsiszentgyörgyi (Sfintul Gheorghe) *Megyei Tükör* február eleji száma közölte először, hogy – amint a feltételek azt lehetővé teszik –, az 500 gazdaságnál (családnál) kisebb falvakat a területileg legközelebbi községekhez csatolják. Kovászna (Covasna) megyében egyelőre 20 falu felszámolása került szóba. A "koncentrációs községekben" rövidesen megkezdődik a szükséges tömbházak felépítése is. Ezekbe fogják majd az érintett falvak lakóit beköltöztetni.

Az ekként kiürített apró falvak területét felszántják és megművelik.

Bár a *Megyei Tükör* tényszerűen csak az intézkedés székelyföldi jövőjével foglalkozik, hangsúlyozni kell, hogy az apróbb falvak felszámolása az ország egész területén be fog következni. Az óromániai Ploiesti környékén már meg is kezdődött néhány falu kiürítése.

Bukarest
1987. február 18.

1987/25. sz. jelentés

**Házkutatások a romániai magyarság képviselőinél.
Kihallgatások, megfélemlítések.
Újra gyakorlattá vált a magyar turisták tömeges kiutasítása.**

Az elmúlt napokban házkutatások egész sorára került sor olyan egyéneknél, akik a romániai magyarság vezető képviselőinek számítanak. Molnár Gusztáv (sz. 1948-ban) filozófustól elkobozták kéziratait és azoknak az interjúknak a szöveggyűjteményét, melyeket a kisebbségi kultúra nagy alakjaival készített. Értesüléseink szerint többször kihallgatták s még most is félelemben tartják.

Az akcióra azt követően került sor, hogy a Bécsben folyó Helsinki utókonferencia (CSCE) küldöttei közül többen élesen elítélték a Ceausescu-rezsim kisebbségi politikáját. A magyar kormány is nyilvánosan aggodalmát fejezte ki ebben az ügyben.

A nemzetközi állásfoglalásokat követően Ceausescu beszédében foglalkozott a kérdéssel. Kifejtette, hogy a "Romániában élő, magyar és más dialektust beszélő románok helyzete megoldódott," és "az egyenlőség szellemében birtokolják a jogokat minden más román állampolgárral." A román pártfőnök ugyanakkor a "belügyekbe történő beavatkozásnak" minősített minden állásfoglalást, mely a romániai kisebbségek helyzetét tárgyalja.

Ceausescu beszédét követően a helyzet a magyar-román határon ismételten drasztikus fordulatot vett. A román határőri szervek átlagban 10 kocsi közül négyet visszafordítanak. Azokat, akiket beengednek az országba, brutálisan megmotozzák.

Bukarest
1987. február 22.

1987/26. sz. jelentés

A román kormány demonstratív akciókkal akar válaszolni azokra a kritikákra, melyek az utóbbi időben az emberi jogokat sértő gyakorlatát érték

A romániai vezetés, válaszként a politikájával szembeni kritikákra, egy héten belül összehívni készül az úgynevezett Nemzetiségi Dolgozók Országos Tanácsát. Elképzelhető, hogy az ülésen Ceausescu is beszédet mond. Az azonban bizonyos, hogy az arra kapható – megszarolható, vagy korrumpálható – magyar és német nemzetiségű egyéneket föl kívánják majd használni ehhez a kampányhoz.

Az újságokban egyébként rövidesen tiltakozó állásfoglalások fognak megjelenni. Ezek szövegét részben az *Agerpres* (román híroroda) kötelékébe tartozó, nemzeti szakértőknek számító román újságírók fogalmazzák. Részben pedig a sovinszta állampolitika kialakításában nevet szerzett román történészek. Aláíróik azonban – a hagyománynak megfelelően – mindenre kapható erdélyi magyarok lesznek.

Várható egyben, hogy azok a magyar nemzetiségű, különböző funkciókat betöltő egyének, akik eddig is minden fenntartás nélkül azonosultak a Ceausescu-rezsimmel, újra támadásba lendülnek Magyarországra, a Nyugat és az emberi jogok számonkérői ellen. Így: Hajdú Győző, az *Igaz Szó* főszerkesztője, Koppándi Sándor és Pezderka Sándor cenzorok és Papp László nagyváradi püspök.

Elképzelhető ugyanakkor, hogy az erdélyi kisebbség valódi képviselői részéről a közeljövőben a Ceausescu-rezsim politikája elleni tiltakozó állásfoglalásra kerül majd sor.

Bukarest
1987. február 23.

1987/27. sz. jelentés

Egy bukaresti házkutatás részletei

Február 14-én, szombaton, a román politikai rendőrség házkutatást tartott Molnár Gusztáv filozófusnál. A Securitate ügynökei a kora reggeli órákban jelentek meg Molnár bukaresti lakásán. A házkutatást azzal indokolták, hogy a filozófus "régi könyveket és dokumentumokat tartott otthon." A 95 pontból álló jegyzőkönyv mintegy 100 elvitt kötetet tartalmaz. De elkobozták Molnár hangszalag-tárát, saját munkáit és az általa szerkesztett valamennyi kéziratot, valamint a levelezését is.

Az akcióra, az ide vonatkozó 94-es és 143-as törvénycikkelyek semmibevitelével került sor. Házkutatást ugyanis csak bünvádi eljárás elindítása után lehet kezdeményezni. Továbbá a Securitate ügynökei nem tették lehetővé Molnárnak, hogy ügyvédjét értesítse.

Molnár Gusztáv a Nagyvárad (Oradea) melletti Szalárdon (Salard) született 1948-ban. A kolozsvári, akkor még létező Babes-Bolyai Tudományegyetem filozófia-történelem szakán végzett. Ezt követően a Bukarestben működő Kriterion nemzetiségi könyvkiadó szerkesztője lett. Eddig két kötete jelent meg. 1976-ban *Az elmélet külsőben* címen adta közre esszéit. 1984-ben pedig a demokrácia történeti eredetéről publikált egy kötetet *Ó Anglia, Anglia...* címmel. 1974-ben egyébként társszerkesztője volt a *Szövegek és körülmények* című jelentős, programadó filozófiai antológiának.

Brassó (Brasov)
1987. február 23.

1987/28. sz. jelentés

Újabb jelek utalnak a társadalombiztosítás fokozatos megszüntetésére

1987. január elsejével megszűnt Romániában a táppénz, vagyis az alkalmazottak pénzübeli támogatása a betegszabadságok időtartama alatt.

Az immáron életbe léptetett intézkedés szerint, a kórházban kezelt egyének alkalmanként még jogot formálhatnak némi, nem szabályozott pénzübeli támogatásra. Azok azonban, akik nem kerülnek kórházba, semmit sem kapnak.

Már most panaszok fogalmazódtak meg az új rendelkezés végrehajtásával kapcsolatban. Egyik Kovászna (Covasna) megyei élelmiszeripari vállalat, az intézkedésnek megfelelően 18,000 lejes igényt nyújtott be, hogy kórházba jutott munkásait támogatásban részesíthesse. Ennek ellenére, a miniszteriumtól erre mindössze 3,500 lejt kapott.

A rendelet következtében, Csíkszeredában (Miercurea Ciuc) a munkások egy része megtagadta a szakszervezeti tagdíjak befizetését.

Kolozsvár (Cluj)
1987. február 24.

1987/29. sz. jelentés

A kolozsvári egyetem bölcsészkarán tanuló magyar nemzetiségű diákok száma

Az 1986/87-es tanévben a kolozsvári egyetem (Universitatea din Cluj-Napoca) bölcsészkarát 270 diák látogatja. Ebből 50 fő magyar szakos. Ezek közül:

az I. évfolyamra 7,
a II. évfolyamra 9,
a III. évfolyamra 17,
a IV. évfolyamra 17

magyar szakos diák jár. Tehát négy év alatt, 1982 óta a magyar szakos hallgatók száma több mint 40 %-kal csökkent.

A II. éves angol szakosok közül (összesen 20 fő) 9 a magyar, a II. éves francia szakosok közül, akik szintén huszan vannak, 10 diák magyar nemzetiségű. E diákok többsége tavaly még magyar főszakkal kezdte az egyetemet, melyről átkényszerítették őket nem-magyar szakokra, hogy a kihelyezéskor óromániai területeken telepíthessék le őket.

Az elmúlt öt esztendőben Bukarest minden eddiginél nagyobb arányban szűkítette a magyar diákok oktatási lehetőségeit. Központi rendelkezések nyomán iskolák százai szüntek meg. Intézményes lehetőségek hiányában a diákság és a magyar nyelven oktató pedagógusok száma is megcsappant.

1982 és 1985 között Romániában a magyar nyelven oktató:

1) általános iskolák száma 25 %-kal csökkent, ezen belül:

a tanulók száma 45 %-kal,
a tanárok száma 44 %-kal,

2) középiskolák száma 74 %-kal csökkent, ezen belül:

a tanulók száma 56 %-kal,
a tanárok száma 75 %-kal lett kevesebb.

3) A magyar tannyelvű felsőoktatásban jelentős változást hozott a kolozsvári, részben magyar tannyelvű Babes-Bolyai egyetem átszervezése. Ebből kifolyólag a romániai felsőoktatásban a magyar diákok száma 32%-kal csökkent.

Gyulafehérvár (Alba Iulia)
1987. február 25.

1987/30. sz. jelentés

Körlevelet adott ki az erdélyi Római Katolikus Püspökség

A Gyulafehérvárott (Alba Iulia) működő Római Katolikus Püspökség januárban körlevelet adott ki. Ebben felszólítja a lelkészeket, hogy igyekezzenek fokozottabb mértékben eleget tenni a néhai Márton Áron püspök által elrendelt szentségimádásnak. A rendelkezést a püspöki szék "az emberiségre nehezedő vészterhes időkkel" indokolta.

Jakab Antal püspök a továbbiakban kéri, hogy a papok még időben tegyenek eleget adminisztrációs kötelezettségeiknek, vagyis idejekorán fizessék be adóterheiket.

Jelezzük, hogy az erdélyi Római Katolikus Egyház, melynek körébe 1,019,000 magyar nemzetiségű hívő tartozik, 17 %-os különadót kell fizessen minden alkalmazottja után, mely tehermentesítve van a Román Ortodox Egyház mentesítve van.

Csíksereda (Miercurea Ciuc)
1987. február 26.

1987/31. sz. jelentés

Az adminisztratív személyzet csökkentése a tanügyben

Február 1-től 40%-kal csökkenteni köteles minden tanintézet adminisztratív személyzetének számát.

Erre utalnak azok a tervek is, melyek értelmében szeptemberig jelentős "racionalizálásokra" kerül majd sor és a tanárok kötelező óraszámát is megemelik. A tanügyben dolgozók – végzettségüktől függetlenül – bármit taníthatnak; illetve a "racionalizálás" szellemében kötelesek a hiányzó személyzet munkáját magukra vállalni.

Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc)
1987. február 26.

1987/32. sz. jelentés

Egy vasúti nagyberuházás kapcsán újra nagy számú óromániait telepítenek be Erdélybe.

A közeljövőben új vasútvonalat kezdenek építeni Marosvásárhely (Tirgu Mures) és Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc) között, a Segesvár-Csíkcsicsó (Sighisoara-Ciceu) vonalon.

A csekély gazdasági előnyön túl a hatóságok elsődleges célja az építkezéssel, hogy ezúton újabb román tömegeket telepíthetnek be Erdélybe. Ezt támasztja alá, hogy Mádéfalván (Siculeni) már meg is kezdődött azoknak a tömbházaknak az építése, amelyekbe később az építkezés személyzetét költöztetik be.

Kolozsvár (Cluj)
1987. február 27.

1987/33. sz. jelentés

A Securitate híresztelése a bukaresti rölapokkal kapcsolatban

A román államvédelemmel együttműködő ügynökök Erdélyszerte terjesztik, hogy a Bukarestben januárban föltűnt rölapokat – amelyek időközben megjelentek több erdélyi nagyvárosban is – úgymond “orosz gépeken” nyomtatták.

A híresztelések lényege, hogy a Szovjetunió be akar avatkozni Románia belügyeibe. A hitelesség kedvéért e források azt is terjesztik, hogy a rölapokat zavarkeltés céljából Bukarestbe akkreditált szovjet diplomaták csempészték volna be az országba.

A január 20-22-e között megjelent román nyelvű röpcédulák, Ceausescu születésnapjának előestéjére tiltakozó sztrájkot hirdettek a kormányzat terrorja, az éhínség és a mindennapi nélkülözések miatt.

Kolozsvár (Cluj)
1987. február 28.

1987/34. sz. jelentés

Erdélyben folytatódnak a házkutások

Miközben Bukarestben összeülni készült az úgynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa, hogy visszautasítsa a Nyugaton és Magyarországon, Románia emberi jogi gyakorlatával kapcsolatban elhangzó kritikákat, Erdélyben újabb házkutatásokra került sor.

A Securitate ügynökei február 17-én, Kolozsvárott (Cluj) házkutatást tartottak Tompa Gábor rendezőnél; majd a rákövetkező nap Fülöp G. Dénes református lelkész, valamint Horváth Levente református segédlelkész lakásán. Fülöp és Horváth a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Vártemplom papjai. A Securitate nagymennyiségű magyar nyelvű könyvet, elsősorban vallásos irodalmat, továbbá kéziratokat foglalt le náluk.

Február 19-én házkutatásra került sor Vita Jusztina kolozsvári tanárnőnél, aki a nagymúltú Brassai Sámuel Líceum politikai gazdaságtan tanárnője. A Securitate ügynökei a tanárnőhöz azzal az ürüggyel állítottak be, hogy fegyver után kutatnak.

Mint már jelentettük, ezt megelőzően, február 14-én Molnár Gusztávnál, a Kriterion nevű nemzetiségi könyvkiadó szerkesztőjénél tartott házkutatást a román államvédelem.

Gyulafehérvár (Alba Iulia)
1987. március 1.

1987/35. sz. jelentés

A katolikus papoknak a jövőben világi továbbképzésen kell résztvenniük

A gyulafehérvári (Alba Iulia) római katolikus püspökséget értesítették, hogy az alája tartozó lelkészek háromhónapos tanfolyamon kötelesek résztvenni.

A tanfolyam elsőrendű célja a papok megismertetése "a tudományos szocializmus eszméivel," valamint kimerítő ismertetése a román nép történeti eredetének, illetve a "Ceausescu-korszak" eredményeinek.

Egyelőre még nem tisztázott, hogy a tanfolyamon minden papnak részt kell-e vennie, vagy csak a hatóságok által erre külön kötelezetteknek.

Bukarest
1987. március 1.

1987/36. sz. jelentés

Ceausescu nyíltan támadta Magyarországot

Az úgynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának február 27-i ülésén Nicolae Ceausescu államelnök beszédet mondott. Felszólalásában eddig példátlan nyíltsággal támadta Magyarországot. A kialakult feszültségért, demagóg érveléssel, a felelősséget áthárította a magyarokra.

Leszögezte: Románia hagyományos függetlensége szellemében utasítja vissza a román nép történetével kapcsolatos hamis álláspontokat. Ugyanakkor nem azonosítja a magyar népet a Magyarországon működő "rosszindulatú körökkel." Aligha lehetett persze félreérteni, hogy Ceausescu e "körökön" a magyar kormányt érti, amely az utóbbi időben egyértelműen bírálta Bukarest nemzetiségi és emberi jogi politikáját.

Ceausescu beszédének másik fontos eleme, hogy most először ismerte be nyíltan: A román vezetés céltudatosan megsérti a Helsinkii megállapodást, akadályozva külföldi, mindenekelőtt magyar nyomdatermékek behozatalát és forgalmazását az országba.

Erdélyben a magyar ellenzék nyílt levelet intézett az úgynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsán felszólalt magyar honfitársaihoz, elítélve a nemzet és az emberi eszményekkel kapcsolatos árusításukat. A nyílt levelet Erdélyszerte kéziratban terjesztik. Szövegét hírügynökségünk rövidesen közzé fogja tenni.

Bukarest
1987. március 2.

1987/37. sz. jelentés

Intézkedés a magyarországi publikációk hivatalos tilalmára

Már Ceausescu 1987. február 27-i beszédét megelőzően életbe lépett a magyarországi publikációkkal kapcsolatos tilalom, mely elsősorban azok megrendelését, illetve Romániába történő behozatalát érintette.

Mint ismeretes, Ceausescu azzal vádolta a magyar sajtót és könyvkiadást, hogy meghamisítja a román történelmet, illetve torz képet fest a jelenlegi romániai közállapotokról. A helsinki megállapodással szöges ellentétben, kijelentette: A jövőben nem teszik lehetővé e publikációk romániai forgalmazását.

Az állami vélemény szellemében, február folyamán mindenütt visszavonták a magyarországi publikációkra felvett – számszerint egyébként rendkívül csekély – megrendeléseket. A kifizetett összegeket visszatértették.

Szakértők ebből arra következtetnek, hogy Bukarest demonstratív lépésnek szánta döntését; minthogy a megrendelt publikációk javarészét az előfizetők eddig sem kapták meg, de a rezsimnek sohasem jutott eszébe, hogy azok árát visszatérítse.

Bukarest
1987. március 3.

1987/38. sz. jelentés

Erdélyben rölapokon terjesztik a Nemzetiségi Tanácsok ülésén elhangzottakkal szembeni tiltakozást

Bukarestben, a Magyar és Német Dolgozók Tanácsának február 26-27-i ülésén éles támadások érték a magyarságot és Magyarországot. A rezsimnek sikerült az erdélyi magyarság egyes tagjait is arra kényszerítenie, hogy ilyen negatív, szélsőséges szellemben fejezze ki a rendszer iránti lojalitását. A romániai magyarság körében nagy felháborodást keltett a Ceausescu rezsim sovinizmusának újbóli leplezetlen megnyilatkozása. E felháborodásának adott hangot egy erdélyi magyar értelmiségiek által most megjelentetett kétoldalas rölap, melynek szövegét az alábbiakban teljes terjedelemben közöljük.

* * *

A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának ülésén felszólaló magyarokhoz

Egyéb nyilvánosság híján ezúton tiltakozunk ama megnyilatkozások ellen, amelyek Önök és az úgynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának számos tagja, február 26-27-én, kétfélmillió romániai magyar "képviselésében" tetszelegve állást foglalt jogos önvédelmi igényeinkkel és Magyarország sorsunkkal kapcsolatos, indokolt aggodalmával szemben. Ha a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa valóban az erdélyi magyarok által választott érdekképviselési testület lenne, akkor a most lezajlott közgyűlésének kapcsán eme politikai szervezethez címeznénk tiltakozásunkat. Ám ez a testület teljes egészében olyan – a román sovinszta diktatúrát mindenben kiszolgáló – eszközemberekből: funkcionáriusokból és ügynökökből áll, akik korántsem alkothatnak politikailag cselekvőképes, valódi testületet.

Ez a testület mintegy három évvel ezelőtti utolsó közgyűlése óta úgyszólván megszűnt létezni. Sőt, az utóbbi időben a nemzetiségi problematika is olyannyira megszűnni látszott, hogy a hivatalos frazeológiából teljesen eltűntek azok a kifejezések, amelyek a románság mellett más, itt élő társnemzetekre egyáltalán utaltak volna. A politikai nyelvezetben a teljes homogenizálás vágyalmának megfelelően az "egységes román nemzet" kifejezés fordult csak elő. Ez alatt az idő alatt szűnt meg a román televízió heti másfél órás magyar nyelvű adása, a magyar nyelvű rádióadások; a *Művelődés* című folyóirat, számos népi együttes, kórus és tánccsoport. A "Kriterion"-nál megjelenő magyar, német és más könyvek száma pedig az eddiginek mintegy 30%-ára csökkent. Megszűnt az utolsó magyar líceum is, túlnyomóan magyar diákokkal működő líceumok 70%-ában román igazgatót, vezetést neveztek ki. A több mint 80%-ban magyarok által lakott Hargita megye pártvezetőségében egyetlen magyar titkár maradt. A magyar általános iskolákban – minden törvényes alap nélkül

– egyre több tantárgyat tanítanak románul; nem adnak ki magyar tankönyveket.

E folyamatos jogfosztás ellen a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa, amint azt Önök is nagyon jól tudják, nem tett semmit. Nem szállt síkra az anyanyelvű iskolák, a könyv- és lapkiadás igényelt mennyiségének fenntartásáért. Nem szorgalmazta a magyar szakembereknek szülővidékükön történő elhelyezését. Semmilyen igényt nem támogatott, amely nemzetünk kollektív jogainak tiszteletbentartásáért fogalmazódott meg. Nem védett meg senkit, aki egyedül, vagy többedmagával a kisebbségi jogegyenlőség érdekében vállalt küzdelmet és meghúrcoltatást, alkalmasint mártírhalált.

Ezzel szemben, az erdélyi magyarság valódi képviselői természetesen most nem ülnek egy teremben, de még egy asztalnál sem azokkal, akik jogainkból kisemmiznek minket. Vagy azokkal, akik – árulókként – mindehhez segédkezet nyújtanak. Érdekeink hiteles képviselői ma csak Magyarországon, vagy a távoli Nyugaton juthatnak nyilvánossághoz. Itthon némaságra kényszeríti őket a Románia szerte szervesült besűgás, szolgálkúség, rettegés; a Román Kommunista Párt központilag szentesített és érvényesített stratégiai eltökéltsége: Kelet Európa népeinek egymásra uszítása.

Az erdélyi magyarságot elárulva, így árulják el Önök Európa békéjét, nyugalmát és a legfőbb emberi értékeket is.

Az erdélyi magyar értelmiség egy csoportja.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. március 3.

1987/39. sz. Jelentés

A Securitate fellépése vásárhelyi színészek ellen

Február utolsó napjaiban a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Állami Színház magyar tagozata Mazőcsáváson (Ceausu de Cimpie, Maros (Mures) megye) vendégszerepelt. Az előadást követően a helység értelmisége baráti vacsorán látta vendégül a művészeket.

A esetet követően a helybeli és marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Securitate kihallgatásokat eszközölt a színészek és a csávási banketten résztvevők körében. Az akció alig titkolt célja az volt, hogy az érintettekre vonatkozóan kompromittáló adatokat gyűjthessenek.

Bukarest
1987. március 4.

1987/40. sz. jelentés

Felére csökkentették egy romániai magyar újság példányszámát

A Bukarestben megjelenő *Falvak Dolgozó Népe* című lap példányszámát az év elején 8,000-ról 4,000-re szállították le. A központi pártszervektől érkező utasítás a döntést nem indokolta.

A *Falvak Dolgozó Népe* példányszámának csökkentése is cáfolja mindazt, amit Ceausescu és az úgynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának február végi ülésén felszólalók a romániai nemzetiségi sajtó bővüléséről állítottak.

A *Falvak Dolgozó Népe* elődje az 1932 és 1951 között, Kolozsvárott (Cluj) megjelenő, baloldali beállítottságú, független *Falvak Népe* volt, melyet az ötvenes években Bukarest a sztálinista agrárpolitika kialakításának szolgálatára kényszerített. Az elmúlt évtizedekben azonban a lap újra magára talált és pótolhatatlan szerepet vállalt az Erdélyben élő magyar parasztság szakmai-kulturális igényeinek kielégítésében.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. március 5.

1987/41. sz. jelentés

Munkabeszüntetés volt egy marosvásárhelyi gyárban

Február utolsó hetében az IMATEX nevű marosvásárhelyi (Tirgu Mures) könnyűipari gépgyárban sztrájkoltak a munkások.

A sztrájk legfontosabb oka az volt, hogy bár a munkásoknak a hónap két vasárnapján is dolgozniuk kellett, fizetésüknek a gyár csak 65%-át akarta kifizetni.

A munkások követelését két férfi és egy nő közvetítette a gyár vezetőségének, mely kezdetben elzárkózott mindennemű tárgyalástól. Erre válaszként a délelőtti, majd a délutáni váltás is beszüntette a munkát.

A vezetés kilátásba helyezte, hogy a munkabeszüntetés folytatása esetén a résztvevőket azonnal elbocsátják. Ennek ellenére a munkások csak akkor vették fel újra a munkát, amikor a Securitate és a rendőrség nagy erővel megérkezett. A sztrájkot követően kihallgattak, a hangadokat összeverték.

Az elmúlt fél évben a gazdasági és társadalmi válság következményei elleni tiltakozásként országszerte több helyen is sztrájkoltak a munkások. Így október és november folyamán Kolozsvárott (Cluj), Szamosújváron (Gherla), Tordán (Turda). Sőt, a január 22-24-i bukaresti sztrájkfelhívások is visszhangra találtak, és több üzemben napokra leállt a termelés.

Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad
(Cluj, Tirgu Mures, Oradea)
1987. március 5.

1987/42. sz. jelentés

Az erdélyi magyar lakosság körében tapasztalható hangulat a budapesti kormány Ceausescu bíráló álláspontjával kapcsolatban

Erdélyszerte osztatlan elismerést váltott ki a Ceausescu rezsim nemzetiségi politikájával kapcsolatban Budapesten kinyilvánított kritikai álláspont. A lakosság most sokkal nagyobb mértékben hallgatja a magyarországi rádióállomásokat mint korábban. Többnyire egyöntetű a vélemény, hogy – szemben a kedvelt és megbízható nyugati adókkal – most a magyar rádió révén tudják a legpontosabban és leggyorsabban nyomon követni az eseményeket.

Igaz, a lakosság körében bizonyos kételkedés is észlelhető a magyar politika következetességét illetően.

Bukarest eddig nem tapasztalt félelemmel és tanácstalansággal szemléli az eseményeket. Ezt látszik igazolni az is, hogy egyre több magyartól követelik: nyilvánosan utasítsa vissza Budapest vádjait. Várható, hogy az erdélyi magyar sajtó "önkéntes" támadásokra kényszerül, s a szerkesztőségekben ezügyben már meg is kezdődtek a viták és a fenyegetőzések. A mindent túlteljesítő Hajdú Győző például felszólította beosztottjait Magyarországot támadó hűségnyilatkozatok megfogalmazására.

Bukarest
1987. március 7.

1987/43. sz. jelentés

Gyanús körülmények között meghalt az ügynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának egyik küldötte

Megbízható bukaresti források szerint az ügynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának február 26-27-i ülését megelőzően az egyik küldött "öngyilkosságot követett el."

A Kolozsvári (Cluj) Kiskazángyár egyik fiatal magyar munkásáról van szó, aki a pártszervektől 25-én kapta meg azt a szöveget, amit az elkövetkező két nap egyikén mint saját véleményét kellett volna felolvasnia. A szöveg a magyarság többi felszólalásához hasonlóan, elítélte volna az erdélyi magyarság jelenlegi jogfosztottságával kapcsolatos magyarországi tiltakozásokat. A kolozsvári munkás megtagadta a felszólalást, mire az ügyben eljáró KB-küldött arra kérte, hogy reggelig gondolkozzék a dolgon.

A fiatalember, aki küldöttársai közül többnek is említést tett az ügyről, kérve tanácsukat – rendőrségi információk szerint –, még azon az éjszakán leugrott egy bukaresti szálloda nyolcadik emeletéről.

Az eset részleteire még visszatérünk, rövidesen közölni fogjuk az áldozat nevét.

Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1987. március 10.

1987/44. sz. jelentés

Diáktüntetés Iasi-ban

Észak-Kelet-Románia egykori fővárosában, Iasi-ban, február közepén az egyetemisták sztrájkot hirdettek. Követelték a diákszállások és a tantermek fűtését, valamint, hogy megfelelő élelmezést biztosítsanak számukra.

A sztrájkban mintegy kétezren vettek részt. Követeléseik hangsúlyozására a diákok az egyetem előtti térre vonultak, fáklyákat gyújtottak. A kivonuló karhatalom nem alkalmazott erőszakot, de a Pártbizottság egyik odasiető képviselője azzal fenyegette a tömeget, hogy tettük hazaárulásnak is minősülhet, épp most, amikor úgymond "el akarják tőlünk, románoktól venni Erdélyt."

Nagyvárad (Oradea)
1987. március 19.

1987/45. sz. jelentés

Ceausescu megbízásából Papp László reformatus püspök Nyugatra érkezett

Március folyamán Ausztriába érkezett Papp László nagyvárad (Oradea) reformatus püspök, akit a kormányzat azzal bízott meg, hogy igyekezzék tompítani a Romániával szemben egyre fokozódó kritikát és elégedetlenséget. Bukarestnek nem ez az első ilyen próbálkozása. 1985 őszén, a Helsinki-folyamat keretében megrendezett budapesti Kulturális Fórum zárülésére Hajdú Győzöt küldték, hogy – erdélyi magyar lévén – cáfolja a már akkor is felmerülő vádakat.

Papp püspök jelenleg magyar emigráns szervezeteket látogat, de igyekszik találkozni a bécsi konferencia hivatalos résztvevőivel is. Felekezetre való tekintet nélkül Istentiszteleken jelenik meg, mindenütt egyértelműen visszautasítva bármilyen kritikai észrevételt Románia és az erdélyi magyarság helyzetével kapcsolatban. Papp László több helyen kijelentette: "Az erdélyi magyarság helyzete soha nem volt még ilyen stabil. Magyarországnak – így Papp László – ahol az utóbbi időben megszűnt minden stabilitás, épp ez nem tetszik, s ezért próbál most rágalmatokat szórni Romániára." Papp mindemellett élesen kikelt a Budapesten nemrég mejelentetett *Erdély története* című háromkötetes munka ellen is, és szerzőiket – mint ahogy az egész magyar közszellemet – fasisztának, revizionistának, sovénnek és irredentának bélyegezte.

Papp László püspöki ténykedése egyébként meglehetősen egyértelmű megítélésnek örvend az erdélyi lakosság körében. Köszönhetően a nagyvárad (Oradea) és a kolozsvári püspökség közötti rivalizásnak, ez utóbbi – nem egy alkalommal – dokumentumokkal szolgált arra vonatkozóan, hogy Papp püspök miként tulajdonította el, kezdetben csak saját családja részére, a Nyugatról érkező segélycsomagokat, majd pedig – miután lelepleződött – hogyan játszotta át e segélyadományok nem kis részét bukaresti pártköröknek. 1985-ben Sípos József lázári lelkész, aki kezdetben közel állt a nagyvárad (Oradea) püspökséghez, lépéseket próbált tenni e helyzet felszámolására. Igazát Bukarestben próbálta érvényesíteni, de odaérkezését követően – a hatóságok közlése szerint – "öngyilkosságot követett el," belefűlladt a Herestreu tóba.

Papp püspök, aki az úgynevezett Nagy Nemzetgyűlésben képviselő, 1986-ban fő szerepet vállalt a Romániába hivatalos úton beküldött, majd WC-papírrá bezűzött magyarnyelvű Bibliák ügyének eltussolásában is. Segédlelkészét, Réha Endrét, aki nem volt hajlandó cáfolni a Bibliák megsemmisítését, kiszolgáltatta a Securitatének, majd – jellemző körűlmény – büntetésből Sípos örökébe, Lázárba helyezte.

Bukarest
1987. március 20.

1987/46. sz. jelentés

A fővárosban megszűnik a magyar tannyelvű gimnázium

A Bukarestben működő magyar tannyelvű általános iskola és gimnázium átalakítása folyamatban van.

Az év elején egy úgynevezett minisztériumi tanügyi ellenőrzőbrigád szállt ki az iskolába, mely felmérését azzal zárta, hogy a már egy ideje működő román tagozatot ki kell bővíteni s ennek keretében a jövő évtől, a felsőbb osztályokban, valamennyi tárgynál be kell vezetni a román tannyelvet. Az intézkedés egyelőre csak a gimnáziumi I-IV. osztályokat érinti, ám az intézmény magyar igazgatóját máris eltávolították s helyébe románát neveztek ki.

Itt jegyezzük meg, hogy a mindenkori magyar kormányok erőfeszítésének köszönhetően a bukaresti magyar gimnázium 1816 óta megszakítás nélkül működött. Tevékenységét a román királyi diktatúra, sőt Antonescu marsall fasiszta rendszere sem korlátozta. Története során most először került az iskola olyan helyzetbe, hogy falai között a magyarnyelvű tanítás megszűnjék.

Bukarest
1987. március 20.

1987/47. sz. Jelentés

Újabb hírek szivárogtak ki az úgynevezett magyar nemzetiségű dolgozók tanácsának üléséről

Az 1987. február 26-án és 27-én megtartott úgynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának ülésén résztvevő küldöttek közül néhányan arról számoltak be, hogy a biztonsági szervek mintegy túszként kezelték őket. A küldöttek közül azokat, akiket felszólalásra, illetve Magyarország eltiltésére kényszerítettek, már előzőleg elkülönítették. Élelmet senkinek sem adtak, de a jelenlévők többségének engedélyezték, hogy személyes szükségleteik kielégítésére vásárolhassanak.

Nem ez volt a helyzet azokkal, akiknek az elkövetkező két nap egyikén fel kellett szólalniuk. Ők nem hagyhatták el szobáikat. Így éhezve kellett végigülniük a programokat, minthogy a konferenciaterem büféjét csak röviddel Ceausescu érkezése előtt nyitották ki, amikor is már senkinek sem engedték meg, hogy ott sorbaálljon.

A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának felszólaló tagjai beszédük szövegét 25-én, az esti órákban kapták kézhez. Mint néhányuk elmondta, ekkor már senki előtt sem volt titok, hogy azok szerzői az *Agerpres* nevű román híroroda és a *Saptanina* valamint a *Contemporanul* című bukaresti lapok egyes újságírói voltak.

Hírek szerint – mint arról már beszámoltunk – egy fiatal kolozsvári (Cluj) munkás megtagadta a kezébe adott szöveg felolvasását. Ezt követően – így a hivatalos változat – kiugrott egy bukaresti szálloda nyolcadik emeletéről.

Megtagadta a felszólalást Demény Lajos, a Történettudományi Intézet munkatársa, ismert tudós is, valamint Dancsuly András, a Kolozs megyei Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának elnöke, a kolozsvári egyetem prorektora.

Hírügynökségünk Koppándi Sándortól, a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács egyik vezető funkcionáriusától értesült, hogy Jakab Éva, a Kolozsvári "Somesul" nevű kötöttárúgyár technikusja panaszt tett a municípiumi pártbizottságon, mert felszólalásának szövegét a romániai sajtó meghamisítva közölte, beleírva vaskos magyarelleses támadásokat. Jakab Éva közbelépésére, a helyi újság már nem vette át az előzőleg a bukaresti *Előrében* megjelentetett szövegét.

A februári plenáris ülés utóeseményeihez tartozik, hogy Rácz Ernőt, az RKP Kolozs megyei bizottságának gazdasági ügyekkel foglalkozó titkárát nem erősítették meg újra funkciójában. Így, most először, a kolozsvári pártvezetésben nem foglal helyet magyar nemzetiségű titkár. Rácz egyébként szintén felszólalt az úgynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának ülésén. Visszautasította a bécsi utókonferencián Románia nemzetiségi gyakorlatával kapcsolatban megfogalmazott kritikákat, s ajánlotta a nemzetközi találkozó résztvevőinek, hogy látogassanak el Erdélybe és személyesen győződjenek meg a helyzetről.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. március 21.

1987/48. sz. Jelentés

**A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának ülésén
felszólaló egyik küldöttet felháborodott
marosvásárhelyi polgárok tetteleg bántalmazták**

Hajdú Győzőt, a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) *Igaz Szó* című folyóirat főszerkesztőjét, azt követően, hogy visszaérkezett Bukarestből az úgynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának üléséről, felháborodott helybeli polgárok annyira összeverték, hogy jelenleg kórházi ápolásra szorul.

Hajdú a Román Kommunista Párt azon exponenseinek egyike, aki már évek óta a legszélsőségesebb hangnemben támadja a romániai emberi jogok tiszteletbentartásáért síkraszálló bel- és külföldi tényezőket. Fontos szerepet töltött be a Ceausescu elnök körül teremtett személyi kultusz ápolásában is, valamint a Magyarországgal szemben, kezdetben diszkrétan, az utóbbi időben pedig egyre nyíltabban érvényesített politika kialakításában.

Hajdú, a februári plenáris ülésről visszatérve, félve a népharagtól, a rendőrség védelmét kérte. Telefonját kikapcsolták, lakását pedig a Securitate ügynökei szemmeltartották. Ennek ellenére sikerült néhány marosvásárhelyi polgárnak tettelegesen is kifejeznie véleményét a főszerkesztő szereplésével, és a Bukarestben lezajlott magyarelles állásfoglalásokkal kapcsolatban.

Nagyvárad (Oradea)
1987. március 21.

1987/49. sz. jelentés

Felháborodott nagyváradai egyének feldúlták a helyi pártsajtó szerkesztőségét valamint a helyi cenzúrahivatalt

Március 15-én, az éjszakai órákban nagyváradai polgárok behatoltak a *Fáklya* című magyar, és a *Crisana* című román nyelvű pártlap szerkesztőségébe, valamint a cenzúrahivatal funkcióját betöltő úgynevezett "Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács" helyi irodájába.

Beverték az ablakokat, összetörték a berendezést, különösképp a Ceausescu portrékat, melyeket meg is tapostak. Az ott talált írógépbe fűzött papírokon román és magyarnyelvű jelszavakat hagytak hátra, mint "Le Ceausescuval!" és "Le a Román Kommunista Párttal élén Ceausescuval!".

Mindezzel egyidőben hasonló eseményekre került sor néhány helybeli iskolában, így a jelenleg "Emanoil Gojdu"-nak nevezett líceumban is, ahol március 16-án, a Ceausescu portrék maradványainak eltakarítása időtartamára a tanítást is felfüggesztették.

A lakosság köreiben elterjedt vélekedés szerint az események kiváltó oka a Bukarest által vezetett magyarellenes hisztériakeltésben keresendő. Ez az erdélyi magyar lakosságot felháborította; bizonyos – igaz nem túl nagy és lényegében elszigetelt – román körökben pedig a magyarsággal szembeni szolidáris érzelmeket eredményezett.

A hatóságok kezdetben igyekeztek újságírók, illetve diákok számlájára írni a történeteket, többnapos, durva kihallgatásokat eszközölve. Az utóbbi napokban azonban kiszélesítették a nyomozást. Minden bizonnyal a behatolásakor valaki megsérülhetett, mivel a biztonsági szervek a város üzemeiben elsősorban olyan személyek után kutatnak, akiknek újkeletű sérülés van a kezükön. E célból még a betegszabadságon tartózkodókat is berendelik kihallgatásra.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. március 23.

1987/50. sz. jelentés

A magyar személyzet csökkentése egyes kulturális és tanügyi intézményekben

Marosvásárhely (Tirgu Mures) egyik legföltettebb kulturális intézményének, a "Teleki Téka"-nak a személyzetét március folyamán 17 fővel csökkentették.

A "Teleki Téka" több mint egy évszázada őrzi azokat az egyetemes értékű relikviákat, amelyeket az erdélyi Teleki család egykoron a nemzetre hagyományozott. A Téka könyvtára több ezer könyvritkaságot őriz, köztük nem egy ősnymtatványt. Több klasszikus értékű képtárlatnak is otthont adott, közöttük Zsógodi Nagy Imre állandó kiállításának is, melyet 1986-ban központi utasításra megszüntettek. Azóta a képeket a városi kultúrpalota pincéjében tárolják.

A magyar kultúrélet vásárhelyi képviselői úgy vélik, hogy az elbocsátások tovább mélyítik azt az intézményes válságot, melynek csak egyetlen eredménye lehet: a Téka felszámolása.

Ugyancsak a magyar alkalmazottak leépítéséről kaptunk hírt a marosvásárhelyi, egészen a közelmúltig magyar tannyelvű Orvostudományi Intézetből. Innen az elkövetkező hetekben 82 személyt fognak elbocsátani.

Szepešszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1987. március 25.

1987/51. sz. jelentés

A román vezetés Magyarország-ellenes tüntetéseket tervez

Az elmúlt napokban olyan megalapozott hírek kaptak lábra, hogy Bukarest utasítást adott székelyföldi megyék pártszerveinek Magyarország-ellenes tüntetések megszervezésére. A demonstrációkon való részvételre – munkahely szerint és elbocsátás terhe mellett – köteleznék a magyar lakosságot.

Ugyanakkor felmerült a gondolata egy olyan "népszavazásnak" is, mint amilyenre az elmúlt év októberében került sor, a hadi költségvetés 5 %-os csökkentése kapcsán. Ennek keretében a lakosoknak aláírásukkal kellene hitelesíteniük egy olyan nyilatkozatot, amely Magyarországot "Románia belügyeibe való beavatkozással" vádolná, egyben kijelentené, hogy "a Romániában élő magyar származású románok teljes jogegyenlőségét élveznek a többi állampolgárral."

Bukarest, Nagyvárad (Oradea)
1987. március 27.

1987/52. sz. jelentés

Újabb román író vette pártfogásba Ceausescu nemzetiségi politikáját s ítélte el Magyarország Romániát érintő bírálatait

A Bukarestben megjelenő *Romania Literara* tegnapi számában Titus Popovici hosszú, közel ötezer szavas cikket közölt a "Történelem meghamisításának módjai és stílusai" címmel ("Methode si stiluri in serviciul falsificarii intentionate a istoriei," *Romania Literara*, 1987/13, pp. 12-14).

Az írás a Magyar Tudományos Akadémia gondozásában megjelent *Erdély története* című könyvet támadja, revizionista, rasszista, rosszindékú munkának bélyegezve azt. Szemére veti a szerzőknek, s elsősorban a névszerint is említett Kőpeczi Bélának, hogy a Horthy-fasizmus szellemi örökségét próbálják új, modernebb formában érvényre juttatni.

Popovici cikkében érinti a magyar és a román történelemfelfogás valamennyi vitás területét – a dáko-római kontinuitást, a magyar honfoglalást, az 1848-as forradalmat – következetesen állást foglalva a román pártvezetés ismert történeti irányelvei mellett.

A szerző különösen az 1848-as magyar forradalmat és vezetőit tekinti alkalmasnak arra, hogy rajtuk keresztül nacionalizmussal vádolhassa a mindenkori magyar politikai életet és kultúrát. Nem túlzás álláspontjából arra a végkövetkezésre jutni, hogy 1848 nem volt több, mint román-magyar konfliktus. Egész pontosan: a magyarság ellenforradalmi akciója a románság ellen.

A cikk konklúziójában a szerző tényként utal arra, hogy az erdélyi magyarság mondvacsinált, kitalált problémái vonatkozásában érdekszövetség alakult ki a nyugati országokban működő magyar szélsőjobboldali emigráció és az 1956-os eseményeket követően odamenekült baloldaliak között. Popovici Romániára nézve virtuális veszélynek minősíti a magyar kormány csatlakozását ehhez az érdekszövetséghez. Sőt, a célzások szintjén máris sejtetni engedti, hogy esetleg épp a magyar kormány pénzelné e nyugati emigráns köröket.

Titus Popovici írásában több alkalommal hivatkozik magyar kapcsolataira, s a magyar kultúrát is, anyja révén – aki Budapesten nevelkedett – sajátjánként említi.

* * *

Titus Popovici 1930-ban született Nagyváradon. Állami díjas prózaíró. Bihar megyei képviselő az úgynevezett Nagy Nemzetgyűlésben.

Mint író az ötvenes években tűnt fel, regényei a sztálini típusú rendszer kialakításának ideológiai igazolását szolgálták. Különösen fontos e tekintetben *A szomj* (*Setea*) című regénye, amely a kolhozrendszer meghonosításának romániai éposza. A Ceausescu-korszakban filmforgatókönyvek írásával szegődött a nacionalista kurzus szolgálatába. Nevéhez fűződik a *Dákok* (*Dacii*) és a *Vitéz Mihály* (*Mihai Viteazul*) című áltörténeti filmek forgatókönyve. Mindkettő a "dákizmus" szellemének széleskörű propagálását célozza.

Titus Popovici magyarokkal szembeni magatartásáról talán nem mellékes megjegyezni, hogy – mint képviselő – az elmúlt esztendőben több esetben interpellált a nemzetgyűlés zárt szekcióin, s személyesen Ceausescunál tett audienciái során is amellet, hogy a biztonsági szervek adminisztratív eszközökkel lépjenek fel azok ellen, akik a magyarországi televízió adásait nézik.

Interpellációi következtében került sor arra, hogy hatósági kényszerrel több helyütt levették a TV antennákat, és hogy Nagyváradon és környékén több olyan, nem csak magyar, de román személy ellen is büntetőjogi eljárást indítottak, akik a magyar televízió heti programját másolták és terjesztették.

Bukarest
1987. március 27.

1987/53. sz. Jelentés

A román kormányzat kötetben jelentette meg a Nemzetiségi Tanácsok februári ülésének anyagát

Az *Agerpres* román hírügynökség külön kötetben tette közzé a február 26-27-én megrendezett, s azóta heves indulatokat kiváltó Nemzetiségi Tanácsok ülésének anyagát.

Mint emlékeztetés, az ülés meglehetősen szélsőséges hangnemben támadta az erdélyi magyarság emberi jogaiért síkraszálló külföldi tényezőket. Ennek érdekében néhány prominens erdélyi magyart arra kényszerítettek, hogy sugalmazott szövegekben foglaljanak állást a Ceausescu-kurzus nemzetiségi politikája mellett és mindenekelőtt Magyarországgal szemben.

A most, valamennyi világnyelven megjelentetett 80-100 oldalas, stencilezett kötetek Ceausescu felszólalását, néhány további hozzászólást, valamint az úgynevezett Magyar és Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának "Határozatát" tartalmazzák. A kiadvány címe: *Az RKP nemzetiségi politikája – egy hehes, mélységesen tudományos, realista és humánus politika.*

A kiadvány 1987 februárjában jelent meg és Románia budapesti követsége is terjeszti.

Bukarest
1987. március 28.

1987/54. sz. jelentés

Egy januári központi bizottsági ülésen döntöttek a Magyarország elleni támadásról

Most kiszivárgott hírek szerint, az RKP központi bizottsága rendezésében gyűlésre hívták össze az erdélyi megyék propagandatitkárait és egyes főszerkesztőket. Az ülésen a magyar vezetés azon álláspontjait ismertették, mely – a Vársói Szerződés tagállamai ideológiai titkárainak legutóbbi találkozásán előterjesztett memorandumban – kifogásolta a Ceausescu rezsim emberi jogi politikáját, mindenekelőtt az erdélyi magyarsággal szemben alkalmazott állami terrort.

A bukaresti ülésen egyben ismertették a magyar állásfoglalásra adott román választ is, ami – jelenlevők beszámolója szerint – nem érveket, csak vádaskodásokat és gyalázkodásokat tartalmazott.

Az ülésen az *Erdély története* című, Budapesten megjelentetett háromkötetes műről nem történt említés.

Ezzel szemben itt határozták el, hogy záros határidőn belül összehívják az úgynevezett Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsát, s azon Magyarország-ellenes határozatot fognak megszövegezni. Összeállították azoknak a listáját is, akik majdan felszólalnak a Tanács ülésén, és kidolgozták azokat az elveket és álláspontokat, melyeknek a felszólalásokban hangot kell majd adni.

Mint ismeretes, február 26-27-én összeült a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa, s az ülés valóban az említett szempontok szerint zajlott. Ugyanakkor legalább két résztvevő megtagadta a felszólalást; mégpedig Dancsuly András és Demély Lajos. Ezzel szemben Létay Lajos, az *Utunk* című kolozsvári (Cluj) irodalmi folyóirat főszerkesztője, aki – ismeretes lojalitását hangsúlyozandó – mindenáron fel akart szólalni, erre nem kapott módot, minthogy a januári KB ülésen nem jelöltek.

Megfigyelők felhívják a figyelmet, hogy míg a januári bukaresti KB ülés a magyar kormánynak a Vársói Szerződés ideológiai tanácskozásán elhangzott álláspontjával foglalkozott, addig a februári nemzetiségi plénum már úgyszólván kizárólag csak az *Erdély története* megjelenését sérelmezte. Alighanem Bukarest egyelőre még visszarettent attól, hogy közvetlenül az egész magyar kormányt támadja. Könnyen elképzelhető, hogy a döntő szerepet e téren az a nem mellékes tény játszotta, hogy a jelzett VSZ ülésen Románia magára maradt magyar-ellenes riposztjaival. Így a budapesti kormány álláspontjának egyértelmű támadása, egyben a többi ország elleni támadásként is felfogható lett volna.

Bukarest
1987. március 29.

1987/55. sz. jelentés

Ceausescu levelet intézett a magyar vezetőkhez

Bukaresti félhivatalos körök tudni vélik, hogy az elkövetkező napokban Nicolae Ceausescu államelnök levelet fog eljuttatni Kádár Jánoshoz, az MSZMP főtitkárához. A levelet a magyarországi hivatalos felszabadulási ünnep előestéjén fogják átadni.

Az említett források arról számolnak be, hogy a levélben Ceausescu újabb csúcstalálkozót javasol, melyen úgymond rendezhetnék a két ország közötti nézeteltéréseket.

Bizonyos jelek arra utalnak, hogy Bukarestben máris tompítani igyekeznek a Magyarország-ellenes támadások hangnemén. A *Tanjug* bukaresti tudósítója, a pártvezetéssel és a román titkosrendőrséggel igen jó, informális kapcsolatban álló Dragosláv Markovic, máris több olyan hírnék igyekszik nemzetközi hitelt biztosítani, melyek szerint Románia kész fátylat borítani a múltra, cserében ha Budapest nem feszegeti tovább az erdélyi magyarság elnyomásának kérdését, illetve ha Kádár kész Ceausescuval találkozni, diszkreditálva ezzel az elmúlt időszak Romániával kapcsolatos magyar kritikai észrevételeit.

Mint ismeretes, a magyar kormányzat az utóbbi időben több esetben fölemelte szavát az erdélyi magyarság teljes jogfosztottsága ellen. E folyamat részeként a Magyar Tudományos Akadémia *Erdély története* címmel reprezentatív, tudományos igényű művet jelentetett meg, melyben visszautasítja a Romániában immáron több évtizede állami ideológiává emelt sovinszta nézeteket.

Kolozsvár (Cluj)
1987. március 30.

1987/56. sz. jelentés

Egy kolozsvári gimnázium nevének románosítása körüli bonyodalmak

Mint már jelentettük (*HPT 1987/3 sz. jelentés*), Kolozsvár (Cluj) legrégebbi gimnáziumát, amelyben a legutóbbi időkig magyarul folyt az oktatás – pártutasítás alapján – a román nacionalista Avram Iancu nevére keresztelték át. Március közepén meg is jelent az épületen az új névtábla, hogy aztán három nap múltán megint eltűnjék. Az ezt követő héten pedig újra a régi elnevezést (3-as számú matematika-fizika líceum) függesztették ki az intézmény homlokzatára.

Úgy tudni, hogy a gyors cserére azt követően került sor, hogy kolozsvári polgárok összetörték a névtáblát.

Bukarest
1987. április 8.

1987/57. sz. jelentés

Románia folytatni kívánja a magyarellenes támadásokat

Tovább folynak Romániában a Magyarország elleni sajtótámadások, annak ellenére, hogy a *Tanjug* bukaresti tudósítója (Dragoszláv Markovic) – és egyéb források is – az utóbbi időben igyekeztek ennek az ellenkezőjét bizonyítani.

A bukaresti sajtó – mindenekelőtt a *Romania Literara*, *Romania Libera*, *Saptamina*, *Contemporarul* – már több cikket rendelt meg olyan exponált személyektől, akik az elmúlt időszakban is több ízben intéztek már támadást a magyarság ellen.

Várható, hogy a románság és magyarság múltjaival kapcsolatos vitacikkek mellett rövidesen napvilágot látnak ideológiai állásfoglalások, valamint az egykori "magyar fasizmust" a zsidóság, illetve a román ortodox egyház szemszögéből tárgyaló megnyilatkozások is.

Erdélyi magyar körök véleménye szerint, az ideológiai állásfoglalások homlokterében olyan – Magyarországot támadó – tanulmányok, pamfletok fognak megjelenni, melyek a magyar reformok és a Gorbacsov által bevezetett reformintézkedések közötti ellentmondásra hívják majd fel a figyelmet.

A román sovíniszta célokat nyíltan érvényesítő támadásokra természetesen egyelőre csak a nyugati sajtóban számíthatunk. Ezek a szövegek azonban – állítják forrásaink –, idézetek formájában rövidesen vissza-visszatérnek majd a romániai lapok hasábjain is.

Kolozsvár (Cluj)
1987. április 10

1987/58. sz. jelentés

Erdélyben egyre aggasztóbb a református lelkészhiány

A jelek arra utalnak, hogy Erdélyben a román hatóságok következetes egyházpolitikája állandósítani és fokozni igyekszik a lelkészhiányt. Jelenleg legkevesebb 100 a betöltetlen lelkészi és segédlelkészi állások száma. Csak a Zilah (Zalau) és Szilágycseh (Cehul-Silvaniei) közötti útvonalon 11 református gyülekezet közül 9 (kilenc) áll üresen.

A lelkészhiány legfőbb forrása a teológiai képzés állandó korlátozása. A kolozsvári (Cluj) Teológiai Egyetemen jelen pillanatban is mintegy százal kevesebb diák tanul, mint amennyi a korábbi években, s mint amennyire szükség lenne (150 helyet mintegy 40-50).

E korlátozó egyházpolitika szellemében valósult meg a nyugdíjas lelképásztorok papi szolgálatának szabályozása is. A nyugdíjas lelkészek csak úgynevezett "delegációval," tehát hivatalos engedéllyel hívhatók meg alkalmasszerű szolgálattételekre. A "delegáció" nélküli szolgálat fegyelmi kihágásnak számít és szigorúan büntetik. Mindez egyértelműen ellentmond az egyházi törvénynek.

Kolozsvár (Cluj)
1987. április 16

1987/59. sz. jelentés

A református lelkészek megválasztását a hatóságok adminisztratív előfeltételekkel befolyásolják

A református egyházi központok gyülekezeteibe csak olyan lelkészek választhatók, akiknek a megfelelő adminisztratív körzetekbe szóló személyi irataik vannak. E rendelkezés semmilyen törvénnyel sem igazolható; mindezen túl pedig szöges ellentétben áll az egyházi szokásjoggal és törvényekkel is. Miatta mintegy 800 lelképásztor esik el törvénybiztosította választhatósági jogától.

A kolozsvári (Cluj) püspökség meglehetősen elvtelenséggel hagyja jóvá a hatóságok eme beavatkozását az egyházi autonómiába. A 15 gyülekezetbe tömörülő mintegy 50,000 főt számláló kolozsvári reformátusság egyházi életében e körülmény már eddig is messzeható károkat okozott.

A közelgő püspökválasztás küszöbén kolozsvári egyházi körökben gyakorta teszik fel a kérdést, hogy vajon a püspök is ezen – hatósági szempontok alapján megrostált, vagy véletlenszerűen kijelölt – lelkészgárdából fog-e kikerülni?

Kolozsvár (Cluj)
1987. április 18.

1987/60. sz. jelentés

Az erdélyi magyar és szász kultúra veszélyeztetett emlékei

Ma, a műemlékek világnapján – egy pusztuló, pusztított civilizációra emlékezve – azoknak az erdélyi műemlékeknek a listáját közöljük, melyek állapota különös aggodalomra ad okot.

Algyógyfürdő (Geoagiu Bai)	• Várkastély (<i>igen elhanyagolt állapotban</i>)
Almakerék (Malikrav)	• Szász evangélikus erődtemplom
(<i>kerítőfala omladozik</i>)
Alsóbajom (Boian)	• Szász evangélikus erődtemplom
(<i>erődifala omladozik</i>)
Alsórákos (Rakosul de Jos)	• Sükösd-kastély (<i>romos, teteje már nincsen</i>)
Alvinc (Vintul de Jos)	• Martinuci-kastély (<i>üres, romos</i>)
Aranyosmeggyes (Mediasul Aurit)	• Lónyai-várkastély (<i>a háború óta üres, erősen pusztuló, helyreállítása sürgős</i>)
Barcarozsnyó (Risnov)	• Vár (<i>erősen pusztuló állapotban</i>)
Bethlen (Beclean)	• Bethlen-kastély (<i>romos, elhanyagolt</i>)
Bethlenszentmiklós (Sinmiclaus)	• Várkastély (<i>pusztulása csak az elmúlt két évtizedben kezdődött</i>)
Bonchida (Bontida)	• Bánffy-kastély (<i>az épület a háború óta elhanyagolt, romos, tetőzete hiányzik, a kastély parkjában a szobrok is pusztulófélben</i>)
Bonchida (Bontida)	• 250 éves vízimalom (<i>pusztulófélben</i>)
Borberek (Vurpar)	• 14. századi templom (<i>erősen pusztuló állapotban</i>)
Borosbocsárd (Bucerdea Vinoasa)	• Református erődtemplom
Csicsó (Ciceu)	• Középkori vár (<i>lassan eltűnik a közelben zajló kőbányai munkálatok miatt</i>)
Daróc (Drauseni)	• 13. századi szász evangélikus erődített templom (<i>kívül-belül erősen romló állapotban; a kórus festett fakazettái már részben elpusztultak</i>)
Doborka (Dobirca)	• Szász evangélikus erődtemplom (<i>erősen romló állapotban</i>)

Egeres (Aghires)	• Bocskay-kastély <i>(elhanyagolt, romos)</i>
Erdőd (Ardud)	• Károlyi-kastély <i>(a háborút követően teljesen romos állapotba került, azóta is elhanyagolt)</i>
Földvár (Feldioara)	• Vár <i>(igen pusztuló állapotban)</i>
Gerendkeresztúr (Luncani)	• Kemény-várkastély <i>(a kastély egyik szárnya romos, lakatlan, egy részben termelő szövetkezeti központ működik)</i>
Gernyeszeg (Gornesti)	• Teleki-kastély <i>(jelenleg TBC-kórház; nagyon elhanyagolt állapotban van)</i>
Gyalu (Gilau)	• Középkori vár <i>(ma iskola, kívül-belül erősen pusztul)</i>
Illyefalva (Ilieni)	• 15. századból származó református erődtemplom <i>(igen megrongált állapotban)</i>
Kaca (Cata)	• Szász evangélikus erődtemplom <i>(kettős körülfala igen rossz állapotban van)</i>
Kaplony (Copleni)	• Haller-kastély <i>(elhanyagolt, gazdátlan, egyes részei omladoznak)</i>
Kerelőszentpál (Sinpaul)	• <i>(romos, elhanyagolt, az ötvenes években renoválták)</i>
Keresd (Cris)	• Bethlen-kastély <i>(erősen romló állapotban, primitív helyreállítási kísérletek történtek, melyek azonban már évekkel ezelőtt abbamaradtak)</i>
Kolozsmonostor (Manastur)	• Kálvária-domb <i>(a sírfeliratokat leverték)</i>
Koronka (Corunca)	• Telegdi-kastély <i>(romladozik, jelenleg termelőszövetkezeti központ működik benne)</i>
Kőhalom (Rupea)	• Középkori vár <i>(erősen pusztul)</i>
Körösszeg	• Lakótorony a 13. sz. végétől <i>(üres, rendkívüli elhanyagolt állapotban)</i>
Küküllővár (Cetatea de Balta)	• Kastély <i>(omladozik, jelenleg pezsőraktár)</i>
Lemhény (Lemnia)	• 15. századi római katolikus erődtemplom <i>(1944 óta erősen sérült, állapota azóta romlik)</i>
Magyarózd (Ozd)	• Radák-kastély <i>(korábban Pekry-kastély) (romos, elhanyagolt, freskóit lemeszelték)</i>

Marosillye (Ilia)	• Bethlen-kastély (<i>jelenleg korház működik benne, udvarán lomtár és szeméttelp)</i>
Marosszentimre (Sintimbru)	• Református templom (<i>gyors renoválásra szorul</i>)
Marosnagyak (Noslac)	• Református templom (<i>romos</i>)
Marosújvár (Ocna Mures)	• Mikó-kastély (<i>erősen romlik</i>)
Muszna (Mosna)	• Szász evangélikus erődtemplom (<i>különösen a templombelső igen elhanyagolt</i>)
Nagyenyed (Aiud)	• Református vártemplom (<i>renoválását félbehagyták, a református temetőben sírokat csonkítottak meg</i>)
Nagyvárad (Oradea)	• Kora-középkori vár (<i>elhanyagolt, kétharmadában löszer- és katonai irattár és ezért megközellítése tilos; a vártemplom üres, omladozik</i>)
Olthévíz (Hoghiz)	• Bethlen-kastély (<i>romos, üres</i>)
Radnót (Iernut)	• Bogáthy-kastély (<i>nagyon elhanyagolt; jelenleg gazdasági központ működik benne</i>)
Rüsz (Rusi)	• Gótikus stílusban emelt szász evangélikus erődtemplom (<i>falai erősen pusztulnak</i>)
Sebesvár (Bologa)	• 13. századi várrom (<i>viszonylag épen vészelté át a századokat, de ha nem tatarozzák elvész</i>)
Solymos (Soimus)	• Középkori vár (<i>rohamosan pusztul</i>)
Sólyomkő (Pestis)	• 13. századi várrom (<i>elhanyagolt</i>)
Szászivánfalva (Ighisu Nou)	• Szász evangélikus erődtemplom (<i>rendkívül elhanyagolt</i>)
Szászkézd (Sashiz)	• Parasztvár (<i>erősen romló állapotban</i>)
Szászszentlászló (Laslea)	• Szász evangélikus erődtemplom (<i>romló állapotban</i>)
Szelindek (Slimnic)	• Parasztvár (<i>lakott, pusztuló állapotban</i>)
Szentbenedek (Manastirea)	• Kornis-várkastély (<i>1948-ig lakták, azóta lakatlan, romos</i>)
Szilágyosomlyó (Simleul Silvanei)	• Báthory-vár (<i>kerítőfala romos, az épület maga elhanyagolt</i>)
Vargyas (Virghis)	• Dániel-kastély (<i>nagyon elhanyagolt állapotban van; állami gazdasági központot teleptenek bele</i>)

Váralja (Subcetatu)	• Valkó-vára (<i>elhanyagolt rom</i>)
Váralmás (Almasu)	• Középkori vár (<i>romos, de gyors restaurálással még menthető</i>)
Váralmás (Almasu)	• Csáky-kastély (<i>elhanyagolt, termelőszövetkezeti központ működik benne</i>)
Zabola (Zabala)	• Református erődtemplom (<i>16. századi védőfala részben ledőlt, a templom is erősen rongált</i>)
Zsibó (Jibou)	• Wesselényi-kastély (<i>a háború óta elhanyagolt</i>)

Nagyvárad (Oradea)
1987. április 20.

1987/61. sz. jelentés

Magyarország elleni hadgyakorlat Romániában

Április közepén a nagyvárad (Oradea) hadtestparancsnokság vezetésével hadgyakorlat kezdődött. A gyakorlat célja egy feltételezeten Magyarországról indított katonai támadás elhárítása volt.

A túlnyomórészt még ma is magyarokból álló nagyvárad lakosság egyértelműen ellenük irányuló kihívásként értékeli a történeteket. Annál is inkább, mert a hadgyakorlat ideológiai előkészítése során a szervezők több ízben nyíltan, Magyarország biztonságát és az összmagyarság létét fegyvető kijelentéseket hangoztattak.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. április 21.

1987/62. sz. Jelentés

Gyanús körülmények között elhunyt a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának egyik küldötte

Mint már jelentettük, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának február 26-27-én tartott bukaresti ülése előtt az egyik küldött, aki nem volt hajlandó magyarellenes nyilatkozatot tenni, kiugrott egy szálloda nyolcadik emeletéről.

A küldött neve **Bálint Ferenc**. A Szászrégeni (Reghin) sörgyár vezető alkalmazottja volt, magyar nemzetiségű és párttag.

1987. február 25-én késő este, azt követően, hogy Bálint Ferenc visszautasította a központi Bizottság megbízottjának azon kérését, hogy az előre megírt magyarellenes szöveget másnap felolvassa, az esetet megtárgyalta kollégáival. Ezek megpróbálták rábeszélni, hogy – hozzájuk hasonlóan – engedjen ő is az erőszaknak. Bálint azonban hajhatatlan maradt.

Még ezen az éjszakán – hivatalos változat szerint – Bálint Ferenc kiugrott a szállásául szolgáló szálloda nyolcadik emeletéről. Halotti boncolást nem rendeltek el és – eddig legalábbis – halotti bizonyítványt sem állítottak ki. A holttestet sietve hazaszállították s a családnak megtiltották, hogy a még Bukarestben lezárt koporsót felnyissák.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. május 2.

1987/63. sz. jelentés

**Megszűnik a marosvásárhelyi, eredetileg magyar tannyelvű
Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet.
Az idén már egyik karon sem lesz felvételi.**

Az intézet a második világháború után Kolozsváron (Cluj), a Bolyai Tudományegyetem orvosi karaként jött létre, Csögör Lajos professzor rektorsága idején. 1948-ban, a főiskolai reformmal egyidőben, a kar kivált a Bolyai Tudományegyetemből. Marosvásárhelyre (Tirgu Mures) költözött – már csak azért is, mert kolozsvári épületeit át kellett adnia a Nagyszebenből (Sibiu) visszaköltöző román orvosegyetemnek – és önálló Orvosi és Gyógyszerészeti Intézetté alakult. Első rektora itt is Csögör Lajos volt, azonban nem sokáig. A következő esztendőben a rektort – a magyar szellemi élet és a Magyar Népi Szövetség (MNSZ) több jeles vezéregyéniségeivel, Kurkó Gyárfással, Balogh Edgárral, Méllusz Józseffel, Demeter Jánossal, Jordáki Lajossal és másokkal együtt – letartóztatták. Hamis vádak alapján hosszú évekig börtönben sínylődtek.

Kezdetben jeles magyarországi tanárok is oktattak az intézetben. Jórészüket azonban rövidebb-hosszabb idő után távozni kényszerült. Nevüket érdemes megjegyezni, hiszen oroszlánrészük volt a romániai magyar orvos- és gyógyszerészképzés megalapozásában, az intézet tekintélyének megteremtésében, öregbítésében.

Vendégtanárként itt tanított Miskolczi Dezső, ideg- és elmegyógyász professzor; Haranghy László, a korbonctan professzora; Klimkó Dezső, sebészprofesszor; Környel István, az idegsebészet professzora; Putnoky Gyula, a bakteriológia professzora; Krompecser István anatómus professzor; Beöthy Konrád, a törvényszéki orvostan professzora; Obál Ferenc, a kóroktan, illetve az élettan professzora; Györi György szülész-nőgyógyász professzor; Ludány György, a kórtan professzora; Láng István, a belgyógyászat előadótanára; és Vendégh Vince, a fül-orr-gégészet tanára, aki Marosvásárhelyen hunyt el. Legtovább közülük Miskolczi professzor tartott ki: ő 1964-ben tért vissza Magyarországra.

A hatvanas évek elején azonban itt is megkezdődött a magyar oktatási nyelv visszaszorítása, elsorvasztása. Kolozsváron 1959-ben a Bolyai Tudományegyetemet – úgy mond – egyesítették a román Babes Egyetemmel. Ezt a módszert a Marosvásárhelyi Orvostudományi Intézet esetében nem alkalmazhatták, mert azt nem volt mivel egyesíteni. Így hát létrehozták a román tagozatot; a főbb tisztségekbe a magyarok helyére mindinkább román oktatók kerültek. Mindazonáltal, mintegy hagyomány szerűen, a hallgatók zöme még mindig magyar volt. Újabb rendelkezéssel tehát a végzett növendékek, a fiatal orvosok – Romániában kötelező – "kihelyezését" szorították oly módon, hogy a magyar nemzetiségűek zömmel színromán vidékekre, legfőképp Moldvába, így Botosány (Botosani), Bákó (Bacau), és Vráncsa (Vrancea) megyékbe kerüljenek. Ezenközben, a moldvai Iasi Orvostudományi Egyetemen

végzetteket helyezték a szinte kizárólag magyarok lakta Hargita megyébe. Az ugyancsak magyar többségű Kovászna megyébe pedig kizárólag Bukarestben végzett orvosokat helyeztek.

A szakadatlanul fokozódó nyomás következtében a tantestület számos kiemelkedő tagja az évek során menekülni kényszerült az intézetből és az országból is. Elhagyta Erdélyt Gyergyal Ferenc, a kórbonctan professzora; Antalfy András, a kórbonctan előadótanára; Krébsz István röntgénéológus; Róna László, a belgyógyászat előadótanára; Szigethy Gyula, aki a belgyógyászat adjunktusa volt; Csíki Miklós sebész adjunktus; Csíki Csaba, a pszichiátria adjunktusa; Nebel László, anatómus; Lax Imre, röntgénéológus; Herman Imre, belgyógyász; Szentpéteri József anatómus és sokan mások. Hadd tegyük hozzá szakmai kiválóságnak bizonyítékként, hogy új hazájukban – Magyarországon, az NSZK-ban, Izraelben és másutt – befutott szakmai karrierjük. Nem soroltuk fel azok nevét, akik fiatal tanársegédként hagyták el Romániát és Magyarországon, vagy a világ más tájain ma már nevet szereztek maguknak.

Az intézet románosítása nagy erővel folyt tovább. Az utóbbi időben már valamennyi kulcspozíciót románok töltöttek be. Dr. Valerian Bancu a rektor, Dr. Simu a prorektor. Egy Nicolaescu nevű a párttitkár; Cotoi doktor a három összevont kar dékánja és még az ifjúsági szervezet, a KISZ titkára is román nemzetiségű diáklány volt.

Úgy tetszik azonban, hogy a marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézet pusztá léte még így is bántóan emlékeztet arra, hogy magyar intézményként jött létre. Ha igaz, hogy az idén már nem lesz felvételi vizsga, így ez az intézet végét, pusztulását jelenti. A legújabb hírek szerint főépületébe katonai tisztképző költözik. A város lakói tudják, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia idején kadettiskola működött ebben az impozáns épületben, majd a Trianoni diktátumot követő román megszállás után román katonai középiskola. Nem kétséges, hogy Bukarest, miközben hangoztos leszerelési jelszavakat és programokat hangoztat, nyílt szavazásos referandumot szervez a katonai költségvetés csökkentése kérdésében, miért alapít – éppen Marosvásárhelyen – új katonai tisztképzőt. A nemzetiségi szempontból még mindig "vegyes" Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet helyére kerülő katonai létesítmény tanári karával, többi alkalmazottjával és diákságával ismét színromán, létszámra is tekintélyes csoport jelenik meg az egykori "Székely fővárosban".

Kolozsvár (Cluj)
1987. május 4.

1987/64. sz. jelentés

Erdélyi magyar politikai foglyok egyelőre még meg nem erősített kiszabadulásra

Meg nem erősített, de biztosnak mondható hírek szerint, az USA és a román kormány között lefolyt tárgyalások következményeként kiszabadult börtönből Páll Béla ditrói (Ditrau) matematikatanár, Borbély Ernő csíkszeredai (Miercurea Ciuc) történelemtanár, valamint Buzás László, szintén csíkszeredai illétőségű technikus.

Mint ismeretes, Borbély Ernőt és Buzás Lászlót 1982 novemberében vették őrizetbe, s ügyükben a bukaresti katonai törvényszék ítélkezett. Hét, illetve öt évre ítélték őket, "a szocialista haza ellen elkövetett bűntettek" és "nacionalizmus" címén. A vádak mindkettőn visszautasították.

Páll Bélát 1983 tavaszán tartóztatták le, azt követően, hogy visszaérkezett Budapestről, ahol részt vett Illyés Gyula temetésén. Hat évre ítélték, főként azért, mert diákjainak részletesen beszámolt a költő temetésének részleteiről.

Bebörtönzésük ideje alatt mindhármójuk családját terrorizálták a román hatóságok.

Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1987. május 5.

1987/65. sz. jelentés

Európa-parlamenti képviselők látogatása Erdélyben. Román hatóságok megtévesztő akciói

Április 8. és 12. között az Európa Parlament négy képviselője látogatást tett Romániában. A küldötteket – akik repülővel érkeztek – a hatóságok megakadályozták, hogy tervezett céljaikhoz, nevezetesen Kolozsvárra (Cluj) és Marosvásárhelyre (Tirgu Mures) eljussanak.

A diplomatákat Sepsiszentgyörgynél (Sfintul Gheorghe) állították meg, majd beinvitálták őket a városba, ahol már különböző programokat állítottak össze számukra.

Így bemutatták nekik azt a sebtében szervezett "magyar kultúrközpontot," melybe – közönség gyanánt – a Vadrózsák nevű népi együttes beöltöztetett tagjait terelték. Hasonlóképpen prezentáltak számukra magyar iskolát és könyvtárat is, ahol – retorziókat helyezve kilátásba – a személyzetet, illetve a diákokat arra kényszerítették, hogy hamis adatokkal szolgáljanak a vendégeknek. A látogatás időtartamára egyébként a város központi könyvüzletének kirakatába magyar nyelvű könyveket helyeztek.

A hatóságok által foganatosított megtévesztő akciókról jelentés készült, melyet hírügynökségünk eljuttatott az Európa Parlament megfelelő szerveihez.

Nagyvárad (Oradea)
1987. május 8.

1987/66. sz. Jelentés

Az utóbbi időben hivatalosan engedélyezett korrupció révén szerezhetők be az útlevelek

Miután hivatalos romániai körök többször is kijelentették, hogy drasztikusan korlátozni fogják a – főképp nemzetiségieknek – kiadandó útlevelek számát, most olyan intézkedéseket vezettek be, melyek értelmében útlevel megszerzése jószerevével már csak tetemes pénzösszegekkel lehetséges.

Ezek az összegek nem hivatalos tarifák, hanem – a korrupció szabályainak megfelelően – az útlevélosztály egy-egy alkalmazottjának juttatott "adományok," aki megfelelő arányban továbbítja azokat az útlevel kiadásában valamilyen szerepet betöltő összes többi alkalmazotthoz. Vannak olyan értesülések is, melyek szerint a pénz egy hivatalosan felállított központi kasszába kerül, későbbi állami felhasználásra. A kifizetett összeg részben attól függ, hogy az útlevel kelet-, vagy nyugat-európai államba szól-e, illetve részben attól, hogy melyik erdélyi városban nyújtják be az útlevelkérelmet.

Nagyváradon, ezidő szerint egy Magyarországra szóló útlevelért kb. 10,000 leit kell kifizetni, egy Nyugatra szólóért mintegy 15,000 leit. Szatmáron (Satu Mare) némileg magasabb az összeg, ott 15,000 illetve 20,000 leibe kerülnek az útlevelek.

Nagyvárad (Oradea)
1987. május 9.

1987/67. sz. jelentés

A kishatár-átlépési jog erőszakos korlátozása

A Bihar megyei Mihályfalva (Valea lui Mihai) körzetében a rendőrség folyamatos nyomást gyakorol a kishatár-átlépő igazolvánnyal rendelkezőkre. Egyénileg többeket máris arra kényszerítettek, hogy olyan nyilatkozatot írjanak alá, miszerint: a magyar nacionalizmus és sovinizmus elleni tiltakozásként nem óhajtanak többé Magyarországra menni. Voltak, akiktől csak azzal a fenyegetéssel tudtak ilyen nyilatkozatot kicsikarni, hogy ellenkezés esetén valóban soha többé nem engedik őket Magyarországra.

A kishatár-átlépés gyakorlatát – mely a magyar-román határ mindkét oldalán 25 km mélységben elterülő helységek lakóit jogosítja fel az évenkénti hatszori külön utazásra a szomszéd országba – az 1977-es debrecen-nagyváradai egyezményben határozták el a két ország vezetői. De már akkor is azzal a román megszorítással, hogy a határsávba eső, jelentős magyar lakossággal rendelkező nagy erdélyi városokra nem vonatkozik az egyezmény (Szatmárnémeti, Nagyvárad, Arad).

Kolozsvár (Cluj)
1987. június 1.

1987/68. sz. jelentés

Interkonfesszionális teológiai értekezlet Kolozsvárott

Június 2-án és 3-án interkonfesszionális teológiai értekezletet hívnak össze a Kolozsvári (Cluj) Református Teológiai Főiskolán. A rendezvényre a bukaresti kormányzat adott utasítást és a román ortodox egyház felügyelete alatt szervezik.

Az értekezlet témája a romániai magyar nemzetiség helyzete, a romániai magyar egyházak és az ortodox egyház kapcsolata, valamint az erdélyi történelem bukaresti változatának igazolása lesz.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
Bukarest, 1987. június 4.

1987/69. sz. jelentés

Gorbacsov fogadta az erdélyi magyar ellenzék egyik vezetőjét

Mikhail Gorbacsov, az SZKP főtitkára, május 27-én, Bukarestben tett látogatása alkalmával találkozott Király Károllyal, az erdélyi magyar ellenzék egyik vezető alakjával.

Király – aki kezdetben fontos pártfunkciókat is betöltött, majd 1977 óta a törvényesség és az emberi jogok tiszteletbentartása mellett többször is sikraszállt – a főtitkárrel ismertette az ország általános helyzetét, különös tekintettel a gazdasági-politikai válságra és a Románia területén élő magyar és német nemzetiség jogfosztottságára.

Kolozsvár (Cluj)
1987. június 5.

1987/70. sz. jelentés

Kányádi Sándor kilépett a Román Írószövetségből

Kányádi Sándor erdélyi magyar költő, a Rotterdamban rendezett költőkongresszusra nem kapott kiutazási engedélyt. Az országot a kongresszuson Marin Sorescu román nemzetiségű költő képviseli, bár az Írószövetség elnöke előzőleg mindkettőjük utazását javasolta.

A diszkriminatív intézkedés miatt, június 5-én Kányádi Sándor táviratilag bejelentette, hogy kilép a Román Írószövetségből, amit az intézmény titkára tudomásul vett.

Kányádi egyben értesítette döntéséről a Magyar Távirati Irodát és hírügynökségünket.

Bukarest
1987. június 15.

1987/71. sz. jelentés

Megerősítést nyert a Gorbacsov és Király Károly közötti bukaresti találkozás ténye

A román Párt Központi Bizottságához közel álló körök megerősítették a hírt, miszerint Mihail Gorbacsov, az SZKP főtitkára, május 27-én, bukaresti látogatása során fogadta Király Károlyt, az erdélyi magyarság egyik vezető képviselőjét, Ceausescu politikájának ismert bírálóját.

Királyt a szovjet nagykövetség gépkocsija vitte Marosvásárhelyről Bukarestbe. A találkozó 15 percig tartott, tolmács nem volt jelen.

Információink szerint Király ismertette a főtitkárral az ország válságos helyzetét és a Romániában élő magyar és német nemzetiség sérelmeit: az erőszakos asszimilációt, a kulturális és a mindennapi életben tapasztalható általános terrort.

Torda (Turda)
1987. június 16.

1987/72. sz. jelentés

Erdély-szerte állatjárvány ütötte fel a fejét

Belső-Erdélyben nagy méretekben terjed a tenyészállatok körében a száj- és körömfájás. A járvány valószínű oka az, hogy immáron több ciklusban kimaradt az állatállomány beoltása, minthogy nem állt rendelkezésre megfelelő mennyiségű gyógyszer, illetve ellenanyag.

Az állatorvosokat egyidejűleg utasították, hogy az elhúllott állatokról kiállítandó bizonyítványban nem tüntethető fel a betegség, vagyis igazolniuk kell, hogy az így nyert hús alkalmas a fogyasztásra, kiárusításra.

Kolozsvár (Cluj)
1987. június 17.

1987/73. sz. jelentés

Zárt előadássorozatok keretében folyik a Magyarország elleni uszítás

A kolozsvári egyetemen nyolchetes előadássorozatot rendeztek az *Erdély története* című háromkötetes műről (Budapest 1986). Párttörténészek és funkcionáriusok nevei fémjelzik az előadó gárdát.

Az előadások elítélik a könyvet, hangjuk élesen ellenséges. Az egyetem magyar tanszemélyzetét is kötelezték, hogy jelen legyen az előadásokon.

Hasonló összejövetelre került sor a kolozsvári Teológiai Egyetemen, ahol felekezeti szimpóziumot rendeztek az *Erdély történetéről*. A hangadók itt a román Ortodox Egyház képviselői voltak, de a magyar egyházak egyes képviselőit is kényszerítették, hogy szintén magyar és Magyarország ellenes hangnemben szólaljanak fel. Közülük a legszélsőségesebb szöveget Papp László nagyváradi és Nagy Gyula kolozsvári püspök mondotta, de a magyarság gyalázásában még rajtuk is túltett GÁMI Zoltán, a Teológiai Egyetem irodalomtanára.

Kolozsvár (Cluj)
1987. június 17.

1987/74. sz. jelentés

A kolozsvári iskolákban az évfázókon megtiltották a magyar nyelv használatát

Szombaton, június 13-án rendezték Kolozsváron az évfázókat és az érettségizók ballagását, melyeken Ceausescu által szignált, tehát elnöki dekrétummal tiltották meg a magyar nyelv használatát. Az utasítás csütörtökön, telefonon érkezett Bukarestből, s még a román tanszemélyzet körében is zavart keltett. Viorel Sindulache, a volt 11-es, jelenleg 3-as számú liceum igazgatója tiltakozott az intézkedés ellen, minthogy az – véleménye szerint – felelőtlen, s a románok és magyarok közötti ellenségeskedés további elmélyítését szolgálja. Több magyar nemzetiségű tanár, ezzel szemben, újból szolgálékűen igyekezett követni Bukarest szándékait.

Nagyvárad (Oradea)
1987. június 19.

1987/75. sz. Jelentés

Dezinformatív híresztelések Romániában a Gorbacsov-látogatással kapcsolatban

Legalább három erdélyi nagyváros – Kolozsvár, Nagyvárad, Marosvásárhely – pártirányítása az elmúlt napokban olyan híreket szivárogtatott ki, hogy Gorbacsovnek május végén, Bukarestben tett látogatását követően, szovjet Moldáviában román nemzetiségi megmozdulásokra került volna sor. A híresztelések a tüntetéseket nagyobbaknak írják le, mint amilyenek tavaly Kazahsztánban, Alma Atában voltak.

Erdélyben semmilyen hitelt nem adnak e híresztelésnek, úgy vélik, hogy a román pártvezetés nacionalista hangulatkeltéssel próbálja semlegesíteni a Gorbacsov-látogatás reformokat és demokratizálást sürgető momentumait. Mint ismeretes, az SZKP főtitkára közvetve több esetben is bírálta a romániai állapotokat, a személyi kultuszt és a voluntarista, hozzá nem értő gazdaságirányítást. Nyíltan utalt a nemzetiségek elnyomására és fogadta a rendszer közismert bírálóját, Király Károlyt is.

Ceausescu most a szovjet Moldáviában élő románajkú lakosságra való hivatkozással akarja újfent elterelni a figyelmet a belső problémákról és a hangulatot keltetni Moszkva kritikai álláspontjával szemben.

Szatmárnémeti (Satu Mare)
1987. július 6.

1987/76. sz. jelentés

Bukarestben gyanús körülmények között meghalt egy férfi, aki az NSZK-ba akart kivándorolni

Georg (György) Horn, 35 éves csárdai (Szatmár megye) illetőségű, német származású férfi, június 29-én Bukarestbe utazott, hogy maga és családja számára az NSZK-ba való törvényes kivándorlásuk ügyeit intézze. A romániai emberi jogok helyzetét figyelő csoportok értesülése szerint, Hornt a bukaresti német konzulátustól mindössze 200 méterre két rendőr elfogta és olyan súlyosan bántalmazta, hogy a helyszínen meghalt.

A Szatmár megyei Securitate a családdal azt közölte, hogy Georg Horn egy bukaresti szálloda kilencedik emeletéről ugrott ki. Egyben figyelmeztették őket, hogy úgymond "a dologból ne csináljanak ügyet, mert akkor ők sem hagyhatják el az országot."

Georg Horn egyébként a nagykárolyi (Carei) dohánygyár anyagbeszerzője volt. Temetése július 4-én volt szülőfalujában, Csárdán.

Kolozsvár (Cluj)
1987. július 6.

1987/77. sz. jelentés

Törvényerejű rendelet-tervezet a közép és felsőfokú tanintézmények végzettjeinek kihelyezésére

Július 3-án ülést tartott a RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága, mely – egyebek mellett – megvitatta a közép és felsőfokú tanintézmények végzettjeinek kihelyezését az 1987-es esztendőben.

Mint ismeretes, Bukarest évek óta az egyetemet végzettek kényszerkihelyezésével próbálja fellazítani a nemzetiségek demográfiai egységét. A magyarokat, németeket és szerbeket óromániai vidékeken kényszeríti munkát vállalni, míg a román diákokat Erdélybe telepíti. Ez az eljárás eleddig titkos, vagy bizalmas utasítások formájában jutott el a végrehajtó szervekhez. Egyes források tudni vélik, hogy a PVB ülését követően, a pártvezetés dekrétum formájában immáron nyíltan meghirdeti és általánossá teszi a kisebbségi értelmiségek kihelyezésének eddigi titkos gyakorlatát.

A PVB üléséről, július 5-én, az *Előre* című bukaresti pártlapban megjelent közlemény elsősorban a műszaki és agrárértelmiség jövőendő repartícióját említi, mintegy eleve a gazdasági helyzettel magyarázva az intézkedés nélkülözhetetlenségét. Az előzmények ismeretében azonban nem férhet kétség ahhoz, hogy a dekrétum a magyar és más kisebbségi, humán értelmiségieknek Óromániába történő kényszerkihelyezése felől éppúgy intézkedni fog, miként az erdélyi állásoknak Óromániából Erdélybe kényszerített románokkal történő betöltéséről is.

Kolozsvár (Cluj)
1987. július 8.

1987/78. sz. jelentés

Újabb erőfeszítések a fiatal munkanélküliek számának csökkentésére

Június végén a kolozsvári (Cluj) városi pártbizottság értekezleten szólította fel a vállalatok vezetőit, hogy 10-30 főt foglalkoztató melléküzemágakat (például kertészeteket, stb.) nyissanak, ahol a munkanélküli fiatalokat alkalmazni tudnák.

A pártbizottság küldötte igen nehéznek nevezte a helyzetet. Beszámolója szerint, az 1985-1986-os tanév középiskolai végzettjei közül, egyedül Kolozsvárott jelenleg 3,500-an vannak munka nélkül.

Bukarest
1987. július 9.

1987/79. sz. jelentés

Bizalmas utasítás a középvégzettség kötelezővé tételéről

A Központi Bizottság egy június végén kiadott "belső rendelkezése" értelmében, minden üzemszolgale jelentést kötelel készíteni a dolgozók iskolai végzettségéről.

A felmérés bevezetője annak a rövidesen várható rendelkezésnek, miszerint minden román állampolgár aki nem töltötte még be 30. életévét kötelel letenni az érettségit. Annak pedig, aki még nem töltötte be 40. életévét, legalább a líceum (gimnázium) 10. osztályát kell sikeresen abszolválnia.

Az eljövendő intézkedés szellemében már meg is kezdődött gyorstalpaló, — úgynevezett "esti" — iskolák szervezése, melyek esetenként lehetőséget nyújtanak majd arra is, hogy a tanuló egy év alatt akár két osztályt is elvégezhesen.

Nagyvárad (Oradea)
1987. július 10.

1987/80. sz. jelentés

A Magyarországra menekült román állampolgárok helyzete

Budapesti forrásokból származó információk szerint, legkevesebb 500 azoknak a román állampolgároknak a száma, akik jelenleg illegálisan Magyarország területén tartózkodnak.

Többségük érvényes útlevelel érkezett Romániából, majd tartózkodási engedélyük lejártá után nem tértek oda vissza, remélve, hogy a közeljövőben valamelyik nyugati ország menedéket ad számukra.

Közülük néhány tucat, érvényes okmányok nélkül, titokban lépte át a határt, többek között néhány olyan román nemzetiségű is, akiknek sem rokonaik, sem barátai nem élnek Magyarországon. Jelenleg egy nemhivatalos, erdélyieket segélyező emberjogi szervezet helyezi el őket magánlakásokon és szerez nekik munkaalkalmat.

Az illegális határátkelések két fő zónája a Nagyvárad (Oradea) és Nagykároly (Carei) közötti, valamint az Arad környéki határszakasz. A határmenti területeken román részről fokozott készültség van érvényben, tűzparanccsal. A magyar határőrség, a határ mentén 20 kilométeres sávban fokozottan ellenőrzi a gyalogos és közúti forgalmat az illegálisan érkezők kiszűrése végett.

A menekültek helyzete Magyarországon igen nehéz; a segítségnyújtásra nincs elégséges lehetőség. Az osztrák és a svéd követség elzárkózik beutazó engedélyek kiadásától. Az osztrák határ átlépésében, vagy a repülőgéppel történő Svédországba utazásban reménykedni illúzió. A menekültek számára komoly a kockázat, hogy a magyar hatóságok kiadják őket Romániának.

Emlékeztetünk rá, hogy 1987 januárja és áprilisa között a magyarok hetente 6-8 elfogott menekültet adtak vissza Romániának az Ártánd-Bors átkelő-állomáson. Csak akkor hagyták abba – ideiglenesen – a menekültek visszatoloncolását, amikor kiderült, hogy ezeket az embereket a román hatóságok kivétel nélkül brutálisan összeverték, majd – gyorsított eljárással – az ilyen esetekben kiszabható másféltől három évig terjedő börtönbüntetésre ítélték őket. Egyébként legalább két olyan konkrét esetről tudunk, melyek során a román szervek agyonverték kiadott menekülteket.

Az események előzményéhez tartozik, hogy 1985 júniusa és 1986. október 28. között a magyar hatóságok lehetővé tették Magyarországra látogató román állampolgárságú turistáknak, hogy olyan nyugati országokba utazzanak tovább, melyekkel Romániának nem volt vízumkényszere. Az említett időszakban legkevesebb 16,000 román állampolgárságú egyén menekült így el, köztük mintegy 12,000 erdélyi magyar.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. július 14.

1987/81. sz. jelentés

Új káderlapok a felsőfokú végzettséggel rendelkező értelmiségiekről

A nyár folyamán folyamatosan felújítják minden egyetemet és főiskolát végzett román állampolgár káderlapját.

A új káderlapok — melyek alkalmasak lesznek a számítógépes feldolgozásra — kiemelt helyen foglalkoznak az egyén politikai-ideológiai beállítottságával, nemzeti hovatartozásával, valamint a külföldi (esetleg rokoni) kapcsolatokkal.

A káderlapok két érdekes új, illetve felújított szempontot is tartalmaznak. Egyrészt tisztázni kell rajtuk az egyén származását (munkás, paraszt, értelmiségi), másrészt a "probleme de cadre" (vagyis a funkcióbetöltés mérvadó szempontjai) rovatban fel kell tüntetni milyen esetleges párt- és állami funkciót betöltő rokonsággal rendelkezik az illető.

Kolozsvár (Cluj)
1987. július 16.

1987/82. sz. jelentés

Egy erdélyi magyar író visszautasította, hogy küldöttként vegyen részt egy a párt által rendezett kongresszuson

Fodor Sándor kolozsvári (Cluj) magyar író felkérte a Kolozsvári Írók Egyesületének vezetősége a július 14-én tartott bővített plenáris ülésén, hogy küldöttként vegyen részt az úgynevezett "politikai nevelés és szocialista kultúra" III. kongresszusán. Fodor Sándor 1927-ben született, számos regényt és elbeszéléskötetet publikált, a *Napsugár* című magyar gyermeklap egyik szerkesztője.

Az író a jelölést visszautasította. Felszólalásában elmondta, hogy álláspontjával az erdélyi magyar kisebbség jogfosztott helyzete és kulturális elnyomása ellen tiltakozik. E tárgykörben három kirívó példára hivatkozott. Mindenekelőtt egy dilettáns művészettörténész – nevezett Raul Sorban – Kós Károly ellen indított személyeskedő hajszája miatt, mely közvetve az egész magyar etnikai közösséget alázza meg. Fodor továbbá utalt arra, hogy a fiatal művészek el vannak zárva mindennemű publikálási, megnyilatkozási lehetőségtől. A magyar írok pedig – diszkriminatív módon – nem kapnak útlevelet, s nincs garantálva számukra, hogy a nagyvilág kulturális életével szerves kapcsolatot tarthassanak fenn.

Emlékeztetünk arra, hogy Kányádi Sándor, a neves erdélyi költő, két hónappal ezelőtt az erdélyi magyarság kulturális és emberi jogi elnyomása ellen tiltakozva kilépett a román írószövetségből.

Kolozsvár (Cluj)
1987. július 20.

Kolozsvár (Cluj)
1987/83. sz. jelentés

A magyar nyelvű középiskolai osztályok tervezett számaránya Kolozsvárott

A kolozsvári (Cluj) tanfelügyelőség szóbeli közlése szerint, az 1987/88-as tanévben, a városban 18-1/2 magyar tannyelvű osztályt indítanak a középiskola 1. fokozatán (IX. és X. osztályok).

A tanügyminisztérium érvényben lévő belső utasítása értelmében az itt végző tanulók elvileg 40%-ának teszik majd lehetővé az 1989/90-es tanévben, hogy a középiskola II. fokozatán is (XI. és XII. osztályok) magyar nyelven tanuljanak. Ha addig újabb korlátozó intézkedések nem születnek (ami kétséges), akkor jövő évtől Kolozsvárott már csak 7-1/2 magyar nyelvű XI. és XII. osztály fog működni.

Az összehasonlítás céljából emlékeztetünk arra, hogy Kolozsvárott (Cluj) még a hetvenes évek közepén is körülbelül 50 magyar tannyelvű IX. és X. osztály működött. A XI. és XII. osztályok száma pedig legalább 20 volt.

Nagyvárad (Oradea)
1987. július 20.

1987/84. sz. jelentés

Visszavontak egy rendeletet, mely könnyítette volna a külföldre utazást

Július első hetében a nagyvárad (Oradea) rendőrség útlevel osztályán kifüggesztettek egy rendeletet, mely az eddigi kétévenkénti lehetőséggel szemben évenként engedélyezte volna a külföldre való utazást.

Egyes megfigyelők értesülései szerint ezt az engedmény-demonstráló intézkedést is azért hozták, hogy elkerüljék az amerikai kongresszus vámkedvezmény (MFN) felfüggesztési szankcióját.

A kifüggesztett rendelkezés azonban egy hét múltán eltűnt és az érdeklődők kérdésére a rendőrség alkalmazottai azt válaszolták, hogy továbbra is a kétévenkénti utazás van érvényben a román állampolgárok számára.

Itt jegyezzük meg, hogy a rendeletekben említett utaztatási gyakorlat nem jogokat, csak korlátozott lehetőségeket biztosít a román állampolgárok számára. A kétévenkénti utazást ugyanis megbízhatósági és biztonsági szempontok alapján több fórum – közöttük a politikai rendőrség –, esetenként mérlegeli és hagyja jóvá. Általános az a gyakorlat is, hogy teljes családokat nem engednek külföldre, a gyerekeket, vagy a házastársat túszként tartják vissza a hazatérés garanciájaként.

Igaz, az utóbbi időben több család kapott Magyarországra útlevelet, melynek hátterében az a megfontolás húzódik meg, hogy most, amikor Magyarország már nem teszi az erdélyieknek lehetővé, hogy területén keresztül Nyugatra emigrálhassanak, a menekültek miatt a szomszédos államban kialakult feszült helyzetet a románok tovább élezhetik.

Kolozsvár (Cluj)
1987. július 20.

1987/85. sz. jelentés

Megszüntették a kolozsvári magyar tankönyvkiadót

Július 13-án megszüntették a kolozsvári (Cluj) magyar tankönyvkiadót. Ennek feladata volt – felmérések és az iskolai terjesztők igénylései alapján – a magyar tankönyvek megrendelése, megszerkesztése és kiadása.

Az intézkedést annak a programnak a keretében fogatosították, amely fokozatosan megszünteti Romániában a magyar és más kisebbségek nyelvén megjelenő tankönyvek kiadását. E folyamat – mint már jelentettük – tavaly vette kezdetét, amikor elrendelték, hogy az országban nem jelenhet meg többé magyarnyelvű ábécéskönyv.

Az idei tanévtől kezdve viszont, immáron a középiskolákban sem tanulhatnak magyar nyelvű tankönyvekből. A még megmaradt magyar tannyelvű osztályok a románok számára kiadott könyveket fogják használni.

A most megszüntetett kolozsvári kiadó munkatársait elbocsátották.

Beszterce (Bistrita)
1987. július 22.

1987/86. sz. jelentés

Az emigránsok javainak kiárusítása

A Beszterce-Naszód (Bistrita-Nasaud) megyéből kivándorló németek és magyarok ingatlanait – melyeket térítés nélkül koboznak el az emigrálni szándékozótól – az állam igen magas áron kizárólag románoknak, elsősorban óromániaiaknak árusítja ki.

Több forrás értesülése szerint az ingatlanközvetítésben hivatalos fórumok járnak elől, ismertette – mindenekelőtt moldvai városokban és falvakban – a vételi lehetőségeket és az Erdélybe történő betelepülés előnyeit.

Ez az eljárás is azt a bukaresti célkitűzést szolgálja, amely Erdély demográfiai arányait megváltoztatva igyekszik megszüntetni az erdélyi magyarság etnikai egységét.

Nagyvárad (Oradea)
1987. július 23.

1987/87. sz. jelentés

A bírósági eljárásokban megszüntették a magyar, német és szerb nyelv használatát

Annak ellenére, hogy a bukaresti kormány valamennyi hivatalos dokumentumában hivatkozik az alkotmány 22. szakaszára, mely – egyebek mellett – kimondja a nemzetiségek nyelvhasználati jogát, az elmúlt fél évben valamennyi hivatalos kommunikációban, így a bírósági eljárásban is megszűnt a kisebbségek nyelvének használata. A tanúkihallgatás is kizárólag románul folyik. A bíróság gyakorta tolmácsiánra hivatkozik, de egyre gyakrabban az olyan érvelés is, hogy a román nyelv nem ismerete törvénybe ütköző cselekedet, s ha a tanú nem hajlandó, vagy nem tud románul megszólalni, eljárást indíthatnak ellene. Ilyen eljárásról eddig nem kaptunk hírt, de a tanúk ekkénti megfélemlítése egyre közkeletűbb.

Hasonló a helyzet a hivatalos levelezések terén is. A még meglévő magyar nyelvű újságok és folyóiratok – a hagyományok szellemében – a hozzájuk beérkező (esetenként román, magyar, német, illetve szerb nyelvű) panaszos vagy észrevételeket közlő olvasói leveleket megküldik az illetékes vállalatoknak, vagy hivataloknak. Az utóbbi időben a nem román nyelvű leveleket az intézmények olvasatlanul juttatják vissza az újságokhoz, egy mellékelt típuslevélben közölve, hogy nem áll módjukban a szöveget románra fordítani, és így figyelembe venni sem.

Kolozsvár (Cluj)
1987. július 25.

1987/88. sz. jelentés

Egyetemi kihelyezések 1987-ben

A Kolozsvári Egyetem filológia szakán megtörténtek az ideai kihelyezések. A végzettek közül – két kivételtől eltekintve – mindenkit romániai állásokba helyeztek, ami egyet jelent azzal, hogy az új diplomás nem hasznosíthatja magyar tanári képesítését. A két erdélyi állást kapott tanár is román közegben kénytelen tanítani.

Az előző évekéhez hasonló tiltakozó akció az ideai kihelyezések alkalmával nem történt. Egyesek tudni vélik, hogy a kihelyezetteket előzőleg a pártszervek és a kolozsvári (Cluj) Securitate nyomozói keresték fel és tanácsolták el a tiltakozástól.

Csíksereda (Miercurea Ciuc)
1987. július 26.

1987/89. sz. jelentés

A tanszemélyzet nagyarányú elbocsátása, illetve kényszernyugdíjazása várható

Szeptember 1-től nagymértékben megemelik a tanárok és tanítók óraszámát. Az intézkedés nyomán tanügyi alkalmazottak tömegesen fogják elveszíteni állásaikat. Több erdélyi tanfelügyelőség egybehangzó becslése szerint az így elbocsátott, vagy kényszernyugdíjazott alkalmazottak száma országos szinten meg fogja haladni a tízezret.

A rendelkezésből az is kiderül, hogy az óraszám növekedésével a fizetések nem növekedhetnek.

Bukarest
1987. július 28.

1987/90. sz. jelentés

Bukarest újabb Jugoszlávia-ellenes lépése: kitüntették a vaskapui erőművet

Bosko Krunics, a JKSZ KB elnöksége elnökének július 23-i bukaresti látogatását követően — amint arról az *Előre* című bukaresti pártlap július 28-i száma említést tesz — kitüntették a Vaskapu Villamos Erőmű Vállalatot.

Mint ismeretes, az elmúlt esztendőben Belgrád azzal vádolta Romániát, hogy a vaskapui erőmű közös üzemeltetése során Jugoszláviát illető árammennyiséget tulajdonított el, s hogy túlüzemeltetéssel a jugoszláv berendezéseket és a fenntartó személyzet biztonságát veszélyeztette. A szóváltást követően érezhetően romlott a két ország politikai és gazdasági kapcsolata. Több incidensre is sor került. Román rendőri szervek zaklattak, kifosztottak jugoszláv turistákat, a román határőrség több ízben átlőtt a román-jugoszláv határon.

Bosko Krunics látogatása alighanem a helyzet normalizálását lett volna hivatott szolgálni. Ám, hogy a tárgyalások nem vezethettek túlzott sikerre, azt Bukarest mostani barátságtalan lépése is mutatja, melynek során a Vaskapu Erőmű Vállalatot — kiváló munkájáért s az elért kimagasló eredményekért — a Vörös Zászlórend kitüntetésében részesítették.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. július 29.

1987/91. sz. jelentés

Románajkú lakosság beköltöztetése Marosvásárhelyre

Az elmúlt három hónapban több esetben is olyan információkat kaptunk, melyek értelmében a Marosvásárhely (Tirgu Mures) külnegyedeiben, újonnan felépített panelház negyedekbe éjszaka, a katonaság költözteti be a lakókat. Ezek az új lakók Óromániából érkeznek. Elsősorban a moldvai részek, többnyire már évek óta munka nélkül élők, románajkú lakosságát telepítik be Marosvásárhelyre.

Ugyanakkor egyöntetű a vélemény, hogy a foganatosított intézkedésnek nem, vagy csak alig lehet gazdasági célja, minthogy az új lakosoknak az erdélyiek rovására teremtenek munkaalkalmat. Viszont betelepítésükkel Bukarest tovább lazítja az erdélyi nemzetiségek – mindenekelőtt a magyarok – demográfiai egyöntetűségét.

Zilah (Zalau)
1987. július 29.

1987/92. sz. Jelentés

Hadgyakorlat a Szilágyságban

Június folyamán a román haderők az elmúlt évek legnagyobb hadgyakorlatát rendezték meg Szilágy (Salaj) megye térségében. A műveletekben mintegy száz páncélos (T-37-es és T-55-ös) valamint páncélozott kételtű katonai jármű (TAB) vett részt.

A hadgyakorlat célja egy feltételezett nyugati – tehát Nagyvárad (Oradea) és Szatmárnémeti (Satu Mare) irányából megindított – ellenséges támadás elhárítása volt.

Egyes megfigyelők e katonai manőverben is egyfajta magyar- és Magyarország ellenes kihívást látnak, valamint a Bukarest által szított feszültség továbbfokozását, minthogy a gyakorlat egy magyar területről támadó ellenség megsemmisítésére irányult. Emlékeztetünk arra, hogy ez év tavaszán, Nagyváradon rendeztek hasonló hadgyakorlatot. Az ottani manőverek alatt a hadtestparancsnokság Magyarország-térképeket is szétszórt az alakulatok között és nyíltan szóba került egy esetleges magyar támadás veszélye is.

Nagyvárad (Oradea)
1987. július 30.

1987/93. sz. jelentés

A Securitate kémkedésre akarja kényszeríteni a Magyarországra utazó erdélyi magyarokat

A Magyarországra utazó erdélyi magyarok közül egyre többen számolnak be arról, hogy a román hatóságok különböző megfélemlítő módszerekkel próbálják őket kémkedésre kényszeríteni. A tudomásunkra jutott esetek közül itt csak egyet kívánunk ismertetni.

Köteles Pál a jelenleg Budapesten élő író, aki a *Tiszatáj* c. magyarországi folyóiratban 1983-ban publikált esszéjével, Magyarországon először hívta fel a figyelmet a Romániában folyó és hivatalosan támogatott magyarellenes uszításokra, memorandumban fordult az USA képviselőházához és Szenátusához, melyben az erdélyi magyarság jogfosztott helyzetére hívta fel a figyelmet.

Ezt követően a nagyvárad (Oradea) Securitate kihallgatta az író Erdélyben élő két rokonát. Köteles Árpádot (sz. 1968) a Securitate a nagyvárad (Oradea) főiskolán kereste meg, felvételi vizsgálja közben (!), s felhívta a figyelmét: teljesen mindegy hogyan sikerül majd vizsgálja, bejutni csak akkor fog, ha a budapesti írótól megszerzi a memorandum szövegét és leadja azt a budapesti román nagykövetségen; illetve, ha kitudakolja: rokona kiknek a segítségével állította össze a beadványt.

Az író másik hozzátartozójának, Köteles Józsefnek (sz. 1960) – egyéb fenyegetések mellett – csak akkor adták át a turistaútlevelet, amikor az ígéretet tett, hogy megszerzi Köteles Pál címtárát és feltérképezi baráti körét.

A két erdélyi fiatal – budapesti értesüléseink szerint – a Securitate célkitűzéseiről azonnal értesítette a magyar hatóságokat, majd Bécsbe menekült, ahol politikai menedékjogot kért. Várható, hogy az ügy részletei rövidesen nyilvánosságra kerülnek.

Bukarest
1987. július 30.

1987/94. sz. jelentés

Nagyméretű hadi beruházások Szatmár megyében

A Szamos (Somesu) és a Kraszna (Crasna) folyók közötti területszakaszon öntözőcsatornáknak álcázott tankcsapda-rendszert építenek a közeljövőben. A tervek elkészítésével egy bukaresti tervezőiroda szebeni (Sibiu) fiókját bízták meg. Az infrastruktúra és az elektronika megtervezését egy szatmári (Satu Mare) iroda végzi.

A terv a közelmúltban született, Bukarest akkor 1990-es időhatárt szabott a munkálatok elkezdéséhez. Az elmúlt hónapban azonban olyan utasítás érkezett, hogy az építkezés még ebben az esztendőben meg kell induljon.

Értesüléseink szerint a Szamos (Somesu) vizét Szatmárnál (Satu Mare) négy méterre duzzasztják majd, s ebből fogják táplálni a csatornákat.

Erdélyi megfigyelők ezt a beruházást is annak az átfogó célkitűzésnek a részeként interpretálják, mely a Magyarországgal szembeni általános hisztériakeltést hivatott szolgálni.

Kolozsvár (Cluj)
1987. augusztus 1.

1987/95. sz. jelentés

Kányádi Sándor nyilatkozata a Román Írószövetségből való kilépéséről

Mint már jelentettük (*HPT 1987/70. sz. jelentés*), Kányádi Sándor erdélyi magyar költő, az őt ért sérelmek, valamint a Romániában élő magyar kisebbség jogfosztott helyzete miatti tiltakozásul kilépett a Román Írószövetségből. Mivel az Írószövetség – a pártszervek utasítására – nem volt hajlandó tudomásul venni Kányádi döntését, ezért a költő most egy újabb egyértelmű nyilatkozatot tett, melynek magyar és román nyelvű szövegét megküldte a szervezet vezetőségnek.

Kányádi 1929-ben született az Udvarhely megyei Nagyalambfalván (Porumbeni Mari). Több verses és dráma kötete jelent meg; fordításai ismertté tették nevét messze a magyar nyelvterületen túl is. Munkásságát több díjjal és széleskörű nemzetközi megbecsüléssel honorálták mind Romániában, mint pedig külföldön.

Kányádi Sándor nyilatkozatát az alábbiakban teljes terjedelemben közöljük:

* * *

Nyilatkozat

Alulírott Kányádi Sándor, kolozsvári lakos, a *Napsugár* szerkesztőségének tagja, ezennel megerősítem, amit ez év június 2-án az Írószövetség elnökének táviratilag tudomására hoztam. Ne tekintsenek, nem tekintem magam többé írószövetségi tagnak. Harminc évi tagság és több mint tizenöt évi választmányi tagság után a következő, csak nagyjából felsorolt okok miatti tiltakozásul szántam el magam erre a lépésre.

- Az utóbbi három évben az Írószövetség két ízben tagadta meg hozzájárulását ahhoz, hogy külföldi meghívásoknak eleget tegyek. 1985 őszén a Magyar Írók Szövetségének elnöke hívott meg, hogy Budapesten megjelenjen Arghezi fordítás kötetemet a gyermek-könyvhónap alkalmából bemutassuk. Két hónapi hitegetés után sem küldtek papírt, hogy az útlevelekérést beadhassam. Ez év tavaszán meghívtak a rotterdami nemzetközi költőtalálkozóra, névre szóló meghívóval, mint M. Sorescu barátomat és kollégámat. Sorescu ott volt. Én ugyancsak két hónapi hitegetés után s a hollandok áldozatkész telefonálgatása – több mint hússzor hívtak –, közbenjárása ellenére is itthon maradtam.

- 1983-ban *Öt kolozsvári román költő* címmel antológiát szerkesztettem az Európa Könyvkiadó számára. A velem együtt öregedő román kollégáimnak szánt baráti gesztusomra azzal vádoltak, hogy nem azt akarom-e ezzel az antológiával bizonyítani, hogy csak a volt Osztrák-Magyar Monarchia területén van igazi román költészet. Tiltakoztam is, eléggé indignáltan az Írószövetség elnökénél, igaz csak telefonon. Az antológia azóta is kiadatlan, magam és román kollégáim bánatára, és tegyük hozzá, az Írószövetség szégyenére.
- Nem kívánok egy szövetségben lenni olyan tagokkal akik magyarelles és antiszemita írásokat publikálnak és hiába vannak magyar lapjaink, ha se jogunk, se módunk a tisztas védekezésére.
- Nem kívánok olyan Írószövetség tagja lenni, mely egyik alapító tagjának, Kós Károlynak a nevét engedi kitörölni a kiadványokból, tankönyvekből. Amikor tiltakoztam az elnöknel, mint az írók emlékét ápoló bizottság tagja, azt a választ kaptam: "E de sus" ("Föntről van"). Azóta is tűnődhetem, hogy vajon a hivatal akkor tévedett-e, amikor három ízben is magas kitüntetéssel jutalmazta a romániai, de az egyetemes magyar irodalomnak is közismert nagyságát, vagy akkor, amikor nevét, centenáriuma alkalmából kivonta a forgalomból.
- Nem kívánok egy szövetségben lenni olyan tagtárssal, aki Petőfi Sándort nyíltan nacionalistának nevezi az Írószövetség lapjában.
- Nem kívánok cölöphöz szíjazott szomszéd törzsbeli indiánként, kipöckölt szájjal hallgatni, írószövetségi tagként asszisztálni alkotmányunkban és párt dokumentumokban is többszörösen deklarált nemzetiségi, emberi jogaink semmibe vételénél, nemzetiségi identitásunk föladására kényszerítő intézkedések elszomorító látványánál. (Nemzetiségi humán liceumok megszüntetése, a nemzetiségi tankönyvkiadás elsorvasztása, nemzetiségi egyetemi végzősök csak román nyelvterületekre helyezése, stb.) Még sorolhatnám, de ez is elég ok arra, hogy ne tekintsem magam, ne tekintsenek többé írószövetségi tagnak.

Maradok továbbra is tisztességes állampolgár, a román nép és az együttélő nemzetiségek barátságának ápolója, költészetünknek a kedvezőtlen körülmények ellenére is hűséges magyar tolmácsa.

Kolozsvár, 1987. július 14.

Kányádi Sándor

-
- * Titus Popovici cikkéről van szó, melyet a bukaresti *Romania Literara* közölt. Lásd bővebben: *HPT 1987/52 sz. jelentés*, 1987. március 27. [A HPT jegyzete.]
 - ** Szeptember elejétől megszüntetik a kolozsvári és temesvári fiókszerkesztőségeket, vagyis a magyar, német és szerb tankönyvkiadás bázisait. [Kányádi Sándor jegyzete.]

Gyulafehérvár (Alba Iulia)
1987. augusztus 4.

1987/96. sz. jelentés

Az idén püspöki rendelet szabályozta a felvételizők számát a római katolikus teológián

Dr. Jakab Antal gyulafehérvári (Alba Iulia) római katolikus püspök 1986/1987-es rendelete alapján idén huszonötön kezdhetik meg tanulmányaikat a teológiai egyetemen. Ez a szám kilenccel nagyobb mint a tavaly felvettek száma, és tizenötöt nagyobb annál, mint amit a hatóságok idére engedélyezni szándékoztak.

Az elsődleges összetétele a felvételek szempontjából a következő:

- felvételt nyert 14 fő, akik közül idén tízen katonai szolgálatot kötelesek teljesíteni, négyen pedig megkezdhetik tanulmányaikat;
- a tavaly bejutottak és időközben katonai szolgálatukat letöltöttek közül 16 személy szintén az idén kezdi meg tanulmányait;
- a múlt évben a hatóságok nyomására helyhiány címén eltanácsolt 5 személy külön püspöki rendelettel szintén ez évben kezdheti meg tanulmányait az idén a teológiai egyetemen.

Az ügy háttéréhez tartozik, hogy 1985-ben – a Vatikánnak tett látszatengedményként – Bukarest felkérte a gyulafehérvári püspököt, hogy emlékiratban közölje: hány teológus évenkénti képzésével látná biztosítva az erdélyi római katolikus lelkészutánpótlást. Dr. Jakab Antal emlékiratában 25 főben jelölte meg ezt a számot, amit Bukarest azóta sem vett figyelembe. Épp ellenkezőleg, 1986-ban Gyulafehérvárnak csak 16 főt hagyott jóvá; az idén pedig a gyulafehérvári és a Iasi-i teológiai egyetemeknek összesen 16 főt engedélyezett. Ez volt az a pont, ahol a püspökség – az 1985-ös emlékiratra hivatkozva – megtagadta Bukarest utasításának végrehajtását, és helyreállította – legalább ezen a téren – a püspökség és az egyetem autonómiáját.

A román vezetés az elmúlt esztendőben minden téren szűkíteni igyekezett az erdélyi római katolikus egyház lehetőségeit. A híveket pedig – akik szinte teljes számban a magyar nemzeti kisebbség körébe tartoznak – román nyelvű liturgia felvételére igyekeznek kényszeríteni. Jakab püspököt jó ideje nem is engedték ki az országból. Az erdélyi képviselőt egy Ioan Robu nevű, bukaresti katolikus püspök sajátítja ki, akit a román hatóságok a Vatikánnal a gyulafehérvári püspökség fölé akarnak érsekké kineveztetni.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. augusztus 6.

1987/97. sz. jelentés

A marosvásárhelyi orvosi egyetemre felvett nemzetiségi diákok aránya

Az idén a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézetbe felvételt nyert diákok aránya nemzetiségi szempontból 7:1, vagyis 7 román diákra esik 1 nemzetiségi.

A főiskola dékáni hivatalából kiszivárgott információk szerint az arányt Bukarestben határozták el, és hangsúlyozták, hogy az nem a román és magyar diákok arányára vonatkozik, hanem a román és nem-román diákokéra.

A marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézetet a magyar nyelvterület egyik legrégebb és leghíresebb természettudományi intézményeként tartották számon, melyen a magyar volt a mindenkori tannyelv. A román hatóságok 1985-ben jelentették be igényüket, hogy az Intézetet felszámolják és tudományos képzésre átadják a hadseregnek. Ez nem következett be. De az igen, hogy ma már nem, hogy anyanyelvükön nem tanulhatnak itt a magyar diákok, de személy szerint sem maradt lehetőségük, hogy erre az egyetemre felvételt nyerhessenek.

Gyulafehérvár (Alba Iulia)
1987. augusztus 15.

1987/98. sz. jelentés

Vérenzés Szászsebesen

Augusztus első hetében véres incidensre került sor a Fehér (Alba) megyei Szászsebesen (Sebes Alba). A nagy erővel kivonuló államvédelmi csapatok szabályos csatát vívtak a városka cigány lakosságával.

Az összecsapás előzménye az volt, hogy a – kezdetben szászok által lakott, majd menekülésük után nagyrészt óromániai cigányokkal benépesített – Szászsebes élére román polgármestert neveztek ki. Az elégedetlenséget tetézte, hogy a hatóságok az utóbbi hónapokban semmit sem törődtek az ellátással, viszont – parazitizmusra való hivatkozással – megvontak jónéhány kisipari engedélyt.

Az új polgármester kezdetben a helyi rendőrséggel igyekezett megfélemlíteni a lakosságot, de amikor ez hiábavalónak bizonyult, a megyeközpontból, Gyulafehérvárról (Alba Iulia), sőt még a Zsil-völgyéből (Jiu) is odarendeltek felfegyverezett Securitate alakulatokat.

A könnygázgránátokkal támadó katonákat a cigányok közáporral fogadták, majd visszavonultak házaikba és szabadon engedték a kutyákat melyeket a hadsereg legépfegyverezett. A lövöldözésnek emberi áldozatai is voltak, a sebesültek számát több százra becsülik.

Romániai pártkörökben is megrendülést és kritikát váltott ki a Securitate-csapatok eltúlzott buzgalma. Am úgy értesültünk, hogy épp a pártvezetés kelt az intézkedés védelmére, melynek fő okát abban jelölte meg, hogy nem tűrhető, hogy "a magyarok és a szászok után most már a cigányok is nemzetiségi jogokról beszéljenek."

Nagyvárad (Oradea)
1987. augusztus 26.

1987/99. sz. jelentés

Erőszakoskodás a román határon

Augusztus 24-én, a Balt-Orient-Expressszel Budapestről Erdélybe hazautazó D-né F. K. 24 éves csíkszeredai (Miercurea Ciuc) román állampolgárt az egyik román vámós megpróbálta megerőszakolni.

Testi motozás címén a vámós F. K.-t egy előre kiürített vagonfülkébe vitte, ahol azzal fenyegette, hogy megfojtja, ha nem engedelmeskedik neki. A fiatalasszony először könyörögni kezdett, majd azzal próbált védekezni, hogy havivérzése van. A vámós csak azt követően hagyta békén, hogy erről maga is megbizonyosodott.

A határon egyébként – három hónapos viszonylagos szélcsend után – újra meglehetősen brutalitás tapasztalható a román vámósok és határőrök részéről. Ísmét több magyar állampolgártól tagadták meg, hogy beutazhassanak az országba, az autóforgalmat különböző ürügyekkel lassítják, a román állampolgárságú magyarokkal pedig erőszakoskodnak, csomagjaikat fosztogatják.

Nagyvárad (Oradea)
1987. augusztus 30.

1987/100. sz. jelentés

A román állampolgárságú menekültekkel szembeni lengyel magatartás

A nyár folyamán a lengyel hatóságok több román állampolgárságú menekültet vettek őrizetbe és adtak át a román hatóságoknak.

Lengyelországba látogató románok ottani repülőtereken olyan járatokra próbáltak feljutni, melyek a román állampolgároktól vízumot nem igénylő valamelyik országba indultak. A varsói hatóságok valamennyiüket őrizetbe vették, és általában 8 óras kihallgatás, valamint jegyzőkönyv felvétele után arra kényszerítették őket, hogy a *Tarom* egyik hazainduló gépével visszatérjenek Romániába.

Néhányuknak sikerült rábírni a hatóságokat arra, hogy Budapesten keresztül térhessenek haza. Ezek természetesen a magyar fővárosban megszakították útjukat és illegálisba vonultak.

Információink szerint az említett menekülő román állampolgárok valamennyien román nemzetiségűek. A romániai magyarok, kapcsolataik révén, Magyarországon keresztül próbálnak menekülni.

A varsói hatóságok fellépésüket azzal indokolják, hogy Románia és Lengyelország között új államközi szerződés jött létre, mely – a román fél kívánsága szerint – szigorúan tiltja a román állampolgárok megfelelő román vízum nélküli továbbengedését. Bukarest – cserében – garantálja a lengyel állampolgárok úgynevezett bevásárló turizmusának protezsálását Bulgária és részben Jugoszlávia, valamint Magyarország felé.

Kolozsvár (Cluj)
1987. szeptember 2.

1987/101. sz. jelentés

Munkaszolgálatos századok Romániában

Augusztus 31-én futott ki a kolozsvári (Cluj) központi állomásról az a szerelvény, mely 1,000 munkaszolgálatost vitt a Cernavoda-i atomerőmű építéséhez. A katonai behívóval hathavi munkára fogott kolozsváriak 85%-a helybeli magyar szakmunkás; míg 15%-uk a közelmúltban börtönből szabadult, különböző nemzetiségű egyén.

A 18-55 életév közötti munkaszolgálatosokat Cernavodában bádoglemez barakkok várták. Megérkezésük után kopaszra nyírták őket. A barakkokban nincs villanyvilágítás, fűtés. Hideg folyóvíz is csak hetente két alkalommal van .

A munkaidő napi 10-12 óra, amit a munkaszolgálatosok földmunkával kötelesek tölteni. A munkatáborok fenntartási költségeit az egyéneknek maguknak kell megfizetniük, így jövedelmükből semmit sem küldhetnek haza. A hátrahagyott család jövedelemkiegészítésként a gyermek- és az úgynevezett régiségi pótlékon túl Kolozsvárott gázfogyasztási hozzájárulást is kap. A kiegészítés volumene azonban átlagban nem haladhatja meg az 1,800 lejt. Mivel azonban az érintettek között sok a nagycsaládos, ez az összeg távolról sem éri el a létminimum szintjét.

Információink szerint a már elvitteken kívül Erdély-szerte mintegy 3,000 férfi – legtöbbjük magyar – kapott munkaszolgálatos katonai behívót. Ezeknek is augusztus végén kellett volna bevonulniuk, de a mezőgazdasági betakarítások miatt egyelőre két havi haladékot kaptak.

Bukarest
1987. szeptember 3.

1987/102. sz. jelentés

A tanügy anyagi forrásainak csökkentése

Az ágazati minisztérium közlése szerint idén a tanügy 4,000,000 lejes megtakarítással kell hozzájáruljon az általános gazdasági erőfeszítésekhez.

A "megtakarításokat" mindenekelőtt a tanügyi ingatlanépítkezés és renoválás leállítását, valamint a tanszemélyzet negymérvű elbocsátását jelentik.

Az elbocsátások jogi keretét a miniszteriumi rendelettel bevezetett legalább 30, olykor 50%-os normaemelés jelenti.

Az intézkedésnek nemzetiségi kihatásai is vannak. Az idei tanévvel Hargita (Hargitha) megyében 261 tanári állást számoltak fel (ezek közül 180 rendes, 81 pedig helyettes tanári állás volt). Valamennyit előzőleg magyarok töltötték be. A megyébe ugyanakkor következetesen folytatódik a román pedagógusok behelyezése.

Kolozsvár (Cluj)
1987. szeptember 3.

1987/103. sz. jelentés

Megszűnik Kolozsvárott a finn lektorátus?

Az elmúlt tanévben lejárt az eddigi kolozsvári (Cluj) finn lektor, Anja Haaparanta szerződése és esedékessé vált az állás újbóli betöltése. A finn felsőoktatási szervek ki is nevezték Eira Penttinent a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem finn lektorának, őt azonban a román hatóságok nem akarják fogadni.

Finn és román kölcsönös megegyezés alapján 1975 óta Turkuban román, Kolozsvárott pedig finn lektor működött. Ez utóbbi a város egyetemének filológia tanszékén finn nyelvet és finnugor alapismereteket oktatót a jövőben magyar nyelv és irodalom tanároknak. A román lektort azonban Bukarest már 1985-ben visszahívta Finnországból, s azóta senkit sem neveztek ki a helyébe.

A kolozsvári egyetemen egyöntetű a vélemény, hogy az újabb intézkedésre ismét csak a magyar tanárképzés szűkítése céljából került sor. Erre egyébként már a finn sajtó is felfigyelt. A legnagyobb finn nyelvű orgánus, a *Helsingin Sanomat* 1987. július 8. és 13. között cikksorozatban foglalkozott az erdélyi magyarság kulturális, politikai és gazdasági elnyomásával, síkra szállva a kisebbség autonómiájáért.

Bukarest
1987. szeptember 15.

1987/104. sz. jelentés

Hivatalos álláspont a Magyarországgal szemben tanúsított eddiggi ellenséges magatartással kapcsolatban

Bukarestben hivatalos szervek bizalmasan közölték, hogy befejezettek tekintik a *Erdély története* című Budapesten megjelentetett 3 kötetes monográfia miatt az elmúlt tíz hónapban folytatott politikai- és sajtókampányt. A bukaresti vezetés a magyarellenes megnyilatkozásokért P. Enache volt ideológiai titkárt tette felelőssé, aki az elmúlt időszakban gyanús körülmények között elhunyt.

Emlékeztetünk arra, hogy a múlt év decemberében Budapesten megjelent mű elítélése végett – Ceausescu párfőnök indítványára és vezetésével – ülést tartott a román párt központi bizottsága. Összehívták az úgynevezett Magyar és Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsait is, ahol a résztvevőket magyar és Magyarország ellenes kijelentésekre kényszerítették. A romániai magyar és német sajtó kötelességszerűen részletesen közölte az ott elhangzottakat. Közöttük Ceausescu beszédét is, mely közvetve fasizmussal vádolta a magyar kormányt és bejelentette, hogy ezt követően Romániából kitiltanak minden Magyarországról származó nyomdaterméket.

Erdélyi megfigyelők a román kormány mostani visszakozását taktikai manővernek ítélik. Rámutatnak arra, hogy miközben Bukarest – visszariadva a magyar kormány határozott állásfoglalásaitól – szeretné elhíttetni, hogy felülvizsgálja eddigi következetes magyarellenes politikáját, sorra szünteti meg Erdélyben a magyar iskolákat. A magyar nemzetiségű munkások ezreit pedig munkaszolgálat ürügyén olykor családotól Óromániába kényszeríti és helyükbe román lakosokat telepít be zömmel magyarok lakta vidékekre.

Szatmárnémeti (Satu Mare)
1987. szeptember 20.

1987/105. sz. jelentés

A mezőgazdaság militarizálása Romániában

Egybehangzó beszámolók szerint rendkívül rossznak ígérkezik az idén a burgonya és kukorica termés egész Romániában. A helyzet súlyosságát jelzi, hogy az elmúlt esztendő éhínségei során a lakosságot burgonyával azért többnyire még el tudták látni.

Jelenleg Erdély északi megyéiben a burgonyát már adagolják: személyenként 5, egyes helyeken legfeljebb 10 kilogrammot lehet vásárolni, természetesen hosszas sorbanállás után. Szatmárnémetiben (Satu Mare) egy múlt heti burgonyaosztás alkalmával a tolongásban az egyik elárúsítónő életét veszítette.

A kukoricahiányt elsősorban az állattenyésztés sínyli meg. Tavaly még 70 lej volt az első súlyú sertés kilogrammonkénti ára. Ma már csak 40 lej.

A betakarításnál a hátóságok a korábbi évek gyakorlatát alkalmazzák. Tehát többnyire diákokkal és ipari munkásokkal lehet találkozni a földeken; néhol katonákkal. A rendőrség és más, a bel- és hadügyminisztériumnak alárendelt paramilitáris szervezet egységei éjszakánként őrséget állnak a szántóföldeken, hogy senki se vihessen el semmit a learatott – és tulajdonjogilag egyébként egyes szövetkezetekhez tartozó – terményekből. Rendőröket és katonákat persze nem csak éjszaka lehet látni. Ők felügyelnek ugyanis az aratás minden mozzanatára. A kombájnvezetők mellé éppúgy kirendelték őket, mint a cséplőgépekhez. Illetve – szintén immáron hagyományyszerűen – katonai teherautók szállítják ki Erdélyből a termést.

A bukaresti kormány tehát az ipar 1985-ös militarizálása után most már a mezőgazdaságot is militarizál.

Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1987. szeptember 31.

1987/106. sz. jelentés

Újabbán egész családokat rendelnek munkaszolgálatra

Szeptember 25. és 27. között a Cernavoda-i atomerőmű káderosztályának vezetője több munkatársával végigjárta Erdély több városát. A látogatás hivatalosan közölt célja munkaerőtoborzás a katonai felügyelet alá helyezett atomerőművi munkálatokhoz.

A küldöttség a "szükségletnek megfelelően" válogatta ki azokat a tapasztalt – nagyobb, sőt kiemelkedő bércategóriával rendelkező – munkásokat, akiknek listáját a megfelelő üzemeknek előzőleg kötelelességszerűen össze kellett állítaniuk.

A sepsiszentgyörgyi (Sfintul Gheorghe) gépgyárból (IMASA) legalább 750, a vasúti építőelemeket gyártó vállalatból (IPCCF) legalább 220, a csíkszeredai (Miercurea Ciuc) traktorgyárból (ITC) pedig legalább 550 embert válogattak ki, akiknek eredeti munkahelyük azonnal felmondott, míg a Cernavoda-i építőtelep egyidejűleg felajánlotta, hogy munkahelyet biztosít számukra. A munkásokkal közölték, hogy ha öt napon belül nem foglalják el új munkahelyüket, akkor – mivel sem szülőföldjükön, sem pedig a környező megyékben nem kaphatnak állást – parazitizmus vádjával, gyorsított eljárással elítélik őket. A fenyegetések ellenére többen munkát próbáltak keresni a helyi termelőszövetkezetekben, de közölték velük, hogy hivatalos úton munkakönyvüket már előzőleg átküldték Cernavodra, így sehol másutt nem vállalhatnak munkát.

Az eljárás természetesen nem korlátozódik csak az említett vállalatokra, városokra és megyékre. Brassóból (Brasov), az úgynevezett kettős üzemből szintén több száz munkást irányítottak hasonló körülmények és feltételek mellett Cernavodára. A szentkeresztbányai (Vlahita, Karlshütte) vasüzem 300 dolgozóját pedig – a Cernavoda-i hasonló módszerekkel szintén óromániai Galati kohászati kombinátjába helyezték át.

A munkásokkal közölték, hogy vigyék magukkal családjukat is, minthogy alighanem ez lesz elhelyezésük, illetve munkábaállításuk "végső megoldása." Helyükbe ugyanis a Székelyföldre már meg is indultak azok az óromániai munkástranszportok, melyek a megüresedett munkahelyeket fogják feltölteni.

Nagyvárad (Oradea)
1987. szeptember 31.

1987/107. sz. jelentés

Munkanélküliség Nagyváradon

A nagyvárad (Oradea) pártbizottság egyik szeptemberi ülésén elhangzott, hogy az idén végzett – és elhelyezkedni nem tudó – középiskolásokkal együtt a városban jelenleg 4,500 25 év alatti munkanélkülivel kell számolni. A pártbizottság felkérte a helyi vállalatokat, hogy nyújtsanak nagyobb segítséget a fiatalok elhelyezése érdekében. Felmerült ugyanakkor annak gondolata, hogy a közeljövőben az óromániai kényszermunkára behívandó szakmunkások helyett mindenekelőtt ezeket a – semmilyen szakképesítéssel sem rendelkező, a közép és általános (10 osztályos) iskolákból frissen kikerült – fiatalokat kell alkalmazni.

Emlékeztetünk arra, hogy az év folyamán hasonló problémákkal kényszerült szembenézni Erdély egy másik nagy városának, Kolozsvárnak (Cluj) vezetése is. Mérvadó körök felhívják a figyelmet arra is, hogy a mammutberuházások ellenére a munkanélküliség egész Romániában emlekedik.

Bukarest
1987. október 1.

1987/108. sz. jelentés

Gesztusok Magyarország felé egy katonai aktivaülésen

Ez év augusztusa-szeptembere folyamán – mérvadó román körök közlése szerint – Bukarest mérsékelni kezdte a Magyarországgal szembeni ellenséges propagandáját. A döntés háttérében minden bizonnyal annak tudomásulvétele áll, hogy a magyar kormány ezúttal nem volt hajlandó szó nélkül fogadni a román támadásokat és rágalmokat, és továbbra sem hajlandó szemet húnyni az erdélyi magyarság jogfosztásának ténye fölött.

A román kormány visszaközölte álláspontját tükrözi Ion Dinca miniszterelnök-helyettes beszéde is, melyet – bizalmas körben – a román hadügyminisztérium elmúlt heti pártaktiváján mondott. Itt Dinca kijelentette: "Minden jó lenne, ha az amerikai kormány nem avatkozna be Románia belügyeibe. Az amerikai zsidó körök hibásak a nemzetiségi kérdés bolygatásáért. Ők úszítják Romániában a nemzetiségeket." Bukarest nemrég ugyanezeket a vádakokat még a magyar kormányra címezte.

Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1987. október 3.

1987/109. sz. jelentés

Ellenállás a székelyföldön a munkaszolgálattal szemben

Incidensre került sor Szentkeresztbányán (Vlahita) a helyi vasgár munkásainak Óromániába való kényszerítése miatt.

Mint már jelentettük (*HPT 1987/106. sz. jelentés*) a Székelyföld több helységéből – így Szentkeresztbányáról is – munkások százait próbálták az elmúlt hetekben arra kényszeríteni, hogy Óromániában teljesítsenek kötelező munkaszolgálatot, illetve, hogy ott vállaljanak munkát, a magyarság demográfia egysége fellazításának programja keretében.

Szentkeresztbányán a helyzet akkor éleződött ki, amikor kitudódott, hogy a helységbe több tucat óromániai munkás érkezett, akik – óromániai újságok hírdetései alapján – a Székelyföldön felszabaduló munkahelyek elfoglalására érkeztek.

A munkahelyeiktől megfosztott szentkeresztbányaiak ezt követően a vasgár vezetőségi épületéhez vonultak, majd összetűztek az óromániai munkásokkal. Három sebesülésről érkezett jelentés. Az óromániai munkásokat a hatóságok azonnal evakuálták, s visszaküldték őket szülővidékeikre. Ugyanakkor bejelentették, hogy elállnak attól a tervüktől, hogy a szentkeresztbányai vasgárból magyar munkásokat küldjenek a Galat-i acélerőműhöz. A megelőzően elbocsátott hatvan munkás egy sebtében alakított helyi érdekű szövetkezetben kapott állást.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. október 3.

1987/110. sz. jelentés

Magyarul nem tudó tanítónőt neveztek ki egy magyar tannyelvű iskola első osztálya élére

A marosvásárhelyi (Tirgu Mures) 18-as számú zenetagozatú iskola magyar első osztályába az idén 39 tanuló jelentkezett. A szülők 1987. szeptember 7-én értesültek arról, hogy az osztály élére egy Viorica Pop nevű, magyarul nem tudó tanítónő kerül, aki előzőleg cukorgyári munkás volt, s onnan emelték ki és végeztettek el vele egy tanítói gyorstanfolyamot.

Ezt követően a gyermekek mintegy egyharmada átiratkozott egy nem zenei tagozatú másik iskolába. Azok a szülők akiknek a gyermekei az osztályban maradtak, bizottságot alapítottak, s felkérték az igazgatónőt – aki Pop kinevezését tanfóhiánnyal indokolta –, hogy egy általuk megnevezett, nagy tapasztalatú és épp állás nélkül maradt magyar tanítónőt helyezzen az osztályba. Ezt a tanítónőt azonban a tanfelügyelőség egy nap leforgása alatt Mezőpanitra (Panet) küldte.

Az iskola román nemzetiségű igazgatónője – aki egyébként a megyei főtanfelügyelő felesége – a továbbiakban nem volt hajlandó fogadni a szülői bizottságot. Mi több, szankciókat helyezett kilátásba s nyomatékképpen kicsapott egy, a zenei tagozat negyedik osztályába járó gyermeket, akinek a testvérét a szülők nem voltak hajlandók a Viorica Pop által vezetett első osztályban bennhagyni.

Brassó (Brasov)
1987. október 3.

1987/111. sz. jelentés

Nemzetiségi temetők felszámolása

Szeptemberben befejeződtek azok a munkálatok, melynek célja Brassó (Brasov) evangélikus és római katolikus központi temetőjének a felszámolása volt.

A temetőket a helybeli német és magyar lakosság tartotta fenn, s az ott fellelhető, több évszázados későreneszánsz és barokk síremlékek nemzetközi viszonylatban is ismertek voltak.

A történeti értékű síremlékeket most, a brassói (Brasov) közterület fenntartó vállalat alkalmazottai összetörték, illetve a helyszínen megkezdett munkálatok alapozásába öntötték be azokat.

Bár Romániában az elmúlt öt évben általánossá vált a műemlékek válogatás nélküli pusztítása, az erdélyi temetők felszámolását mégis sajátos, a nemzetiségek ellen irányuló, meg-megújuló támadásként kell értelmeznünk.

A nemzetiségi temetők megsemmisítésében a romániai államhatalmi szervek tevőlegesen is részt vesznek. Erre utalnak – egyebek mellett – a csernátonfalvi (Sacele) evangélikus temetőben 1986. április 25-ről 26-ra virradó éjszaka bekövetkezett vandál rongálások is. Ekkor a temető legértékesebb és legrégebb síremlékeit törték össze; illetve festettek rájuk gyalázkodó, román nyelvű feliratokat. Később kiderült, hogy a tettesek összeköttetésben álltak a helyi rendőrséggel. Felelősségrevonásukra, elbárállításukra még kísérlet sem történt.

Kolozsvár (Cluj)
1987. október 3.

1987/112. sz. jelentés

Egy román értelmiségi ismételt tiltakozása a magyarellenes propaganda miatt

1987 májusában Tudor Bugnariu, Kolozsváron (Cluj) élő román tudós a némhivatalos csatornák révén újabb tanulmányt tett közzé, a magyarság ellen folytatott romániai propagandát elemezve. A több mint nyolcezer szavas írás főképp azokkal a hivatalos kiadványokkal foglalkozik, amelyek az úgynevezett "magyar fasizmus" rémtetteit állítják szembe a mindenkorinak és eredendőnek kikiáltott román "antifasizmus" megszépített ideáljával. Bugnariu állásfoglalásának az ad igazi hitelt, hogy a szerző maga is tevékeny résztvevője volt a háború előtti és alatti erdélyi baloldali mozgalmaknak, messzemenően együttműködve hasonló beállítottságú magyarokkal. E hiteles álláspontból kiindulva utasítja vissza Bugnariu azokat a tendeciózus állításokat, amelyek nem történeti tényekkel számolnak, hanem a Ceausescu korszak sovínista álláspontjait vetítik vissza a közeli és távoli múltba.

Tudor Bugnariu 1909-ben született egy akkor Budapesten élő munkás családba. Már fiatalon bekapcsolódott a baloldali politikai mozgalmakba, majd a háború előtti illegális kommunista párt tagja lett. 1945. után mint újságíró, később mint egyetemi tanár működött. Az ötvenes években rövid ideig ő volt Kolozsvár polgármestere. A hetvenes évek végéig – nyugalomba vonulásáig – a 19. századi román filozófia tanára volt a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemen és a bukaresti egyetemen. Jelenleg is a Román Akadémia levelező tagja. Bugnariu először 1986 augusztusában adott közre a Ceausescu vezetés nemzetiségi politikáját bíráló írást, melyet hírügynökségünk akkor részletesen ismertetett.

Bukarest
1987. október 20.

1987/113. sz. jelentés

Propagandamunka készül Bukarestben a székelység történetéről

A Politikai Végrehajtó Bizottság döntése alapján megbízták a Román Akadémiát a székelység történetének megírásával. A munka szempontjait egy, Ceausescu legszűkebb környezetéhez tartozó ideológusokból álló kör állította össze, s a főbb ismérveket a *Magazinul Istoric* (Bukarest) 1987/10-es számában publikálta az államfő testvéröccse, a műkedvelő történész Ilie Ceausescu. E tanulmány a székelységet olyan népcsoportnak kívánja beállítani, melyet a magyarok "kolonizációs" szándékkal "telepítettek be," úgymond "ősi román területekre." A munka alapkonceptiója pedig az lesz, hogy a románok és székelyek mindig is közösen szenvedtek a magyar elnyomástól; és az ebből táplálkozó indokolt gyűlölet fűzi össze mai romániai együttlétüket. Információink szerint a pártvezetés elsősorban magyar szerzőket bízott meg a munka egyes fejezeteinek megírásával, néhányukat csak arra szólított fel, hogy névvel vállalják a helyettük megírt fejezeteket.

A tervek szerint a feudalizmus előtti – tehát a régészeti – fejezetet egy Székely Zoltán nevű dilettáns sepsiszentgyörgyi (Sfintul Gheorghe) múzeológus írná, akit évtizedek óta Bukarest bizalma tart meg a sepsiszentgyörgyi múzeum igazgatói posztján. A párt és securitatus szervekkel karöltve Székely a közelmúltban két munkatársát, Cserel Zoltánt és Kozák Albertet kényszerítette, hogy elvállalják a könyv 14. és 15. századról szóló fejezeteinek megírását. Jellemző, hogy a két fiatalabb történésznek nem is az említett századok a szűkebb szakterületei; így e tény is azt a gyanút táplálja, hogy a szövegeket helyettük mások fogják megírni, s kötelezni fogják őket, hogy nevüket adják a munkához.

A Kurucorról szóló fejezet megírására Magyar András kolozsvári (Cluj) egyetemi tanár kapott parancsot, s külön felhívták a figyelmét, hogy hangsúlyoznia kell: a románokat és székelyeket a kurucok és a labancok együttesen nyomták el.

A 19. és 20. századi székelység történetének megírásával Csucsuja István kolozsvári (Cluj) történészt bízták meg.

Mint ahogy a bukaresti propaganda már évtizedek óta "elmagyarosodott románokként" emlegeti a moldvai csángó magyarokat, így a készülő könyv fontos helyet tervez biztosítani annak a felvetésnek későbbi bizonygatására, hogy a székelység etnikai eredete is román.

A kötetet eredetileg a Román Akadémia kiadójánál szándékozták megjelentetni. Legutóbb olyan híreket kaptunk, hogy a könyv *Románok és Székelyek* címmel egy turisztikai kiadónál lát majd napvilágot, több nyelven.

Kolozsvár (Cluj)
1987. október 29.

1987/114. sz. jelentés

Robbanás egy kolozsvári üzemben

Október 28-án reggel 7 órakor súlyos robbanás történt a kolozsvári (Cluj) Rokkantak Szövetkezete (Munca Invalizilor) Kenyérmező utcai (str. Cimpiei) épületének IV. emeletén, a festődében. A jelen lévő 16 személy közül 14 a helyszínen meghalt; kettőt – reménytelen állapotban – kórházba szállítottak. Az áldozatok többsége harminc év alatti, egy kivételével mind nő. Nem voltak közöttük rokkantak.

A baleset oka a megfeszített – exportra termelő – munka, kétszer 16 órás váltásokban. Az üzemvezetés – nélkülözve minden balesetvédelmi rendszabályt – maximálisra kívánta fokozni a termelést, hogy még a novemberre jelzett újabb energiacsökkentések előtt teljesíteni tudja tervét.

A jelzett időpontban az éjszakai váltás távozása után néhány perccel a város egészére kiterjedő áramszünet miatt leálltak a gyúlékony anyagok gőzeit elszívó ventilátorok. Az áram visszakapcsolása után a felgyült oldószer-gőzök felrobbantak.

A riasztott tűzoltók késéssel érkeztek a helyszínre, ahol a vízkorlátozás miatt nem tudtak azonnal hozzákezdeni a tűz eloltásához. A később megjelenő mentőknek nem volt sem steril kötöszerek, sem fájdalomcsillapítójuk.

Hivatalosan semmilyen közlemény nem jelent meg a balesetről. A halottak családjainak 15,000 lej segélyt, valamint 8,000 lej temetési hozzájárulást helyeztek kilátásba.

A robbanás áldozatai a következők voltak:

Blaga Mária
Florescu Ecatarina
Rusu Mária
Szabados Margit
Tauffer Tünde

Bilc Ileana
Incze Irén
Sánta Györgyi
Szép Adriana
Vittman Júlia.

Chiorean Elena
Moldován Lili
Szabados István
Stör Valéria

Budapest-Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1987. október 30.

1987/115. sz. jelentés

Király Károly a Bethlen Gábor Alapítvány Díjának egyik idei kitüntetettje

(Tudósítónktól)

Az 1985-ben létrehozott budapesti Bethlen Gábor Alapítvány – Kelet-Európa egyetlen magánalapítványa – Zbignew Herbert, párizsban élő lengyel költő mellett, a néhai kolozsvári (Cluj) nyelvész és kulturtörténész, Szabó T. Attilát, valamint Király Károlyt tüntette ki idén a Bethlen díjjal – jelentették be ma egy nemzetközi sajtóértekezlet keretében.

Érthető módon a legnagyobb meglepetést Király Károlynak, az erdélyi magyar ellenzék egyik vezető alakjának a kitüntetése okozta. Király 1930-ban született; végzettsége közgazdász. A negyvenes évek végén kapcsolódott be a pártmozgalomba, s karrierje meredeken ívelt fölfelé. A hatvanas évek végén fontos megbízásokat kapott; így a magyarok által lakott Kovászna (Covasna) megyének lett első titkára, s egyben bevásárolták a Központi Bizottság Politikai Végrehajtó Bizottságába is.

Király 1977-et követően fordult szembe Ceausescu rendszerével. Több beadványban, majd a Belgrádban megrendezett Helsinki utótalálkozó résztvevőihez írt levelében tette szóvá a két és félmillió romániai magyar jogfosztottságát, s a társadalmi igazságtalanságok növekvő mértékét.

Ezt követően Bukarest mindent megtett, hogy elnémítsa; kezdetben házi őrizetbe helyezték, majd Securitate ügynökök merényletet kíséreltek meg ellene. A nemzetközi felháborodás lecsillapítására Ceausescuék jobbnak látták ha tudomásul veszik Király Károly politikai állásfoglalását, s az utóbbi időben Bukarest ügynökei beérték azzal, hogy személyes mozgását akadályozzák, illetve megelőzzék, hogy újságírokkal és az erdélyi magyar ellenzék tagjaival kapcsolatot tarthasson fenn.

Király Károly, aki beteg, s többszöri kérésre sem kapott – gyógykezelés céljából – Magyarországra szóló útlevelet, jelenleg a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) konzervgyár (I.P.I.L.F.) vezetőjeként dolgozik.

A ma 14 órakor Budapesten megtartott sajtóértekezleten hozták nyilvánosságra továbbá azt is, hogy a kitüntetés az oklevelen túl 50,000 forintos díjjal jár együtt. A díjazási ünnepséget 1987. november 2-án, 18 órakor tartják a Budavári Palota aulájában.

A Bethlen Gábor Alapítvány díja – mellyel olyan személyiségeket tüntetnek ki, akik a humanizmus jegyében fogant emberi kapcsolatok ápolását tekintik életcéljuknak – most második alkalommal került kiosztásra. A tavalyi kitüntetett Domokos Pál Péter, a magyar szellemi élet nagy alakja, a csángó-magyarság kutatója volt.

Budapest
1987. november 3.

1987/116. sz. jelentés

Átadták a Bethlen Díjat

(Tudósítónktól)

1987. november 2-án, 18 órakor a Budavári Palota aulájában ünnepélyes keretek között átadták a Bethlen Alapítvány idei díját.

Szabó T. Attila kolozsvári (Cluj) nyelvészprofesszor posztumusz kitüntetését Budapesten élő fia, Szabó T. Ádám vette át. A laudációt Vekerdí László mondotta.

Zbignew Herbert díjazott lengyel költőt, ki súlyos betegsége miatt nem tudott jelen lenni, Tadeusz Szima, a *Tygodnik Powszechny* (Krakkó) szerkesztője képviselte; a laudációt pedig Csoóri Sándor tartotta.

A harmadik kitüntetett, Király Károly sem vehette át személyesen a díját, minthogy a román hatóságok már évek óta nem adnak útlevelet az erdélyi magyarság e kiemelkedő ellenzéki politikusának. Díját, mely ötvenezer forintot, egy díszoklevelet, valamint a Fekete Gábor alkotta plakettet foglalja magában, az Alapítvány kuratóriuma letétbe helyezte. Király Károly tiszteletére Für Lajos mondott laudációt.

Szabó T. Attila (1907-1987) – esszék, nyelvtörténeti és kulturtörténeti művek publikálásával tűnt fel. 1940-ben kinevezték a kolozsvári (Cluj) Egyetem professzorává, majd az ötvenes években – politikai indokok alapján – eltávolították állásából. A kolozsvári "Nyelvelméleti Iskola" megalapítójaként tartják számon. Az életművének tekintett *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tárból* eddig négy kötet jelent meg; a román hatóságok az utóbbi években akadályozzák a mű további köteteinek megjelenését.

Zbignew Herbert (1924) – a lengyel költészet egyik legkiemelkedőbb reprezentánsa. A magyarság e századi történeti sorsfordulói – így 1956. is – fontos helyet kaptak művészetében. Mint ahogy emberi és politikai magatartásával mindig is Közép-Európa népeinek szolidaritását igyekezett példázni, hirdetni és hitelesíteni. Eddig két kötet jelent meg magyarul, a *Barbár a keretben* c. esszégyűjtemény (1976) és *Az angyal kihallgatása* c. verskötet (1979).

Király Károly (1930) – gyors politikai karrier után a román párt Politikai Végrehajtó Bizottságának tagjaként 1972-ben kritizálta először Bukarest nemzetiségi politikáját, majd 1977-ben teljesen szembefordult azzal.

Ezt követően felfüggesztették közéleti funkcióiból, átmeneti háziőrizetbe helyezték, sőt több alkalommal merényletet kíséreltek meg ellene.

November 2-án, 10 órakor a Bethlen Gábor Alapítvány díjainak odaítéléséről a budapesti Kossuth Rádió részletesen beszámolt.

Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1987. november 4.

1987/117. sz. jelentés

Személycsere várható Kovászna megye pártvezetésének élén

Olyan híreket kaptunk, hogy Bukarest bizalma megingott Rab István – illetve gyakoribb nevén Stefan Rab – Kovászna (Covasna) megyei első titkárbán.

Rab az utóbbi időben több alkalommal is olyan döntéseket hozott, melyek – bár igen közvetett formában – mégis ellentétben álltak a rezsím célkitűzéseivel.

Október folyamán – miután felkereste egy magyar nemzetiségű munkásokból álló delegáció, hogy tiltakozzék, mert nagy számú magyart akartak óromániai vidékekre kényszeríteni, s helyükbe román munkásokat alkalmazni – Rab István utasította a munkásokat, hogy ne törődjenek a központi rendelkezéssel és folytassák munkájukat.

Szintén október végén történt, hogy a Székelyföldre érkező központi bizottsági delegáció felszólította az első titkárt, jelentsen Bukarestnek nagyobb termést, mint amennyit hivatalosan betakarítottak. A központi vezetés ugyanis tudni vélte, hogy a lakosság – tartalékolás céljából – nagyobb mennyiséget dugott volna el. Rab visszautasította ezt a feltételezést, mint ahogy azt is, hogy, meghamisított adatokat jelentsen Bukarestnek.

Rab István, Nagy Ferdinándot váltotta fel a Kovászna megyei pártelsőtítkári funkcióban, akinek elődje, a hetvenes esztendőik közepéig Király Károly volt. Rab még az év elején is harciasan állt ki Ceausescu magyar- és Magyarország ellenes politikája védelmében, egyik legszélsőségesebb beszédet mondván az *Erdély története* című könyv kapcsán Bukarestben megrendezett kétnapos ülésen.

Most olyan hírek járják, hogy a magyar születésű, de román kulturájú és családi körben is románul beszélő Rab István utóda, a zömmel magyarok által lakott megyében egy Stanclu nevű román lesz, aki immáron születését illetően is román nemzetiségű.

Nagyenyed (Aiud)
1987. november 6.

1987/118. sz. jelentés

Magyar tanárok áthelyezése Nagyenyedről Óromániába

A több száz éves múltra visszatekintő nagyenyedi (Aiud) magyar Bethlen Gábor Kollégium összes magyar nemzetiségű mérnök-tanárát – az ősz folyamán kötelező jelleggel áthelyezték Órománia különböző vidékeire. Helyükbe román tanárokat alkalmaztak.

Kolozsvár (Cluj)
1987. november 6.

1987/119. sz. jelentés

Utcanevek románosítása Kolozsvárott

Az őszi folyamán megkezdődött Kolozsvárott (Cluj) is a még létező utcanevek románosítása.

Egyelőre két utca névváltozása biztos. Így a Budai Nagy Antal, az egykori Honvéd utca a Dorobanti nevet kapja. A Móricz Zsigmond utca pedig Bucurestului lett.

Felmerült annak a gondolata is, hogy a Petőfi utcát Avram Iancura változtatják, de a feliratokat egyelőre még nem cserélték ki.

Az utóbbi két esztendő folyamán Erdély legtöbb városában még azoknak az utcáknak a nevét is megváltoztatták, amelyek emberemlékezet óta valamelyik magyar történelmi személyiség emlékét őrizték. Így Marosvásárhelyen (Tirgu Mures) és a Székelyföld néhány nagyobb városában került sor efféle diszkriminatív intézkedésekre.

Brassó (Brasov)-Bukarest
1987. november 21.

1987/120. sz. jelentés

A brassói zavargások és következményei

November 15-én, vasárnap, a helyhatósági (tanácsi) választások napján Brassóban (Brasov) több ezren tüntettek a Ceausescu rezsim ellen. A tömeg megrohmozta a helyi pártszékházat és a megyei tanácsházát, melyeket aztán feldúlt, az ott található pártfunkcionáriusokat pedig megverte. A tüntetők a város főterén összetaposták, majd széttépték a gyűlölt államfő portréit, az épületekre rendszerellenes jelszavakat festettek és betörték a város sétáló utcáján az üzletek kirakatait.

Az események előzményéhez tartozik, hogy a Steagul Rosu (Vörös Zászló) nevű brassói traktorgyár munkásai – november 14-én, szombaton – összetörték a vállalat több szerelő csarnokában a gépeket, tiltakozásul, mert az üzem vezetősége – a terv teljesítésének indokával – éjszakai műszakra tartotta vissza őket. A gyár dolgozói az elmúlt három hónapban nem kapták meg fizetésüket, illetve egyes részlegeken csak a bérek egy töredékét osztották ki. A nyár elején pedig közölték a munkásokkal, hogy racionalizálás miatt, 30-40 százalékukat a közeljövőben el fogják bocsátani.

15-én reggel hét órakor mintegy 300 munkást buszon szállítottak a szavazó helyre, egy közeli iskolába, ahol azok – felújítva előző napi tiltakozásukat – feldöntötték a szavazó cédulák számára felállított urnát és kövekkel bevették az iskola ablakait. Amikor egy tanárnő arra kérte őket, hogy ezt ne folytassák, mert következő nap a gyerekek megfagynak az amúgyis fűtetlen épületben, a 300 ember megindult a belváros felé. A tüntetők egy múlt századi román hazafias dalt, a *Desteapta-te romane-t* énekelték, s mire beértek a városközpontba, számuk mintegy 3-4,000 főre duzzadt.

Jelentések szerint a pártház biztonsági emberei már az első percekben értesítették Bukarestet, de tévesen mintegy 30,000 emberről számoltak be, s így a belügyminisztérium a hadsereget próbálta mozgósítani a tüntetés letörésére. Annál is inkább, mert a rendőrök nagy része a város különböző pontjain, illetve vidéken volt szétszórva, a választások zavartalan lebonyolítására ügyelve. De miután Bukarest értesült, hogy csak mintegy 3-4,000 ember vesz részt a tüntetésben, utasította a megyei rendőrséget, hogy a meglévő erőkkel avatkozzék be.

A helyszínre mintegy két óras késéssel megérkező pár száz rendőrtől a paracsnokság előzőleg elvette a löfegyvereket, nehogy azok a tüntetők kezébe kerüljenek. A tüntetés felszámolása vízágyúkkal és könnyfakasztó granátokkal történt, és a mellékutcákba szorított tömeget, alig félóra alatt sikerült felosztatni.

A biztonsági erők a várost azonnal hermetikusan lezárták. A hétfőn munkába induló vidéki ingázókat visszafordították, illetve ha erre már nem volt mód, akkor megfenyegették őket, nehogy információkat szolgáltassanak az eseményekről, illetve a látottakról.

A letartóztatások reggel kezdődtek el. Ezzel kapcsolatban Brassó-szerte két szélsőséges számot emlegetnek. Egyes vélemények szerint a letartóztatottak száma 90, más vélemények szerint e szám elérheti a 2,000-et. Megbízható bukaresti források szerint valószínűleg 400-an lehetnek, akiket hétfőn és a rákövetkező négy napon letartóztattak és Bukarestbe szállítottak, ahol azonnal brutálisan összeverték őket. Ugyanezen források és a családoktól nyert információk azt állítják, hogy a vádpontokban – egyelőre – nem szerepelnek politikai természetű kitételek. A legtöbbjüket “vandalizmussal” és “huliganizmussal” vádolják.

További jellemző adalék, hogy a tüntetésben többnyire románok vettek részt. Sok volt azonban a német nemzetiséghez tartozó is. Magyarok elenyészően kevesen voltak. Ugyanakkor a letartóztatottak között, számarányukat messze felülmúlva találni brassói németeket.

A városban egyébként azonnal megkezdődtek a helyreállítási munkálatok. Már a következő napon eltüntették a főter házaira festett jelszavakat. A pártház homlokzatát két méteres magasságban újrameszelték. A kirakatok üvegtábláit is mindenütt pótolták. Az épületek – a pártház és a tanácsház – belsejében még folynak a munkálatok.

Brassóban jelenleg nyugalom uralkodik. November 15-e óta nem volt áramszünet. Sőt az utcákat éjszaka is világítják, feltehetőleg biztonsági megfontolásból. Az üzletekben több dologhoz lehet hozzájutni mint a tüntetést megelőzően.

Brassóba egyébként megerősített securitatus alakulatok érkeztek, s a környék katonai egységeinél azóta is riadó van érvényben. A centrum egyes pontjain – így a Postavului utcában – még ma (azaz november 21-én) is vízágyú áll.

Az elmúlt tíz esztendőben Románia lakossága nem egyszer mutatta ki ellenszenvét a fennálló kormányzattal szemben. 1977-ben több mint 30,000 bányász tette le a munkát a Zsil völgyében.

1984-ben a Székelyföld szívében Sepsiszentgyörgyön (Sfintul Gheorghe) robbantották fel a gyűlölt rendszer szimbolumaként ott felállított Mihai Viteazul szobrot.

1985-ben a Bánság német-sváb falvaiban került sor lázongásokra, a kényszerű terménybetakarítás miatt.

1986-ban több mint egy tucat munkás sztrájknak lehettek tanúi egyes erdélyi városok, így Kolozsvár (Cluj), Torda (Turda), és Erzsébetváros (Dumbraveni) stb.

E folyamat egészébe illik és nyer igazából értelmet a mostani brassói tüntetés is. Meg nem erősített hírek szerint brassói vasutasok bejelentették: sztrájkolni fognak, ha záros határidőn belül nem engedik szabadon a tüntetés letartóztatottjait.

Brassó (Brasov)
1987. november 26

1987/121. sz. jelentés

Brassóban nem normalizálódik a helyzet

Az elmúlt napokban fokozódott a feszültség Brassóban (Brasov). Lakossági vélemények szerint még a mostaninál is erőteljesebb elnyomó intézkedések várhatók.

A városvezetőségtől kiszivárgott hírek szerint az egyiptomi látogatását követően Ceausescu személyesen adott parancsot minden újabb megmozdulás fegyveres letörésére.

A főbb épületek (többek között a párház, a tanácsháza és az állomás) előtt gépágyukat állítottak fel. Gépfegyverrel felszerelt rendőri és katonai járművek cirkálnak a városban. A készenlétbe helyezett vízágyuk számát is megduplázták. A gyárnegyedekből kivezető utakat páncélozott járművek vigyázzák.

Általános megítélés szerint a helyzet most sokkal rosszabb mint a tüntetést követő napokban. Olyan ellenőrizhetetlen hírek is keringenek Brassó-szerte, hogy az ország különböző pontjain (Galati-ban, a Zsil völgyi bányákban) szolidaritási megnyilvánulások történtek.

Budapest
1987. december 3.

1987/122. sz. jelentés

Románok röpcédulaakciója Budapesten

(Tudósítónktól)

Az elmúlt héten Budapest több kerületében kezdetlegesen sokszorosított román és magyar nyelvű röpcédulák tűntek fel.

Megalapozott vélemények szerint a röplapokat jelenleg Magyarországon tartózkodó román nemzetiségű egyének szerkeszthették és terjeszthették. Romániai eredetre utal továbbá az is, hogy míg a lapok román nyelvű szövege hibátlan, addig a magyar jelentős grammatikai és fogalmazásbeli hibákat tartalmaz. Ezért az alábbiakban a román szöveg mellett saját magyar fordításunkat közöljük:

“Maghlari!”

Doar voi ne mai puteti ajuta acum! Transmiteti rudelor, prietenilor si cunoscutilor voastre din Romania apelul de a protesta impotriva lui Ceausescu prin stingerea luminilor din casele lor in fiecare seara la orele 22 pentru cel putin 3 minute.

Va Multumeste “Romania Libera”

“Magyarok!”

Csak ti segíthettek most! Továbbítsátok romániai rokonaitokhoz, barátaitokhoz és ismerőseitekhez azt a felhívást, hogy Ceausescu elleni tiltakozásként minden este pontban tíz órakor, legalább három percre oltsák el a lakásaikban a villanyt.

Köszönettel a “Szabad Románia”

Nagyvárad (Oradea)
1987. december 4.

1987/123. sz. jelentés

A román rendőrség súlyosan bántalmazta Joó Árpád amerikai magyar karmestert

November 30-án, Joó Árpád, magyar származású, amerikai állampolgársággal rendelkező neves karmestert Nagyváradon (Oradea) több rendőr súlyosan bántalmazta.

Joó, a nagyvárad (Oradea) szimfonikus zenekar vezető karmesterének Aczél Ervinnek a meghívására érkezett a városba. A koncert előtt felkereste egyik nagyvárad (Oradea) magyar ismerőst. A fellépést követően a biztonsági szervek azzal a céllal vették átmeneti őrizetbe, hogy megtudják tőle ismerőseinek nevét. Minthogy Joó nem volt hajlandó azt felfedni, először – fenyegetésként – géppisztolyt szegeztek rá, majd gumibottal agyba-főbe verték.

Joó az incidenst követően azonnal visszatérhetett Budapestre.

Joó Árpád 1948-ban született. Már pályafutása első budapesti éveiben nemzetközi karriert futott be, de igazi hírnévre az Egyesült Államokban, Kanadában és Nyugat-Európában adott koncertjei révén tett szert. Idéntől ő a Madridi Szimfonikusok vezető karmestere.

Bukarest
1987. december 6

1987/124. sz. jelentés

Király Károly levelet intézett a pártvezetéshez

Király Károly (1930) erdélyi magyar ellenzéki politikus, a nyár folyamán újabb – a romániai közállapotokat bíráló – levelet intézett Ceausescu elnökhöz. A levél szövegét (2. sz. melléklet) csak most juttatták el hírügynökségünkhöz bukaresti félhivatalos körök.

Királyt – amint írásából kitűnik – nem csak az emberi és nemzetiségi jogok rendszeres megsértése nyugtalanítja, de az a megtévesztő befolyás, propaganda is, amely a románság nagy tömegeit igyekszik – a magánéleti szférában is – szembeállítani a magyarsággal és a többi környező néppel. Ennek illusztrálására csatol írásához egy névtelen levelet is (1. sz. melléklet), melyet az év folyamán kapott. E levél jól tükrözi azokat az igen elterjedt ellenséges véleményeket, amelyek a hivatalos propaganda hatására a románság széles tömegeiben egyre közkeletűbbek.

Király a saját levelét és a kapott névtelen levél másolatát megküldte az ország egykori – Ceausescu által félreállított – miniszterelnökének, Ion Gheorghe Maurernek is, aki választleveleiben nyugtázta és köszönte meg a küldeményt. Ennek szövegét is közöljük (3. sz. melléklet).

1. sz. melléklet

Névtelen levél Király Károlyhoz (1987. július 20.)

Igazgató elvtárs!

Hallgattam a SZER-ben a romániai magyar kisebbség helyzetéről elhangzott nyilatkozatait. Több okból sem tudok egyetérteni azokkal:

Maguk, a zsidókkal – akik okosabbnak és fürgébbnek bizonyultak – karöltve iratkoztak be a pártba. Közvetlenül augusztus 23. után akár egy kézen is meg lehetett számolni a párttag románokat . . . Amit kerestek meg is kapták. Most bezzeg kiabálnak és döngetik a kapukat, hogy valaki vegye már védelmébe magukat. Nem vették észre, hogy azzal, hogy fejvesztve rohantak a pártba – amiért mi románok egy cseppet sem lelkesedtünk – a nép, a románok ellen vétkeztek; az ellen, amelyik a történelme folyamán amúgy is sokat szenvedett, egyrészt a magyar kisebbségei miatt, másrészt a bécsi diktátum után bevonuló, területfoglaló csapatok miatt.

Engedjen meg egy gondolatot: ha a magyar kisebbség nem román területen, hanem mondjuk egy másik ország területén, például a Szovjetunióban élne, akkor is ugyanilyen módon jártak volna el?

Biztosítom, hogy a román kisebbségek sorsával (a mai Besszarábiára gondolok) nem törődik senki sem, talán mert ez a kommunista együttérzés és a kommunista rendszerben élő kisebbségek élete.

Akkor maguknak miért lennének más jogaik mint amit a mai nagy keleti testvérünk biztosít nemzetiségei számára? Mondom ezt arra is gondolva, hogy nekünk a Pruton túl 400,000 és valamennyi, majdnem 500,000 olyan román testvérünk van, akik sorsát már követni sem tudjuk, mert a Kaukázus és Szibéria mélyére deportálták őket, iskolákról, folyóiratokról vagy napilapokról, kulturáról, nyelvről szó sem esik. Volt egy rádióadónk Iasi-ban, egy helyi adó, de a nagy testvér intézkedett és felszámolták azt is, hogy a határon túli román véreink ne hallhassanak román szót. Ezzel egyidőben szüntették meg a marosvásárhelyi és a temesvári adókat is, de ezt csak helyeselni tudom! Így korrekt nem? S éppen ezért ismét felteszem a kérdést: ha ez a magyar kisebbség a Szovjetunióban élne, ugyansígy járnának el? Csak azért mernek így cselekedni, mert maguk tudják, hogy velünk románokkal, mindig azt tettek, amit akartak.

1937 táján Nagybányán éltem, s a helyi hatóságok helyiségeiben a következő állott kiírva a falra: "Románul beszéljenek, kizárólag románul!" S maguk mégis magyarul beszéltek. Nekünk ez fájdalmas élmény volt, nem értettük, miként lehetséges, hogy egy nemzeti kisebbség ennyire rosszindulatú és makacs legyen a hasonló felhívásokkal szemben. Legalább a nyolc hivatali óra alatt beszéltek volna annak a nemzetnek a nyelvén, amelynek országában élnek.

Azt már említeni sem akarom, hogy mi Ion Antonescu románjai vagyunk, azé az Antonescué, aki a legnagyobb románok egyike, még akkor is, ha halálra ítélték, s ki is végezték. Mert azt nem a románok hanem az oroszok tették. Nemrég annyi év után, végre megjelent Aurel [sic! - HPT] archív dokumentumokra alapozott könyve, amelyet a megjelenése után azonnal be is vontak, mert az elismerte és elismertette az ő igaz román nagyságát. Mint mondtam, mi románok óriási emberi erőfeszítések közepette harcoltunk végig Sztálingrádig, csak azért, hogy magukat mentjük, ahogyan egy alkalommal már megmentettük 1918-ban Kun Bélától is. Ennek ellenére az utolsó háborúban gyáván rajtunk ütöttek, s elvették tőlünk Erdélyt, s az oroszországi frontra is csak megszálló csapatokat küldtek. De harcolni, fedetlen mellel, mi harcoltunk az orosz tömegek s az orosz tankok ellen. Most bezzeg sírnak, hogy rosszul megy a soruk, de hát a kommunizmusban mindenütt ez a helyzet. Még a maguk Magyarországon sem élnek jobban az emberek; a különbség mindössze annyi, hogy maguk másképpen értelmezik az életet és sűrűbben lépik át az országhatárt. Az élet ott nagyon drága, s ott is sok a hiánycikk, s ráadásul a maguk országa is tele van külföldi adósságokkal. Nem mondom, hogy nálunk jó az élet, de ez nem csak a maguk és a zsidók bűne. Nem tudhatták, miképp fest a kommunizmus és azt hitték, hogy minden úgy marad, ahogy a Magyar Autonóm Tartomány hagyta a mi országunk közepén. De hol eshetett volna meg efféle? Még szerencse, hogy mindig tanulunk az elkövetett hibákból, s ha az ördöggel kell is cimborálnunk "átjutunk a pallón."

Mi nem hívtuk Kádárt Erdélybe, hogy itt mondja el, hogy semmiféle területi követelése sincs Romániával szemben, amiként ezt Ceausescu is kijelentette Besszarábiában, Brezsnyev nyomására. De semmi baj, mint tudjuk, a szó elszáll, s mint mondhatják ott Magyarországon, hogy nincs szó területi követelésről, lám mégis megjelentették *Erdély történetét*, hamisított és irredenta formában s be akarják juttatni Erdélybe s még azt is el tudom képzelni, hogy az az igazi szándékuk, hogy nálunk, a magyar oktatási nyelvű iskolákban az bekerüljön a tananyagba.

Honnan szedték azt, hogy a román tanulóknak olyan magyar tanáraik legyenek román nyelv és irodalomból, akik egy szót sem értenek románul? Milyen románt beszélnének ezeknek a tanítványai? Ha ő mint román tanár nem ismeri a román nyelvet? Honnan szedik maguk azt, hogy a mi hazánkban utcáknak és lakónegyedeknek magyar nevük kellene legyen? Sírnak, hogy nincs elég szabadságjoguk? Menjenek el Sepsiszentgyörgyre vagy Kovásznára egy-egy téveszbe, s hallani fogják, hogy az irodákban csak magyar szót lehet hallani. Ugyancsak Sepsiszentgyörgyön található egy sportklub, a neve "Egyesülés". Miféle egyesülés ez? S ugyan kivel? Az egyesülés már megtörtént, miféle egyesülést óhajtanak még az ott élők? Kisebbségnek látszanak a többség mellett s ők kiabálnak az egyesülésért. Ugyancsak Sepsiszentgyörgy városában az egyik dohánybolt mellett, ahol a Simeria lakónegyed térképe áll, a helyi stadion falára az van felkarcolva: Népstadion. Ebből is látszik, hogy mennyire húznak maguk a mi fajtánkhoz; miféle szabadságra van még igényük?

Én összecsomagolnám magukat, hogy vigye el Kádár magukat, ahogyan a lengyelek is tették a németekkel a megszállott területeken, azzal a különbséggel, hogy a lengyelek elvették az ő országukat kártalanítás címén, mert őket pedig az oroszok fosztották ki. Sok lenne még az írivalóm, de a sok igazságtalanság láttán, ami miatt maguk kiabálnak, előnti a vér az agyamat és minden egyebet elfelejtek.

Azt javasolom, üljenek szépen a babérjaikon, mert Ceausescu tudja, mit miért csinál. Az elv: az ország homogenizálása. Ha magukkal végeztünk, végeztünk a kommunizmussal is. Mert a románok pont olyan jó kommunisták, mint amennyire maguk jó románok. Maguk forradalmat csináltak Nagy [azaz Nagy Imre; az eredetiben Noghi – HPT] idején; mi ezt a forradalmat naponta megvívjuk a passzivitásunkkal. Az orosz kommunizmus, ahogyan Gorbacsov mondotta, olyan egyirányú utca, amelyben a vezetőkkel szemben jön a nép. Nálunk ez nagyjából ugyanígy zajlik, de leginkább mégis az influenzához tudnám hasonlítani, amelyet az egészséges szervezet le tud küzdeni. S ez olyan elv, amelyhez minden román ember ragaszkodik. Inkább tanuljanak meg jól románul, mert a kenyér, amelyet esznek román földben termett, s azt nem a maguk, hanem a mi vérünk öntözte. Ha ez nem tetszik, menjenek el, mi ennek csak örülnénk. Ezzel vége szakadna a több évszázados civakodásnak, s biztosítom arról, hogy mi nem fogjuk magukat megsíratni. A németeket még elsíratjuk, de magukat nem.

Egy román érzelmű román,
aki egy kommunista országban él, sajnos.

2. sz. melléklet

Király Károly levele Ceausescu elnökhöz
(1987. augusztus 16.)

Nicolae Ceausescu elvtársnak, az RKP főtitkárának!

Ezt a levelet az augusztus 23-i ünnep küszöbén írom önnek. Mindössze néhány nap választ el bennünket ettől a történelmi naptól, csak egy szűk hét, s ez alkalomból kérem, fogadja legmelegebb köszöntésemet. S hadd kívánjak jó egészséget, sok örömet a személyes életben is, valamint hosszú életet.

Sok év telt el azóta, hogy közvetlen személyes és munkakapcsolatban álltunk egymással. A politikai végrehajtó bizottsági és az elsőtitkári tisztemtől való lemondásom óta tizenöt év telt el, s tizenkét év azóta, hogy már nem vagyok tagja a KB-nak és az államtanácsnak. Egyszóval ennyi ideje nincs személyes kapcsolatunk.

1978-ban szó esett egy külön találkozásról, az önnek küldött leveleim kapcsán, amelyekben a személyi kultuszról és a nemzeti kérdéstről vallott nézeteimet terjesztettem ön elé. De erre nem került sor.

A PVB-ben eltöltött időkről sok tartós és kellemes emléket őrzök. És nem csak a Barót, Hargita és a bodok hegységeiben rendezett vadászatainkra emlékszem szívesen, s a Neptunon töltött vakációkra.

Ugyanígy gondolok a kettőnk találkozásaira is, amikor néhány alkalommal meghívott négyszemköszti beszélgetésekre, amelyek egy-két órát is eltartottak. A témáink sosem voltak előre megszabottak, hanem nyíltak voltak, őszinték, kifejezetten pozitív hatással néhány fontos aktuális gazdasági, politikai, politikai-társadalmi kérdés és probléma megítélésében.

Ezek a beszélgetések mindig az ön kezdeményezésére születtek. Emlékszem az első beszélgetésünkre, még 1969-ből, a PVB egyik ülése után, amikor az ülés végén ön a következő szavakkal fordult hozzám: "Gyere be hozzám Király!" S én jöttem. Ön nem ült le íróasztala mellé, hanem együtt jártunk, le s föl az irodában, s ön ilyen kérdéssel fordult hozzám: "Király, mi újság?" Pontosan nem értettem mire céloz, s a következőt válaszoltam: "Ceausescu elvtárs, semmi különös. A munka normális mederben folyik, de úgy gondolom, mindig lesznek gondok, mert ilyen az élet. Ha egy problémát megoldunk, újabbak bukkannak elő." S ön azt kérdezte: "Milyenek?" Én pedig válaszoltam: "Itt van például az állattenyésztés gondja." Ön erre felfigyelt, s nagyon természetesen megkérdezte: "Miféle gondjaink vannak az állattenyésztéssel?" Azt válaszoltam, hogy igen nagy gondjaink, majd folytattam: "Visszaesett a szarvasmarha állományunk, különösen a magánszektorban, pedig az arány – az állatállomány számát véve alapul – az állami és a magánszektor között hosszú időn át egyensúlyban volt." "S miért zuhan a szarvasmarhák száma?" – kérdezte ön. "Mert az emberek nem érdekeltek az állattartásban – válaszoltam. – S azzal, hogy nem tesszük érdekelté őket, egy sor fontos dolog

kárba vész: istállók, takarmány, munkaerő (öregék és gyermekek gondozzák a magánszektorban az állatokat a gazdaság mellett). A szocialista szektorba – folytattam – milliókat kell befektetnünk; hogy új istállókat építsünk, hogy vízzel és villannyal lássuk el azokat. Gondozókat kell képeznünk az állatok mellé, ezen felül be kell vezetnünk egy speciális és személyi adminisztrációt, pedig kár lenne, ha lemondanánk a helyi gazdasági megoldásokról s nagyszegű beruházásokba kezdenénk.”

Őn figyelmesen hallgatott, és csak annyit válaszolt: igen. Legnagyobb örömmre a PVB következő ülésén megjelent egy törvénytervezet, amely javasolta az állattenyésztésnek anyagi támogatását, külön jutalmat ígért az elletőknek, javasolta a tej felvásárlási árának megemelését és bizonyos mennyiségű takarmány juttatását a fiatal marhaállomány és a szerződéssel felvásárlandó tej mennyisége szerint.

Az örömöm fokozódott, amikor megtudtam, hogy készül egy törvénytervezet, hogy teljesen számolják fel az állatállományt a magánszektorban, s minden felszerelést a szocialista szektor vegyen át. [E törvénytervezet akkor került szóba, amikor világossá vált, hogy az állam képtelen, sőt nem is szándékozik támogatni a magán-állattenyésztést; s így, a vágási tilalom érvénybenmaradása mellett, a kötelező magán-állat-tenyésztés az éhínséget fokozza. Ennek tükrében érthető, miért “örvend” Király ennek a törvénytervezetnek – a HPT megjegyzése.]

Igyekeztem itt felidézni találkozásainkat, de azok tartalmát hadd ne idézzem végig, pedig megérné. Lévéen szó más beszélgetéseinkről is, amelyek belső gondokat érintenek. Például a párt néhány alapszabályának módosítását a párttagok pártból való kizárása és törvény elé idézése ügyében. Ezt követően a kizárás csak akkor vált lehetségessé, ha a helyi és más megyei bizottságok jóváhagyták a pártból való kizárás tényét, az ország alkotmányával és törvényeivel szemben.

Más beszélgetéseinken a nemzet gondjai kerültek terítékre, stb. Tehát fontos dolgokat érintettek a mi személyes beszélgetéseink, akár úgy is értékelhetném ezeket mint biztató előjeleket társadalmi gondjaink megoldásában.

Azért emlékeztetem minderre önt, mert az terjedt el az országban, az állami és pártvezetők körében, hogy sok időszerű kérdés, amely a mai román társadalmat gyötri, csak akkor válhatna megoldhatóvá, ha az említett vezetőkben meg lenne a kellő bátorság ahhoz, hogy – a PVB, az állandó elnökség tagjaiként, a megyei bizottságok első titkáraiként – javaslataikat a gazdasági, politikai és társadalmi bajok megoldására nyíltan, félelem nélkül elővezethetnék. Méghozzá azzal a felelősséggel, amely pozíciójukból következik.

Azokban a forró hetvenes években láthattuk és konstatálhattuk, hogy a legfelsőbb román vezetés gerince birtokolja azt a tudást és felelősséget, amely a

kívánt párbeszédet nyugodtan lefolytathatná, hangot adva akár az ellenvéleményeknek is. Akkoriban, ha úgy adódott, ezt a főttkárnak is elmondhattuk. Erről így gondolkodott akkoriban: Ion Gheorghe Maurer, Emil Bodnaras, Ion Iliescu, Virgil Trofin, Fazekas János, Paul Niculescu, Vasile Lupu. Sajnos, ismereteim szerint igen kevés hasonló gondolkodású ember van ma ön körül; olyan, aki ki merné fejteni önálló véleményét, sőt az is lehet, hogy egy sincs ilyen.

Ceausescu elvtárs! Én ugyanolyan érthetően és egyszerűen fogalmazok, ahogyan máskor is beszéltem önnel, mégpedig két esemény miatt is, amelyek egyetlen hét leforgása alatt estek meg velem. Az egyik rendkívül kellemes esemény volt, hisz 1987. augusztus 17-én vehettem át vállalatunk kollektívájának jelenlétében az ágazat kitüntetett gyárának járó diplomát és zászlót. (A negyedik helyet értük el az 1986-os eredményeinkkel.) Ezt természetesen mint erkölcsi sikert értékelem, mind a magam, mind pedig a marosvásárhelyi IPILF üzemének dolgozói számára. Mert iparkodásunk, igyekezetünk és eredményeink elismerését jelentette. Tehát a nemzetgazdaság felvirágoztatására született állami egységes tervből gazdasági szerepünknek és kötelezettségeinknek megfelelően tettünk eleget feladatainknak.

A második esemény 1987. augusztus 15-én történt, amikor behívtak a megyei pártbizottsághoz, ahol az RKP KB egy kollektívája fogadott Merghidean elvtárs vezetésével. Még jelen voltak Matei és Enache elvtársak, valamint Almasan elvtárs, a megyei pártbizottság helyettes vezetője. A gyárból még velem volt Amalia Oltean mérnök.

Mielőtt az augusztus 15-én elhangzottakat idézném, hadd térjek ki – közbevetőleg – egy augusztus 13-án történt eseményre. A brándi zöldségfarm vezetője, Petru Cretu mérnök keresett fel otthonomban, s a következőket mondta: "Igazgató elvtárs, nagy baj van!" "Mi történt, Petrica?" – kérdeztem. Ekkor elmesélte, hogy a farmon felkereste őt egy elvtárs a KB-től, s megfenyegette, hogy kidobja állásából, sőt rám is fenyegető dolgokat mondott. Arra a kérdésemre, hogy mi a baj, miről is beszélgettek az említett elvtárssal, azt válaszolta, hogy az nagy botrányt csapott, mivel a 2 hektáron megtermelt 8 tonna búzát szétszította a munkások között. Azonnal rákérdeztem: "Te Cretu, vajon törvényesen jártál-e el? Nem adtál többet az embereknek mint amennyi járt volna nekik? Vagy juttattál-e olyanoknak is, akik nem a mi dolgozóink? Mit csináltál tulajdonképpen?" Válasza a következő volt: "Igazgató elvtárs, én a törvényes előírásokat mind betartottam, s azok szerint cselekedtem. Azoknak a munkatársainknak, akiknek nem parcellázott a téesz, vagy más egység, s akik tőlünk sem jutottak föld részhez, fejenként 120 kg búzát osztottam. De csak olyanoknak, akik a mi telepünkön dolgoztak, s akiknek gyermekeik után családi pótlék jár a törvény értelmében. A névsor most itt van nálam, s minden fizikai dolgozónk alá is írta, a községben pedig a téesz ellenjegyezte. A falu tanácselnöke is aláírta s ellátta pecséttel. Valamint a CUASC képviselője. Tehát összesen három aláírás és pecsét, a törvénynek megfelelően."

Akkor mi válthatta ki mégis a haragot? Cretu két dolgot mondott erre: miért termelünk búzát akkor, amikor ez nem szerepel a tervben; s már termelünk, miért osztjuk szét az emberek között, s miért nem adjuk be az állami alapba?!

Ceausescu elvtárs, itt egy zárójelet tennék. Nekem úgy tűnik, hogy ez a KB Kollektíva is azt a búzát keresi, kutatja, amelyik nem is létezik. Maros megyében a hektáronkénti reális termés, számokban kifejezve 2,100-2,300 kg. A mezőgazdasági miniszter rendelete szerint – Emil Bobu, Pacoste és Barbulescu elvtársak adatai alapján – a termelési eredményt hektáronként 3,200 kg-nak kellett jelenteniük. Tudom azt is: ez minden megyére érvényes, általános intézkedés. (Pl. Vaslui-ban a termés 200 kg, így 600-at jelentettek; Galati megyében 1,000 kg s 2,000-ról szól a hektáronkénti beszámoló.)

Most pedig, ha megengedi, visszatérnék az augusztus 15-i nap eseményeire a Pártbizottságon. Ez végülis csak folytatása volt a másik történetnek. Magam is úgy jártam, mint Petru Cretu. Ugyanazokért a dolgokért vontak felelősségre engem is: hogy miért termelünk és osztunk szét búzát az embereknek. Sőt a következő szavakkal dorgált meg a RKP KB egyik küldötte, bizonyos Marghidean nevű egyén: "Pontosan ki fogjuk számítani a hektáronként megtermelt búza és zöldség ára közötti különbséget; gyors számítás alapján csak annyit mondhatok, hogy az igazgatót és a COM-ot, 127,000 lej terheli. Készítsék el a terhelő iratokat. Igazgató elvtárs, téged meg eltávolítottunk funkcióból. Én pedig még jól fenékbe is ruglak." Nem óhajtom tovább részletezni azt, hogy én mit válaszoltam ennek a faragatlan bugrisnak, aki a civilizált magatartás legalapvetőbb formáit sem ismeri.

Ez a hangvétel és viselkedés komolyan sokkolt engem, de valójában nem lepott meg, hisz közismert, hogy azok között, akik a mezőgazdasági tárca felelősei, az állami gazdaságok (IAS) és a mezőgazdasági gépállomások (SMA) igazgatói között ez a magatartásforma a divat. Ez, mely egyébként az istálló-mesterek és számadó juhászok stílusa. Mégis a felső állami és pártvezetőség nagy felelősséggel bíró tagjait is jellemzi. Különösen Ion Dinca honpolgárnak, a PVB tagjának és a kormány mimiszterelnök-helyettesének viselkedése lepott meg, aki – kiszállásra is – bilincset hord magával és pisztolyt, hogy helyben intézkedhessék. Azon felül, hogy bántó kijelentésekre ragadta magát felelős beosztásban lévő dolgozókkal kapcsolatban, az egyik állami gazdaság igazgatóját – ha nem tévedek, Giurgiu megyében – fejbeverte egy kukoricacsővel. A román népi bölcsesség szerint: a kicsik a nagyokat utánozzák. De mégsem a bántó szavak és tettek s az emberekkel szembeni igazságtalanságok és a hatalommal való visszaélés az, ami fájdalmas, hanem az, hogy egyes állami és pártfunkcióban lévő emberek bántóbban viselkednek, mint a valamikori bojárok a cselédjeikkel.

Az ember személyiségének semmibevétele, az erkölcs és az emberi méltóság lábbal tiprása olyan magatartás, amely figyelemn kívül hagyja az állam törvényes normáit és a párt alapszabályzatát.

Ceausescu elvtárs, hogyan jutottunk idáig, s az emberek hogyan képesek ennyi brutalitást szó nélkül elviselni? Nekünk, kommunistáknak van egy eszményünk – fennhangon és egyértelműen kijelentettük, hogy mi egy új társadalmat építünk, újat és igazságosat, s minden, amit teszünk, az emberért történik. Hogy az ember a legfontosabb tőke, és azt is, amit el merem mondani önnek. A levelem elején tett kijelentésemre utalok. Ma is becsülöm önt, mert akkoriban megéreztem azt a bizonyos szomjúságot, amivel egyenesen a forrásból kívánt meríteni, az igazat akarta tudni, azt, amit őszintén mondanak önnek. Ha nem így lett volna, talán soha nem hívt meg engem azokra a beszélgetésekre, másodszor, meg harmadszor is. Én nem tömjéneztem önt, ahogyan tették sokan a kollégáim és munkatársaim közül, azokban az időkben. S lám hova jutottunk, s milyen áron. Nem is beszélve az ország gazdasági állapotáról, amely siralmasnak nevezhető. A politikai légkör rendkívül nyomasztó, a hazugság jobban virágzik mint valaha; sőt ma már az állampolitika rangjára emelkedett. S mindez azért történhetett így, mert ön olyan emberekkel vette körül magát, akik egyszerű karrieristák és kalandorok, akikből teljességgel hiányzik a felelősségtudat. Ön hagyta magát elszédíteni a sok dicsérettel – megérdemelttel és meg nem érdemelttel. Istenítik önt, hazudnak önnek, kísértésbe viszik és körülhízelgik. Az ország pedig gyászos állapotba került. Ion Gheorghe Maurer elvtárral beszélgettem ezekről a kérdésekről, s elmondtam neki azt a szándékomat is, hogy fel szeretném önt keresni, audienciát kérve öntől. Elmondva őszintén s a legjobb szándékkal mindezt, megtoldva azzal a kívánsággal és felelősséggel, hogy mentjük meg azt, ami még menthető az ország tisztességéből és tekintélyéből. Ő pedig a következőt mondta nekem, idézem: "Király, tudom, te meg fogod próbálni. Látszólag van is esélyed. Ceausescu nagyon kedvelt téged, s ahogy tudom, most is kedvel. Te azt is tudod, hogy én azért mondtam le az államelnöki funkcióról, mert már engem se hallgattak meg. Meg is untam, hogy mindig veszekedjem. Régebben még sok mindenbe volt beszólásom, azonban az utóbbi időben már ez nem sikerült. Ha akarod, próbáld meg." Minderre így feleltem: "Maurer elvtárs, lehet, hogy Ceausescu nem ismeri a dolgok valóságos állását, nem jutnak el hozzá az információk." S ő válaszolt: "Lehet. De ha nem ismeri azokat, s nincsenek információi, ez is az ő bűne. Mert minden feltétele meg van arra, hogy ismerje az igazságot. Csak annyit kellene kérnie, hogy adjanak pontos információkat, s kicsit nézzen körül az országban, hivataln látogatóként, minden pompa és díszkíséret nélkül, s megismerhetné a valóság arcát."

Ceausescu elvtárs! Eszembe sincs kioktatni önt. Csak a nyers valóságot próbáltam bemutatni, dicshimnuszok helyett, amelyeket ön nem csak megszokott, de már hisz is bennük. Meggyőződése, hogy ma már hiányzik is önnek a sok dicséret és a tömjénezés, akár a víz vagy levegő. Olyannyira hagyta magát elhalmozni ezekkel.

Akármilyen is legyen, a legrosszabb álmom is elmúlik egyszer, s az ébredés komoly megrázkódtatást tud okozni, olyan megrázkódtatást, amelyet ez a nép már régóta ismer a szegényes jövedelméből, a krónikus élelmiszerhiányból.

Abból, hogy az utolsó falatot is eladják, kiárusítják a szájából. Ahogyan mindent elkótyavetyélnék – persze áron alul –, nem számolva azok szükségleteivel, akik megtermelik ezeket a javakat, akik verítékezve teremtik elő azokat. Ez igazságtalanság. Emlékezzék csak M. Kogalniceanu szavaira, amelyeket I. Cuza trónralépésekor mondott: "Legyen jó uralkodó, hallgassa meg a nép szavát és csillapítsa szenvedéseit!" Szavai értelme legalábbis ez volt, s az ma is aktuális és figyelemre méltó.

Ceausescu elvtárs, engedje meg, hogy végül, röviden még egy kérdéssel hozakodjam elő. Egy levélről lenne szó, amelyet ez év júliusának végén kaptam. Nem szignálta senki, névtelen levél. De jól tudom, hogy kik lehetnek szerzői. Miről is van szó: egy levélről, amely a párt, az ön nemzetiségekkel szembeni politikáját mutatja be. Ebben a levélben többek között – ha veszi a fáradságot és elolvassa – egy különös ellentmondásra figyelhet fel. Arra a tisztátlanságra, ahogyan e kérdést kezelik, különösen erőteljes nemzeti színezettel, sovinszta hangon ítélve el bennünket, romániai magyarokat. S a határon túliakat ugyanúgy, mivel mi hoztuk a kommunizmust Romániára, hogy nem harcoltunk elég derekasan a bolsevizmus ellen a második világháborúban, hogy csak a saját bajainkkal foglalkoztunk, elhanyagolva a Szovietunióban élő románság sorsát. Ennél a pontnál a szerző – jobban mondva a szerzők – elvben igazat beszélnek. Nekünk is kell gondolnunk a moldovai románokra; s kifejezzük szolidaritásunkat, a nacionalizmus és az erőszakos asszimiláció elleni küzdelmük támogatásában, ugyanígy a kulturájukért folytatott küzdelemben. Nyíltan fel kell vetni iskoláik hiányát, s azt, hogy szabadon használhassák anyanyelvüket. Eddig nem tettük ezt, de tenni fogjuk. De önök, az RKP vezetése, tett valamit ezügyben? Ismereteim szerint semmit. Ám lehet, hogy tévedek. Mégis valamennyi, e kérdéssel kapcsolatos magatartásnak, morálisan csak akkor lehet alapja, ha miközben másoktól – például Mihail Gorbacsovától – kéri, hogy a szovjet kormány több szabadságot biztosítson, több türelmet tanúsítson, tisztelje az emberi, a nemzetiségi, a vallási jogokat, a nyelv és a kultúra szabad használatát, ezenközben itt, házunk táján is történjék valami. Mert addig nem kérhetik a szovjet asszimilációs politika felfüggesztését, ameddig ez makacsul és következetesen él idehaza, a siker ígérete nélkül az egész világ előtt kompromittálva magunkat. Lévé ez érthetetlen politika, primitív, új gondokat szül, mind a jelen, mind a jövő számára. Ha a román kormány nyílt magatartást fog tanúsítani a szovjet-moldovai etnikum védelmében, én azonnal, tétovázás nélkül csatlakozom ehhez.

Ceausescu elvtárs, befejezésül kérem, hogy a felemlített gondokat elemezze ön is. Mert nem én vagyok az egyetlen és az utolsó, aki felveti azokat. Ion Gheorghe Maureren és rajtam kívül még sokan vannak, jó románok és jó magyarok s más nemzetiségűek, akik vállaljuk a kockázatot és felelősséget azért a helyzetért, amelybe kerültünk. S bármikor vállalva segédkezünk a nehézségek megoldásában, a feladat nagyságától függetlenül. Alapos elemzés után gyökeres változásokat kellene véghezvinni, de ez csak öntől függ. Ám ez ne csak abból álljon, hogy azokat vonják felelősségre, akik pozitív kritikával kezelik

a kérdést. Ellenkezőleg, helyet kellene adni és támogatni kellene a párbeszédet. Vajon lehetséges volna, hogy öntől induljon ki az újjászületés, a gazdasági-politikai helyzet újraértékelése, a komoly átszervezés, felülről lefelé? Mert ez sokkal könnyebb és fájdalommentesebb, mint így hagyni a dolgokat, s kivárni, amíg az alúlról indul el, a tömegek elégedetlensége miatt.

A levélről csak ennyit, bár sok olyasmit is tartalmaz ami komolyabb reflexiókat érdemelne. Objektív elemzést, mert újra feltámadhat ezen az alapon a nacionalizmus és sovinizmus, megmérgezve a lelkeket és a népek közötti testvériséget. Fel kell hagyni a spekulatív és kétkulacos politikával, a rossz lelkiismerettel, és megszüntetni a bűnbak-teremtést, amelyet nyomasztó uralmak hagyományoztak ránk: a törökök, a cárizmus, az Osztrák-Magyar Monarchia. A múlt bűnei miatt – az együttélőkkel szembeni értetlen magatartásával – egy elhibázott politika ne teremtsen ma bűnbakokat. S itt különösen a magyarok sorsát hoznám példának. A levél szavai szerint: a zsidóktól megszabadultunk, okosabbak és fürgébbek voltak ők; a németeket eladjuk, mint a rabszolgaság idején; a magyaroknak meg nem marad más, mint hogy Kádárhoz menjenek – mert mi románok akkor leszünk igazán boldogok. Mindezt nem én mondom, hanem a Securitate által összetákoltt, mellékelt levél.

Nagyon remélem, hogy nem bántottam meg, csak nevének akartam nevezni a dolgokat, mindössze néhány megoldásra váró problémáról beszélni. Nincs az az igényem, hogy a maga egészségében igaznak vélje az általam elmondottakat. De most is reménykedek és hiszek az ön becsületességében. Abban, hogy megteszi a szükséges lépéseket; nem annyira bizonyos személyek ellen, hanem azzal a felelősséggel, amely mint általános felelősre hárul és azzal a kötelességtudattal, amellyel a dolgok jelenlegi állását még ki lehetne javítani.

Tisztelettel köszönti, jókívánságai kifejezésével,

Király Károly

3. sz. melléklet

**Ion Gheorghe Maurer levele Király Károlyhoz
(1987. augusztus 25.)**

Kedves Király!

Elovastam leveledet, amelyet másolatban küldtél meg nekem. Mindennel egyetértek, amit a leveledben megfogalmaztál, s a vezetőségnek címeztél. Kivéve azt a részt, ahol arról írsz, hogy te bízol abban, hogy a dolgokat még helyre lehet hozni. Tiszta szívből kívánok neked és a tieidnek minden jót.

Szeretettel és elismeréssel,

Ion Gheorghe Maurer

Temesvár-Nagyvárad (Timisoara-Oradea)
1987. december 7.

1987/125. sz. jelentés

Tüntetés Temesvárott

December 2-án, az esti órákban a temesvári (Timisoara) egyetem diákjai több órán keresztül tüntettek. A demonstráció a Bega folyó bal partjáról, a diákszállásokról indult ki, majd érintette a városközpontot is. A tüntetésen az egyetem összes kara képviseltette magát; a résztvevők számát szemtanúk 600-800-ra becsülik. Az akció során a rendőrség nem avatkozott be, mint ahogy 3-án sem, amikor a diákok felvonulásukat megismételték. A tüntetés román nyelvű jelszavai a következők voltak: "Húst, kenyeret!" "Le a diktatúrával!" "Éljen Moldva!" "Éljen Erdély!" "Éljen Brassó (Brasov)!" A résztvevők a *Desteapta-te romane*-t énekelték.

Egyébként több, egymástól független forrás tiltakozó megnyilvánulásokról adott hírt más erdélyi helységekből is. November 26. és 28. között, Nagyváradon (Oradea), a várost átszelő Sebes Kőrös betonhídjának oldalpillérére valaki spray-festékekkel a következő román nyelvű jelszót festette: "Halál Ceausescu!" A hatóságok a feliratot csak több napi munkával tudták eltávolítani.

Bukarest
1987. december 11.

1987/126. sz. jelentés

A volt román miniszterelnök háziőrizetben

Ion Gheorghe Maurert, Románia egykori miniszterelnökét a brassói (Brasov) zavargásokat követően Bukarestben háziőrizetbe helyezték. Lakását állandó jelleggel négy Securitate ügynök őrzi, belépni senkit sem engednek. Postáját nem kapja meg és telefonja nem működik.

Maurer – a kormány éléről való távozása óta – több esetben is nyíltan kritizálta a bukaresti pártvezetést. Fellépett Ceausescu elnök dilettáns gazdaságirányítási módszerei ellen, s elítélte a személyi kultuszt. A hetvenes években merényletet kíséreltek meg ellene. Mostani háziőrizetbe helyezése nem elszigetelt eset. A november 15-én Brassóban lezajlott eseményeket követően szinte valamennyi romániai máskéntgondolkodót letartóztatták, illetve háziőrizetbe helyezték. Így a kolozsvári (Cluj) Doina Cornea-t, Leontin Juhászt, a bukaresti Radu Fillpescu-t, Florin Rusu-t, Mariana Botez-t. Emlékeztettünk továbbra arra, hogy Maurer levélben nyugtázta Király Károly néhány hónappal ezelőtt hozzá eljuttatott dokumentumait újólag kifejezve elítélő véleményét a Ceausescu vezetésről (lásd: HPT 1987/124. sz. december 6-i jelentést).

Ion Gheorghe Maurer 1902-ben született, jogott végzett. 1936-ban lett kommunista párttag. 1945-74 között a KB tagja, 1965-74 között a Politikai Végrehajtó Bizottságé. 1957-58-ban külügyminiszter. Ezt követően 1961-ig az úgynevezett Nagy Nemzetgyűlés elnöke. 1961-1974 között miniszterelnök. 1974-ben megfosztják minden hatalmától. Azóta nyugdíjasként él.

Kolozsvár (Cluj)
1987. december 12.

1987/127. sz. jelentés

A brassói tüntetés letartóztatott résztvevőit a szamosújvári fegyházban tartják fogva

A november 15-i, brassói (Brasov) tüntetések alkalmával letartóztatott munkások közül jelenleg hatvanat (60) tartanak börtönben. Valamennyiük román nemzetiségű. A Bukarestben foganatosított kihallgatásokat követően, a foglyokat december 7-én szállították, erős állambiztonsági fedezet mellett a szamosújvári (Gherla) fegyházba.

Minden egyes letartóztatottat egy-egy rendőrhöz bilincseltek. A rendőrök géppisztollyal voltak felfegyverezve, s mindegyikükhöz egy-egy rendőrkutya is tartozott.

A transzport Kolozsvár (Cluj) állomáson szállt át a Szamosújvárra indított különvonatra, s ennek az állomáson tartózkodó több száz utas is tanúja volt, akik felháborodva, rendszerellenes jelszavakat kiáltozva vették tudomásul az eseményt.

Egyébként megbízható források szerint Brassóban a nagyobb üzemek munkásai még most is munkalassításokkal próbálják kiereszokolni, hogy – ha az elkerülhetetlen – a letartóztatottak tárgyalása az üzemekben történjék, amire a román törvények módot nyújtanak. Hivatalos vélemények szerint azonban – félve a szimpátiamegnyilvánulásoktól – a hatóságok elutasították ezt a követelést.

Budapest, Arad
1987. december 20.

1987/128. sz. jelentés

Román ellenzéki csoport felhívása a romániai éhínséggel kapcsolatban

(Tudósítónktól)

December 19-én egy nemzetközi sajtókonferencia keretében a "Szabad Románia" (Romania Libera) nevű ellenzéki csoport – pillanatnyilag Budapesten tartózkodó – román képviselői felhívást tettek közzé. Ennek szövege a következő:

Felhívás a nemzetek közösségéhez

Hogy Romániának ne legyen szüksége élelmiszersegélyre, elkerülhetetlen, hogy önök a továbbiakban ne fogadjanak el a román adósságok ellenében, illetve a román kereskedelmi többlet megteremtése érdekében olyan élelmiszerszállítmányokat, amelyeken az van feltüntetve, hogy "Made in Rumania."

Utasítsák vissza a román élelmiszerexportot és az éhség ebben az országban meg fog szűnni.

Huszonhárom millió éhező román nevében,
a "Szabad Románia" mozgalom.

Bukarest
1987. december 20.

1987/129. sz. jelentés

Egy erdélyi magyar író kilép Ceausescu pártjából

Huszár Sándor romániai magyar író és publicista bejelentete, hogy kilép a pártból és a román újságírószövetségből.

Az előzményekhez tartozik, hogy Huszár az RKP december 15. és 17. között tartott országos konferenciája idején Bukarestből családi látogatásra Erdélybe indult. Kocsiját a román titkosrendőrség Ploiesti városánál megállította és átkutatta. Elkobozták valamennyi nála levő személyes kéziratát. Nemkülönbön az autójában talált magyar nyelvű pártorgánium, az *Előre* példányát. Ezt követően arra kényszerítették, hogy visszaforduljon Bukarestbe.

A történetet követően Huszár kijelentette, hogy nem hajlandó többé olyan pártnak a tagja lenni, amelyik a legalapvetőbb emberi jogokat sem tiszteli.

Huszár Sándor 1929-ben született. Több regénye és novelláskötete jelent meg, de publikált riportokat, tudósításokat is. *A Hét* című magyar nyelvű folyóirat főszerkesztője volt. Az 1985-ben felgyorsult magyarellenes kampány következtében funkciójából elbocsátották.